

อยู่อย่างผิดกฎหมาย: การศึกษาชีวิตแรงงานต่างด้าวในเชียงใหม่
จังหวัดสมุทรปราการ

โดย

นางสาวปาวดี สีหาราช

คุณูปการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สหวิทยาการ)
วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2559
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อยู่อย่างผิดกฎหมาย: การศึกษาชีวิตแรงงานต่างด้าวในเชียงใหม่
จังหวัดสมุทรปราการ

โดย

นางสาวปาวดี สีหาราช

ดุชนีพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สหวิทยาการ)
ปีการศึกษา 2559
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

LIVING ILLEGAL: THE STUDY OF MIGRANT WORKER'S LIFE IN
SIENG-KONG BANGNA, SAMUTHPRAKARN PROVINCE

BY

MISS PAWADEE SEEHARAJ

A DISSERTATION SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE
REQUIREMENTS FOR THE DEGREE OF
DOCTOR OF PHILOSOPHY IN INTEGRATED SCIENCE
COLLEGE OF INTERDISCIPLINARY STUDIES
THAMMASAT UNIVERSITY
ACADEMIC YEAR 2016
COPYRIGHT OF THAMMASAT UNIVERSITY

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วิทยาลัยสหวิทยาการ

ดุซงญนินพนธ์

ของ

นางสาวปาวดี สีหาราช

เรื่อง

อยู่อย่างผิดกฎหมาย: การศึกษาชีวิตแรงงานต่างด้าวในเชียงใหม่
จังหวัดสมุทรปราการ

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สหวิทยาการ)

เมื่อ วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2560

ประธานกรรมการสอบดุซงญนินพนธ์

(ดร.ภาคภูมิ พิทักษ์คุณ)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาดุซงญนินพนธ์หลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อมสุรณ์ อุณโณ)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาดุซงญนินพนธ์ร่วม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกษม เพ็ญภินันท์)

กรรมการสอบดุซงญนินพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์)

กรรมการสอบดุซงญนินพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยชัย ธรรมบุษดี)

คณบดี

(รองศาสตราจารย์ ดร.เดชา สังขวรรณ)

หัวข้อคุณสมบัติพิเศษ	อยู่อย่างผิดกฎหมาย: การศึกษาชีวิตแรงงานต่างด้าว ในเชียงใหม่ บางนา จังหวัดสมุทรปราการ
ชื่อผู้เขียน	นางสาวปาวดี สีหาราช
ชื่อปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สหวิทยาการ)
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	สหวิทยาการ วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุสรณ์ อุณโณ
อาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์ร่วม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกษม เพ็ญภินันท์
ปีการศึกษา	2559

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาชีวิตและความ เป็นอยู่ของแรงงานต่างด้าวในพื้นที่เชียงใหม่ บางนา 2) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์กลไกของพื้นที่เชียงใหม่ บางนาในฐานะเป็นที่อยู่อาศัยของแรงงานต่างด้าว และ 3) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ระหว่างแรงงานต่างด้าวและพื้นที่เชียงใหม่บางนาที่เชื่อมโยงกับทุนนิยมและโลกาภิวัตน์ โดยมี “เชียงใหม่ บางนา” เป็นพื้นที่ของศึกษาและใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแรงงานต่างด้าวจำนวน 23 คน ประกอบกับการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่

ผลการศึกษาพบว่าเชียงใหม่บางนาเป็นกลุ่มทุนที่สามารถสอดแทรกตัวเองเข้ากับผลพวง ที่เกิดจากนโยบายการพัฒนาประเทศ พัฒนาเมือง และควบคุมแรงงานต่างด้าวของรัฐ โดยเปลี่ยนให้ ตัวเองมีสภาพเปรียบเสมือน “ค่าย” ที่รวบรวมแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายให้เข้ามาอยู่ในพื้นที่ที่ได้โดย สร้างสภาวะยกเว้นขึ้นและเปลี่ยนให้แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายที่เข้ามากลายเป็นชีวิตที่เปลือยเปล่า ที่มีสภาพเป็นแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายไร้ฝีมือราคาถูกเพื่อผลประโยชน์ของเชียงใหม่บางนา

ชีวิตที่เปลือยเปล่านี้ออกสร้างจากสถานภาพผิดกฎหมายและสถานภาพทางเศรษฐกิจที่ เป็นคนยากจน ด้วยสถานภาพที่มีพวกเขาจึงไม่ได้ได้รับความคุ้มครองใดๆ กลายเป็นสิ่งที่ถูกมองไม่ เห็น ราวกับเป็นชีวิตที่ฆ่าได้โดยที่คนฆ่าไม่ต้องรับผิดชอบ

สภาวะยกเว้นของเชียงใหม่บางนาเกิดจากกลไกสองส่วนคือ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ในเชียงใหม่บางนาและสถานภาพของแรงงานต่างด้าวเอง กฎต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์เชิง อำนาจในพื้นที่แม้จะสามารถถ่วงหน่วงกฎหมายรัฐที่มีอยู่ได้จากการบริหารจัดการแต่ไม่สามารถดึงเอา

(2)

แรงงานต่างด้าวเข้ามาเพื่อจะเอาเรียดเอาเปรียบจากการเป็นแรงงานราคาถูกได้หากปราศจาก
สถานภาพของแรงงานต่างด้าวเองที่ทำให้พวกเขาไม่มีทางเลือก และยอมที่จะเข้ามาขายแรงงาน
ในเชียงใหม่

คำสำคัญ: แรงงานต่างด้าว, แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย, ชีวิตที่เปลี่ยนแปล่า, เชียงใหม่

Dissertation Title	LIVING ILLEGAL: THE STUDY OF MIGRANT WORKER'S LIFE IN SIENG-KONG BANGNA, SAMUTHPRAKARN PROVINCE
Author	Miss Pawadee Seeharaj
Degree	Doctor of Philosophy in Integrated Science
Major Field/Faculty/University	Integrated Science College of Interdisciplinary Thammasat University
Dissertaion Advisor	Associate Professor Anusorn Unno, Ph.D.
Dissertation Co-Advisor	Associate Professor Kasem Phenpinant, Ph.D.
Academic Year	2016

ABSTRACT

This dissertation is the qualitative research and has objectives 1) to study life and livelihood of migrant workers in Sieng Kong Bangna 2) to study and analyze mechanism of Sieng Kong Bangna area as residence of migrant workers and 3) to study and analyze relationship between migrant workers and Sieng Kong Bangna area that relate with capitalism and globalization. Sieng Kong Bangna is the study area and researcher collects data by in-depth interview 23 migrant workers and uses participation observation in area.

The researcher found that Sieng Kong Bangna is capital group that could interfere itself with consequence occurred from country and city development's policies and controlling migration workers by government. Sieng Kong Bangna changes itself to be "camp" that collects illegal migrant workers to live in area with state of exception and changes illegal migrant workers to be bare life with illegal status and being unskilled workers with cheap wage for Sieng Kong Bangna benefit.

Bare life is created from illegal and poor economic status, with this status he can't get any protection and become unseen life as life that could be killed and killer has no guilty as well.

Sieng Kong Bangna's state of exception occurs from 2 mechanisms that are power relation in Sieng Kong Bangna and migrant worker's status. Regulations derives from power relation in area. Although law could be excepted in this area by Sieng Kong Bangna's administration but it could not pull migrant workers to take advantage from being cheap labor without status that causes migrant workers have no choice and surrender to work in Sieng Kong Bangna.

Keywords: Migrant workers, Illegal Migrant Workers, Bare Life, Sieng Kong Bangna

กิตติกรรมประกาศ

ดุขฎีนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุลวงไปได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาและการชี้แนะอันเป็นประโยชน์จากคณะกรรมการดุขฎีนิพนธ์ทุกท่าน ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร. ภาคภูมิ ทิพคุณ ประธานกรรมการดุขฎีนิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชัยธรรมย์ ธรรมบุษดี กรรมการดุขฎีนิพนธ์ ที่ให้ความกรุณาสละเวลามาเป็นประธานและกรรมการดุขฎีนิพนธ์ ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อนุสรณ์ อุดมโณ กรรมการและที่ปรึกษาดุขฎีนิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์ กรรมการดุขฎีนิพนธ์ภายนอกที่ให้ความเมตตาและกรุณา โดยเฉพาะ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เกษม เพ็ญภินันท์ กรรมการและที่ปรึกษาดุขฎีนิพนธ์ที่คอยชี้แนะให้คำปรึกษา คอยแนะนำและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณอาจารย์เกษมที่สุดที่ให้โอกาสอันและรับเป็นที่ปรึกษาให้จากวันที่พบและพูดคุยประเด็นทำวิทยานิพนธ์ที่ร้านกาแฟหน้ากฤษฎีกาวันนั้น ขอขอบคุณอาจารย์ที่ให้โอกาสอันได้แนะนำตัวกับอาจารย์อนุสรณ์และอาจารย์พิชญ์ ซึ่งอาจารย์ทั้งสองท่านก็ได้ให้ความเมตตาอย่างที่สุดที่รับเป็นที่ปรึกษาหลักและกรรมการวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ที่เริ่มต้นจากการที่อันไม่รู้อะไรเลย ขอขอบคุณอาจารย์ให้โอกาสอันได้รู้จักกับเกมเบนและรู้ว่าชีวิตที่เปลือยเปล่าคืออะไร ด้วยโอกาสที่มอบให้ทั้งหมด คำแนะนำและดูแลในการทำวิทยานิพนธ์จนแล้วเสร็จ ขอขอบคุณอาจารย์เกษม ขอขอบคุณอาจารย์อนุสรณ์และอาจารย์พิชญ์

ช่วงเวลาทีสนุกกับ ป.เอก สหวิทยาการรุ่น 10 ขอขอบคุณเพื่อนๆ และพี่ๆ ทีเราได้ใช้เวลาด้วยกัน พระคุณคณาจารย์และขอบคุณเจ้าหน้าที่ทุกคน ของสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ขอบคุณพ่อ แม่ น้อง และทอม

นางสาวปาวดี สีหาราช

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(3)
กิตติกรรมประกาศ	(5)
สารบัญตาราง	(8)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 บทนำ	1
1.2 วัตถุประสงค์การศึกษา	1
1.3 ทบทวนวรรณกรรม	2
1.4 แนวคิดทฤษฎี	7
1.5 สนามและวิธีการศึกษา	11
1.5.1 สนาม	11
1.5.2 วิธีการศึกษาและการได้มาซึ่งข้อมูล	13
1.5.2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล	13
1.5.2.2 การลงพื้นที่และข้อมูลภาคสนาม	14
บทที่ 2 เชียงกงบางนา: พื้นที่ สถานที่ และที่ตั้ง	15
2.1 ความสำคัญของพื้นที่และที่ตั้งของเชียงกงบางนา	15
2.2 ปฏิบัติการเชิงพื้นที่ของเชียงกงบางนาและที่ตั้งของเชียงกงบางนา	30
2.3 ความแตกต่างของสมุทรปราการและเมืองชายแดนอื่น	33

	(7)
บทที่ 3 ชีวิตแรงงานต่างด้าว	37
3.1 ข้อจำกัดในการเลือกงานและการถูกผลักให้ไปอยู่ในงานชั้นเลว	38
3.2 ชีวิตที่ถูกกีดกันและจำกัดไม่ไห้ใช้สิทธิปัญญาได้อย่างเต็มที่	44
3.3 ชีวิตที่ไม่มีแก่นสาร มองไม่เห็นอนาคต	46
3.4 ชีวิตที่ไม่เคยหลุดพ้นไปจากความกลัว	51
3.5 ชีวิตที่ถูกข่มขู่	54
บทที่ 4 กลไกที่สร้างชีวิตที่เปลือยเปล่า	57
4.1 อำนาจและความสัมพันธ์เชิงอำนาจในเชียงกงบางนา	58
4.2 สถานภาพของแรงงานต่างด้าว	66
บทที่ 5 การดำรงชีวิตและการปรับตัว	76
บทที่ 6 บทสรุป	82
รายการอ้างอิง	84
ภาคผนวก	90
ตารางข้อมูลสัมภาษณ์แรงงานต่างด้าว	91
ประวัติผู้เขียน	93

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 ประเภทของแรงงานและรายได้ในเชียงใหม่	45

บทที่ 1

บทนำ ทบทวนวรรณกรรม ทฤษฎีและวิธีวิจัย

1.1 บทนำ

เชียงใหม่บางนาเป็นชุมชนธุรกิจค้าขายอะไหล่ยนต์และเครื่องยนต์มือสองขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทยที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ นอกจากการเป็นชุมชนขนาดใหญ่บริหารโดยเอกชนที่มีขนาดพื้นที่กว่า 84 ไร่ ที่ประกอบไปด้วยร้านค้าในพื้นที่กว่า 400 ร้านค้าและสามารถเลี้ยงตัวเองได้มากกว่า 30 ปีแล้ว เชียงใหม่บางนายังเป็นชุมชนเปิดที่มีกิจกรรมการค้าขายและผู้คนเข้าออกและอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และหนึ่งในสมาชิกที่สำคัญในเชียงใหม่บางนาคือแรงงานต่างด้าวที่อาศัยและทำงานอยู่ในพื้นที่ด้วยการเป็นลูกจ้างแรงงานตามร้านค้าต่างๆ ในพื้นที่เชียงใหม่บางนา ซึ่งแรงงานต่างด้าวในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นแรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้าเมืองมาอย่างผิดกฎหมายและแรงงานจำนวนไม่น้อยอาศัยและทำงานในพื้นที่มากกว่า 10 ปี แรงงานต่างด้าวที่อยู่ในเชียงใหม่บางนาสามารถใช้ชีวิตได้อย่างอิสระในพื้นที่ มีงานทำและมีรายได้จากการทำงาน ดังนั้นความน่าสนใจของเชียงใหม่บางนาคือการเป็นพื้นที่เปิดที่สามารถรวบรวมแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายจำนวนมากไว้ทั้งที่ในความเป็นจริงแรงงานเหล่านี้ต้องใช้ชีวิตอย่างหลบซ่อนด้วยสถานะทางกฎหมายที่พวกเขาไม่มีอยู่ ด้วยความแตกต่างหรือความพิเศษจากพื้นที่อื่นที่ทำให้แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายสามารถอยู่อาศัยได้อย่างอิสระ ผู้วิจัยนี้จึงมีความสนใจในความพิเศษหรือความเฉพาะของเชียงใหม่บางนาดังกล่าว ว่า ความพิเศษหรือเฉพาะนี้ถูกสร้างจากหรือมีกลไกอย่างไร และกลไกนี้ทำงานอย่างไรและมีความเชื่อมโยงกับชีวิตแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่อย่างไร

1.2 วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาชีวิตและความเป็นอยู่ของแรงงานต่างด้าวในพื้นที่เชียงใหม่บางนา
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์กลไกของพื้นที่เชียงใหม่บางนาในฐานะเป็นที่อยู่ อาศัยของแรงงานต่างด้าว
3. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานต่างด้าวและพื้นที่เชียงใหม่บางนาที่เชื่อมโยงกับทุนนิยมและโลกาภิวัตน์

1.3 ทบทวนวรรณกรรม

ประเทศไทยมีนโยบายต่อแรงงานต่างด้าวที่ชัดเจนช่วงปี พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นช่วงต้องการแรงงานจากเพื่อนบ้านเข้ามาทดแทนแรงงานในประเทศ ในขณะที่อุตสาหกรรมในประเทศกำลังเติบโตอย่างมากจากการเปลี่ยนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศจากการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้าเป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก การขาดแคลนแรงงานไทยในภาคการเกษตรกรรมเป็นส่วนหนึ่งของการนำเข้าแรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้าน แรงงานนอกระบบสอดคล้องกับลักษณะงานในภาคการเกษตรซึ่งต้องการจ้างแรงงานที่ไร้ฝีมือได้อย่างยืดหยุ่นเฉพาะในช่วงฤดูกาลที่ต้องการแรงงานอย่างเข้มข้นเท่านั้น และที่สำคัญก็คือสามารถจ้างด้วยค่าแรงต่ำ แรงงานต่างด้าวจึงกลายเป็นทางเลือกหลักของแรงงานนอกระบบที่เข้ามาช่วยทดแทนการจ้างงานแรงงานภายในประเทศที่ต้องจ้างด้วยค่าแรงที่สูงมากขึ้น อีกทั้งแรงงานต่างด้าวมักจะอยู่ในวัยทำงานที่แข็งแรง (อานันท์ กาญจนพันธุ์ และชัยพงษ์ สำเนียง, 2558) การขยายตัวของอุตสาหกรรมไปในชนบทหรือการเกิดขึ้นของนิคมอุตสาหกรรมในต่างจังหวัดเป็นผลจากการผลักดันของรัฐในการให้สิทธิประโยชน์และการกระจายโครงสร้างพื้นฐาน จึงมีการเรียกร้องจากนักธุรกิจในส่วนภูมิภาคให้เปิดนำเข้าแรงงานต่างด้าวอย่างเสรี แรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่มาจากประเทศพม่า ลาวและกัมพูชา แรงงานที่เข้ามาเป็นแรงงานประเภทไร้ฝีมือ ส่วนใหญ่ทำงานประเภท “3 ส” คือ สกปรก เสี่ยงอันตราย และสุดลำบาก การนำเข้าแรงงานต่างด้าวเพื่อแก้ไขภาวะขาดแคลนแรงงานหรือเพราะเป็นแรงงานราคาถูกทำให้เห็นชัดว่าระบบทุนนิยมไทยคือการแบ่งงานกันทำตามเชื้อชาติหรือวัฒนธรรม (cultural division of labor) (วรวิทย์ เจริญเลิศ และ บัณฑิต ธนชัยเศรษฐวุฒิ, 2540, น.43)

ความต้องการแรงงานในประเทศทำให้แรงงานต่างด้าวจำนวนมากหลั่งไหลเข้าสู่ประเทศไทยในช่วงเวลาดังกล่าวและส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่ลักลอบเข้าเมืองมาอย่างผิดกฎหมาย ตั้งแต่ พ.ศ. 2535 เป็นต้นมาประเทศไทยได้กำหนดนโยบายการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวเพื่อให้มีการจ้างแรงงานผู้ที่มีสถานะเป็นผู้หลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมาย โดยให้มีการขึ้นทะเบียนและอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นการชั่วคราวเพื่อนำไปสู่กระบวนการให้ถูกกฎหมาย (Legalization) และผ่อนผันให้แรงงานข้ามชาติทำงานอยู่ในประเทศไทยได้ แต่การบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวของไทยไม่ค่อยได้ผลเท่าที่ควรเนื่องจากกฎระเบียบที่ขาดความยืดหยุ่นและมีลักษณะของการควบคุมโดยให้ความสำคัญกับความมั่นคงของชาติเป็นหลักมากกว่ามิติด้านเศรษฐกิจและมิติด้านความมั่นคงของมนุษย์ จะเห็นว่ามาตรการในการผ่อนผันมีการใช้มาอย่างต่อเนื่องโดยละเอียดที่จะมีนโยบายในระยะยาว ทำให้แรงงานต่างด้าวไม่มีความมั่นคงในชีวิตและการทำงาน (โกสุมภ์ สายจันทร์, 2554) การไม่สามารถจัดการกับปัญหาแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายได้ของรัฐสะท้อนผ่านงานวิจัยจำนวนหนึ่งที่มอง

ว่า กฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองเป็นกฎหมายที่มีความยุ่งยากและซับซ้อนในการบังคับใช้ตามกฎหมาย เพราะนอกจากจะมีลักษณะที่ซับซ้อนและกระจัดกระจายแล้ว ระบบขององค์กรของรัฐที่มีหน้าที่ กำหนดนโยบายและปฏิบัติตามกฎหมายมีอยู่หลายองค์กร กฎหมายที่มีอยู่เปิดโอกาสให้การทำงาน ระหว่างองค์กรทั้งหลายซ้ำซ้อนกัน (พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร, 2541) ความไม่ชัดเจนของ ตัวนโยบายและเปลี่ยนแปลงบ่อยเป็นผลให้เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานเกิดความสับสนและไม่มั่นใจต่อ นโยบายที่ได้รับ (ทรรคนะ นิยมประเสริฐผล, 2543) ส่งผลให้ส่วนหนึ่งเกิดเป็นปัญหาการคอร์รัปชัน ของเจ้าหน้าที่รัฐในการบังคับใช้กฎหมายและการได้รับผลประโยชน์จากการกระบวนกรในการรับ แรงแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายเข้าทำงาน ทำให้การที่รัฐจะจัดการกับแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายนั้นทำ ได้ยากขึ้น

เมื่อนโยบายรัฐไม่สามารถจัดการกับปัญหาแรงงานต่างด้าวได้ จึงมีแรงงานต่างด้าวผิด กฎหมายที่อยู่ในประเทศไทยอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งการอยู่ทำงานอย่างผิดกฎหมายของแรงงานต่าง ด้าวนั้นหมายถึงการสูญเสียสิทธิต่างๆ และโอกาสที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย แรงงานข้าม ชาติหรือแรงงานต่างด้าวที่ผิดกฎหมายจึงมีชีวิตที่ขึ้นอยู่กับความปราณีของนายจ้างอย่างสิ้นเชิงและ มักจะถูกเอารัดเอาเปรียบอย่างมาก ประเทศไทยก็ไม่มีสถิติที่แน่นอนของแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาและ ออกไป ปัญหาการ “ลอดรัฐ” โดยปราศจากหลักฐานนี้ทำให้แรงงานต่างด้าวมีสภาพเป็น “แรงงาน ล่องหน” คือไม่มีตัวตน ไม่มีสิทธิที่จะอยู่อาศัยไม่ว่าจะเป็นที่ใดในโลก แม้จะได้เติบโต มีครอบครัว ใช้ ชีวิต ใช้แรงงานทำการผลิต ทำงานสร้างกำไรให้นายจ้างเป็นจำนวนมากมาเป็นเวลาหลายปี คน เหล่านี้ไม่มีหลักฐานปรากฏว่ามีตัวตนอยู่ บางคนอยู่ในชื่อของคนอื่น บางคนมีชื่ออยู่ในที่ที่เขาไม่เคยได้ อยู่ และไม่ว่าจะด้วยเหตุใด แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายคือกลุ่มคนที่เปิดต่อการถูกเอารัดเอาเปรียบ โดยปราศจากโอกาสที่จะปกป้องตนเอง (ธีรนาถ กาญจนอักษร, 2542, น. 156-157) เนื่องจากไร้ สถานะพลเมืองไทย จึงทำให้แรงงานเหล่านี้มีรายได้เฉลี่ยเพียงประมาณ 4,000 บาทต่อเดือน แรงงาน ต่างด้าวในฐานะแรงงานนอกระบบจึงมักต้องเผชิญกับ 3 ปัญหา คือ ปัญหาค่าตอบแทนต่ำ ไม่มีความ มั่นคงในการทำงาน และต้องทำงานหนัก ซึ่งยังไม่นับรวมปัญหาอื่นๆ อีก เช่น การไม่มีสวัสดิการ ไม่มี วันลา ไม่มีวันหยุดพักผ่อนและไม่ปลอดภัยในการทำงาน เป็นต้น ทั้งนี้เป็นเพราะแรงงานต่างด้าว มักจะถูกมองเป็นเพียงแรงงานหรือทรัพยากรทางเศรษฐกิจมากกว่าความเป็นมนุษย์นั่นเอง (อานันท์ กาญจนพันธุ์ และ ชัยพงษ์ สำเนียง, 2558) งานศึกษาของชัชวรินทร์ ธรรมบุษดี (2555) ก็ได้แสดงให้เห็นว่าแรงงานข้ามชาติเป็นตัวแทนสำคัญในการทำให้เห็นภาพการทำงานของระบบสวัสดิการแบบ เน้นค่าจ้าง ที่ทำให้มนุษย์มีชีวิตอยู่ในรูปแบบแรงงานในฐานะเป็นสินค้าตลอดเวลา ซึ่งเป็นเงื่อนไข สำคัญที่ทำให้การสะสมทุนของทุนนิยมยังคงอยู่ได้ การใช้รูปแบบสวัสดิการแบบเน้นค่าจ้างกับแรงงาน ข้ามชาติหรือแรงงานต่างด้าวได้สร้างเงื่อนไขให้แรงงานพัฒนาไปสู่การเป็นแรงงานที่รับแต่ค่าจ้างโดย

แลกกับความเสี่ยงทุกรูปแบบในระบบทุนนิยม แรงงานข้ามชาติเป็น “แรงงานเสี่ยง” โดยแบกรับความเสี่ยงของผู้ประกอบการ สวัสดิการแบบเน้นค่าจ้างเป็นความยุติธรรมเดียวที่แรงงานได้รับ ซึ่งทำให้แรงงานต้องเผชิญกับภาวะแบ่งแยกและถูกทำให้เป็นสินค้าอย่างไม่จบสิ้น ด้วยกลไกของรัฐและระบอบทุนนิยมในการจำกัดพื้นที่แรงงานต่างด้าวเพื่อสร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้ทำให้แรงงานต่างด้าวมีความเปราะบางและถูกเอารัดเอาเปรียบมากยิ่งขึ้น (Pongsawat, 2007, p. 477)

การเคลื่อนย้ายทุนไม่ใช่ปัจจัยทดแทนการเคลื่อนย้ายแรงงาน ในทางตรงกันข้ามกลับเป็นตัวเร่งอัตราการย้ายถิ่นข้ามชาติด้วยซ้ำ ความกังวลใจหลักๆ ของรัฐคือ ความไม่แน่ใจต่อผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการเมืองภายในประเทศของตนจากการหลั่งไหลเข้ามาของกลุ่มคนย้ายถิ่น นโยบายส่วนใหญ่ของรัฐที่รับคนเหล่านี้เข้ามาจึงมุ่งไปที่การควบคุมกวดขันไม่ให้มีผู้ย้ายถิ่นมาตั้งถิ่นฐานได้ง่ายๆ สำหรับแรงงานข้ามชาติที่มีสัญญาจ้างก็ถูกตั้งกฎเกณฑ์รัดกุมให้เป็นการเข้ามาอยู่เพียงชั่วคราวเท่านั้น โดยทุกประเทศต่างต่อต้านคนข้ามชาติที่เข้าเมืองมาอย่างไม่ถูกกฎหมาย ซึ่งก็ทำให้คนกลุ่มที่เข้ามาอย่างผิดกฎหมายกลายเป็นพลเมืองชั้นสอง เป็นกลุ่มที่ถูกละเลยและถูกเลือกปฏิบัติมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นสิทธิทางสังคม (social rights) จนถึงขั้นสิทธิขั้นพื้นฐานคือสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ (the right to life) (กฤตยา อาชวนิจกุล, วรรณภา จารุสมบัติ และอัญชลี วรสารศรีรัตน์, 2540) ซึ่งการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อแรงงานต่างด้าวรูปแบบต่างๆ ที่เกิดขึ้นอาจพอสรุปได้ดังนี้ คือ 1) การถูกขูดรีดจากนายหน้าในระหว่างการขนย้ายแรงงานข้ามประเทศ 2) ต้องเผชิญกับสภาพการทำงานที่เลวร้ายเพราะลักษณะงานที่แรงงานข้ามชาติเข้ามารับจ้างทำงานส่วนใหญ่ถูกจัดให้อยู่ในประเภท 3 ส คือ สุดเสี่ยง แส่นลำบาก และสกปรก ในขณะที่เดียวกันต้องทำงานหนักและได้รับค่าแรงที่ไม่เป็นธรรม 3) การถูกทำร้ายร่างกายและล่วงละเมิดทางเพศ 4) ความรุนแรงจากเจ้าหน้าที่รัฐ เนื่องจากแรงงานข้ามชาติส่วนใหญ่เป็นคนเข้าเมืองผิดกฎหมายไม่มีบัตรอนุญาตทำงานจึงหวาดกลัวต่อการถูกจับกุม ทำให้แรงงานส่วนใหญ่ใช้วิธีจ่ายเงินให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็น "ค่าคุ้มครอง" เพื่อไม่ให้ตนเองถูกจับกุม ประกอบกับที่ผ่านมามีรัฐบาลมีนโยบายให้แรงงานข้ามชาติจดทะเบียนเพื่อขออนุญาตทำงานแต่นายจ้างมักจะยึดบัตรอนุญาตของแรงงานเอาไว้ ทำให้แรงงานข้ามชาติเหล่านี้ไม่รอดพ้นจากการถูกจับกุมของเจ้าหน้าที่ และ 5) ความรุนแรงเชิงอคติทางชาติพันธุ์ ซึ่งปัญหาอคติทางชาติพันธุ์ที่มีต่อแรงงานข้ามชาติมีการสร้างและผลิตซ้ำผ่านสื่อหรือกลไกต่างๆ ในสังคมเพื่อตอกย้ำให้เห็นว่าแรงงานข้ามชาติเหล่านี้เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐต้องทำการควบคุมอย่างจริงจัง (อดิสร เกิดมงคล, 2007) มีตัวอย่างงานวิจัยหลายชิ้นที่ทำให้เห็นว่าแรงงานต่างด้าว โดยเฉพาะแรงงานต่างด้าวที่มีสถานะผิดกฎหมายต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ยากลำบาก ตัวอย่างเช่นงานของแคทเธอริน เอ็ม โดนาโต (Katharine M. Donato) และ ดักลาส เอส เมสซี (Douglas S. Massey) ที่พยายามเสนอว่าการอพยพย้ายถิ่นเป็นเรื่องปกติของการปรับตัวของมนุษย์อยู่แล้ว ซึ่ง

การปรับตัวนี้ก็เพื่อลดความเสี่ยงทั้งหลายและเป็นการเพิ่มโอกาสให้กับชีวิตมนุษย์เอง ทั้งๆ ที่มนุษย์เป็นสายพันธุ์ที่ต้องอพยพย้ายถิ่นแต่เป็นที่น่าแปลกใจมากกว่าทำไมในโลกปัจจุบันการอพยพย้ายถิ่นของมนุษย์ถูกทำให้กลายเป็นความไม่เท่าเทียมของการกระจายความเสี่ยงและโอกาสไป ทั้งนี้โดนาโตและเมสซิกกล่าวไว้ในโลกสมัยใหม่นี้เราสามารถแบ่งช่วงเวลาของการอพยพย้ายถิ่นที่สำคัญออกเป็น 3 ช่วง ซึ่งทั้งสามช่วงเวลานี้สัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจโลก ช่วงแรกคือ ช่วงปี ค.ศ. 1500-1800 ซึ่งเป็นช่วงจักรวรรดินิยมยุโรปขยายตัวเข้ายึดครองอเมริกา แอฟริกา และเอเชีย แล้วก็ได้สร้างระบบเศรษฐกิจการค้าโลกที่อยู่บนฐานของการแลกเปลี่ยนสินค้า การตัดดวงทรัพยากรและการผลิตสินค้าเพื่อการค้าขาย ในช่วงเวลานี้มีการอพยพย้ายถิ่นที่สำคัญคือ การอพยพแรงงานทาสจากแอฟริกามากกว่า 10 ล้านคนเข้าสู่ยุโรปเพื่อทำเหมืองแร่และเพาะปลูก ช่วงที่สองระหว่างปี ค.ศ. 1800-1929 ช่วงนี้เป็นช่วงปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรปและขยายตัวไปยังพื้นที่ส่วนอื่นทั่วโลก ช่วงนี้เองที่นับได้ว่าเป็นยุคแรกของการเป็นระบบทุนนิยม มีกว่า 50 ล้านคนที่อพยพจากยุโรปไปอเมริกาและในประเทศกลุ่มโอเซเนีย โดยร้อยละ 60 ของการอพยพเป็นการอพยพเข้าสู่อเมริกา ที่เหลือเป็นแคนาดา อาร์เจนตินา บราซิล ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ และก็เป็นช่วงนี้เองที่โลกได้เผชิญกับสงครามโลกครั้งที่ 1 ในปี ค.ศ. 1914 สงครามได้ทำลายล้างถิ่นที่อยู่ แรงงานและทุน โดยสงครามได้ทิ้งเศษชิ้นเล็กชิ้นน้อยที่กระจัดกระจายของระเบียบโลกไว้ แม้ว่าเศรษฐกิจโลกจะฟื้นขึ้นมาได้ในช่วง ค.ศ. 1920 แต่ก็ต้องมาเผชิญกับวิกฤตตลาดโลกในปี ค.ศ. 1929 อีกครั้ง ช่วงที่สาม คือช่วงที่เราอยู่ในปัจจุบัน นับเป็นช่วงกลางของยุคที่สองระบบทุนนิยมโลก ที่ก่อตัวขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศมหาอำนาจรวมตัวกันจัดตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้นเพื่อรักษาความสงบให้สังคมโลกและสนับสนุนการค้าและการลงทุน การอพยพย้ายถิ่นเพิ่มมากยิ่งขึ้นจากความพยายามฟื้นตัวใหม่ของยุโรปและญี่ปุ่นหลังสงครามโลก การเข้าสู่ตลาดโลกของจีนในปี ค.ศ. 1979 และการล่มสลายของสหภาพโซเวียตในปี ค.ศ. 1991 ปรากฏการณ์ความย้อนแย้งได้เกิดขึ้นในช่วงนี้เอง การเพิ่มของจำนวนตัวเลขแรงงานที่ไม่มีเอกสารรับรอง แรงงานที่ไม่อนุญาตให้ทำงานและแรงงานผิดกฎหมายอย่างมหาศาล แม้ว่าสิ่งที่ทุนนิยมโลกต้องการคือ ตลาดเสรี การเคลื่อนย้ายทุน สินค้าและบริการได้อย่างอิสระ แต่กับแรงงานแล้วกลับไม่เป็นเช่นนั้น ทุกวันนี้ไม่มีประเทศใดในโลกที่ปล่อยให้มีการอพยพย้ายถิ่นได้อย่างเสรี ทุกประเทศมีมาตรการการคัดกรองแรงงานทั้งคุณภาพและจำนวน โดนาโตและเมสซิกชี้ให้เห็นว่ามีทัศนคติต่อแรงงานต่างด้าวที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ การที่มองว่าต้องการเพียงแค่งานไม่ได้ต้องการคน เพราะคนคือปัญหา คนมีความต้องการ เรียกร้องและตั้งคำถาม คนต้องการความโรแมนติกและเรื่องเพศ และสุดท้ายคนเหล่านี้ผลิตลูก คนเหล่านี้มีวัฒนธรรมที่แตกต่าง พูดและใช้ภาษาที่ไม่คุ้นเคย ให้คุณค่าที่แตกต่างออกไป และมองโลกแปลกไปจากพลเมืองคนส่วนใหญ่ในสังคม สิ่งเหล่านี้เองที่ทำให้เกิดความเข้าใจที่ผิดและมีความเสี่ยงอย่างมากที่จะทำให้เกิดความขัดแย้ง สังคม

ที่รับแรงงานอพยพเข้ามาต่างรับรู้ว่าจะแรงงานเหล่านี้อันตรายและเชื่อว่าคนเหล่านี้ควรจะถูกจำกัดและควบคุมเอาไว้ (Donato & Massey, 2016, pp. 7-26) งานศึกษาวิจัยแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายชาวแม็กซิกันที่อาศัยอยู่ในสหรัฐอเมริกาของ จอร์จ ดูราน (Jorge Duran) ดักลาส เอส เมสซี (Douglas S. Massey) และ คาเรน เอ เพรน (Karen A. Pren) เป็นอีกตัวอย่างที่เป็นงานศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบของการมีอยู่ของแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายต่อตลาดแรงงานและค่าจ้างแรงงาน งานชิ้นนี้ทำให้เห็นว่าแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายถูกผลักให้เข้าไปอยู่ในตลาดแรงงานที่จ้างงานแบบไม่ถาวรเป็นงานชั้นเลว (bad jobs) ที่ไม่มั่นคงและได้รับค่าจ้างแรงงานที่ต่ำมาก ตัวเลขที่เพิ่มขึ้นของจำนวนแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายได้สร้างเรื่องเล่าและความรู้สึกหวาดกลัวที่มีต่อแรงงาน การศึกษาพบว่าค่าจ้างแรงงานต่างด้าวโดยเฉพาะแรงงานที่ไม่มีสถานะทางกฎหมายใดๆ ลดต่ำลงตลอดเวลาที่ผ่านมาและดูเหมือนว่าจะลดต่ำลงเรื่อยๆ ต่อไป ซึ่งแรงงานผิดกฎหมายเหล่านี้ถูกเอารัดเอาเปรียบแบบซ้ำซ้อน แรงงานต่างด้าวนั้นถูกลงโทษทางเศรษฐกิจเนื่องจากเป็นคนต่างด้าวและยากจนอยู่แล้ว และยังบวกกับการไม่มีสถานะทางกฎหมายใดๆ ทำให้คนเหล่านี้ต้องยากจนและถูกเอารัดเอาเปรียบไปตลอดกาล (Duran, Massey & Pren, 2016 pp. 78-90) “*Living sin papeles*” เป็นงานศึกษาเกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายเพศชายชาวลาตินอเมริกาที่อาศัยอยู่ในสหรัฐอเมริกา โดยมีประเด็นการศึกษาอยู่ที่สุขภาพทางร่างกายและจิตใจของคนเหล่านี้ ซึ่งพบว่าประสบการณ์ความไม่มั่นคงและถูกเอารัดเอาเปรียบหลากหลายที่แรงงานต้องเผชิญภายใต้สถานภาพการเป็นแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายที่ไม่เพียงแต่จะแสดงออกมาในรูปการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนที่มีผลต่อการมีชีวิตที่ดีของแรงงานแล้ว การปะทะกันของการที่ต้องอยู่ในสถานะ การไม่ชอบด้วยกฎหมาย ถูกทำให้เป็นอาชญากร และการอยู่นอกกฎหมาย ก่อให้เกิดสภาวะที่ไม่มั่นคง ไม่ปลอดภัย อันมีผลต่อสุขภาพร่างกายและจิตอย่างมาก *living sin papeles* หมายถึงการที่ต้องอยู่โดยไม่มีเอกสารทางกฎหมายใดๆ ซึ่งการอยู่โดยไม่มีเอกสารนี้ผลกระทบที่เกิดไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแต่สถานภาพทางกฎหมายในเอกสารเท่านั้นแต่มันส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ทุกแง่มุม (Fernandez-Esquer, Agoff & Leal, 2016, pp. 3-18) แจ็กกาเรียน โอวีรา (Jacqueline Olvera) ชี้ให้เห็นว่าการไม่ชอบด้วยกฎหมาย (illegality) ของแรงงานต่างด้าวถูกสร้างโดยรัฐ ประสบการณ์ในการเป็นแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายนั้นเป็นของปัจเจกก็จริงแต่ได้ถูกสร้างโดยกระบวนการทางกฎหมายและประวัติศาสตร์ที่จัดการและสนับสนุนโดยรัฐ ด้วยระบบการคิดแยก แบ่งกลุ่มและแบ่งชั้นของแรงงานออกเป็น 3 กลุ่ม อันได้แก่ 1) พลเมืองของรัฐ 2) แรงงานถูกกฎหมาย และ 3) แรงงานผิดกฎหมาย ทำให้แรงงานที่ถูกตราว่าไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือผิดกฎหมายต้องตกอยู่ในสภาพที่ไม่มั่นคงและเสี่ยงต่อการถูกเนรเทศ แม้แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายชาวแม็กซิกันจะทำงานประเภทที่โอวีราเรียกว่า physical dirty work คือเป็นงานที่ได้ค่าจ้างแรงงานต่ำ ไม่สะอาด เสี่ยงและอันตรายต่อชีวิต แต่พวกเขาเหล่านี้ก็เข้าใจและมองตัวเองว่า พวกเขา

เป็นแรงงานที่อดทนทำงานและอุทิศตนให้กับงานที่ทำ (Olvera, 2016) งานศึกษาที่น่าสนใจอีกชิ้นหนึ่งของ เอสเธอร์ ชิเฮ คิม (Esther Chihye Kim) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของกิจการภัตตาคารกับแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายในสหรัฐอเมริกา แรงงานที่ทำงานเป็นลูกจ้างในภัตตาคารถูกจัดให้เป็นแรงงานไร้ฝีมือ (unskilled labor) เป็นแรงงานที่ได้รับค่าจ้างแรงงานต่ำ แต่เหตุผลที่แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายถูกจ้างงานและนายจ้างพอใจที่จะจ้างงานมากกว่าไม่ใช่เพราะแรงงานเหล่านี้เป็นแรงงานไร้ฝีมือ แต่เพราะการจ้างแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายให้ผลประโยชน์ที่มากกว่า นอกเหนือไปจากค่าแรงต่ำแล้ว แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายยอมรับเงื่อนไขต่างๆ ในการทำงานได้และสามารถทำงานหนักได้ตลอดเวลา ค่าจ้างแรงงานที่ต่ำกว่ามากเมื่อเทียบกับแรงงานต่างด้าวที่มีใบอนุญาตทำงาน งานศึกษานี้ยังทำให้เห็นว่าแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายต้องตกเป็นเหยื่อความรุนแรงในหลากหลายรูปแบบที่เป็นผลมาจากกฎหมายแรงงานต่างๆ เช่น การกำหนดค่าแรงขั้นต่ำ การทำงานล่วงเวลา และการลาพัก อย่างไรก็ตามแม้จะถูกเอารัดเอาเปรียบและต้องเผชิญกับความรุนแรง แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายก็ยังคงเลือกที่จะทำงานต่อไปเพราะไม่มีทางเลือกอื่น นอกจากนี้ งานวิจัยชิ้นนี้ทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายที่เป็นแบบการครอบงำ โดยในงานชิ้นนี้ได้พยายามตั้งคำถามกับเจ้าของกิจการที่เป็นหญิงชาวเกาหลีที่ได้เรียกตัวเองว่าเป็น “แม่” ที่ใช้ความเป็นแม่ในการดูแลและควบคุมลูกจ้าง ว่ามันคือความเป็นแม่ที่ดี (good mother) หรือเป็นเพียงกลยุทธ์ที่ถูกนำมาใช้ในการเล่นเกมส์ที่ซับซ้อนภายใต้ระบบทุนนิยม (Kim, 2012, pp. 170-185)

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าสถานะผิดกฎหมายกลายมาเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการใช้ชีวิตในต่างถิ่นของพวกเขาในทุกแง่มุม เมื่อสถานะผิดกฎหมายผนวกรวมกับความพยายามสะสมทุนของระบบทุนนิยมทำให้ชีวิตแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายมีทางเลือกอย่างจำกัด

1.4 แนวคิดทฤษฎี

แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายเป็นปรากฏการณ์หนึ่งที่สำคัญที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ข้อถกเถียงมากมายที่เกิดขึ้นต่อปรากฏการณ์นี้ถูกแยกย่อยและนำไปสู่การถกเถียงลึกกลงไปในหลายประเด็นที่เชื่อมโยงกับแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย เช่น โลกาภิวัตน์ (Globalization) รัฐ (State) ความยุติธรรม (Justice) สิทธิมนุษยชน (Human Rights) ความเป็นพลเมือง (Citizenship) และอื่นๆ อีกมากมาย การแยกกลุ่มคนเหล่านี้ออกและจับกุมในภายหลังในยุโรปตะวันตกเป็นสิ่งที่ จิโอ รจีโอ อเกมเบน (Giorgio Agamben) นักปรัชญาการเมืองชาวอิตาลีเลียนพยายามแสดงให้เห็นว่า “ค่าย” (the camp) หรือพื้นที่ที่เต็มไปด้วยชีวิตที่เปลือยเปล่าซึ่งหมายถึงแรงงานต่างด้าวและ/หรือแรงงาน

ต่างด้าวที่ผิดกฎหมายนั้น ไม่ใช่ความผิดปกติทางประวัติศาสตร์ แต่มันคือกฎหรือประเพณีของพื้นที่ทางการเมืองที่เราทุกคนต่างก็อาศัยอยู่ (เก่งกิจ กิติเรียงลาภ, 2549)

ชีวิตที่เปลือยเปล่า หรือ bare life หรือ homo sacer หรือ sacred man ที่อเกมเบนใช้ใน *Homo Sacer: Sovereign Power and Bare Life* (1995) เป็นชีวิตที่ปรากฏในกฎหมายโรมันโบราณ ที่ถูกบัญญัติว่าเป็นชีวิตที่สามารถถูกฆ่าได้โดยไม่นับว่าเป็นเรื่องความศักดิ์สิทธิ์หรือเสียสละใดๆ คนฆ่าไม่ต้องรับผิดจากการฆ่า ชีวิตที่เปลือยเปล่านั้นเป็นลักษณะของการไม่ถูกคุ้มครองด้วยกฎหมาย แต่ก็ถูกบัญญัติไว้ในกฎหมาย ซึ่งเป็นรูปแบบการกีดกัน (exclusion) อย่างหนึ่ง ที่มีลักษณะเป็นการกีดกันแบบนับรวมเข้ามา (inclusive exclusion) (Agamben, 1995, pp.71-112)

เพื่ออธิบาย “ชีวิตที่เปลือยเปล่า” ว่าคืออะไร อเกมเบนได้เริ่มต้นให้ทำความเข้าใจความหมายคำว่า “ชีวิต” (life) ของกรีกโบราณ ที่ได้แยกความหมายของ “ชีวิต” ออกเป็นสองส่วนคือ “zoe” และ “bios” โดย zoe นั้น หมายถึงชีวิตตามธรรมชาติ การใช้ชีวิตในธรรมชาติทั่วไป เช่น สัตว์ มนุษย์ เทพเจ้าต่างๆ ส่วน bios หมายถึง รูปแบบการใช้ชีวิตในแบบที่ควรจะเป็นทั้งในรูปแบบของปัจเจกหรือการอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม การแบ่งความหมายของชีวิตออกเป็นสองส่วนนี้เป็นการแบ่งที่ให้คุณค่าของชีวิตสองส่วนที่ไม่เท่ากัน เพลโตและอริสโตเติลนักปรัชญากรีกโบราณที่ทรงอิทธิพลต่อความคิดของคนมาถึงปัจจุบันต่างให้ความสำคัญกับชีวิตในรูปแบบของ bios มากกว่า zoe โดยทั้งสองได้ชี้ให้เห็นว่าแม้มนุษย์จะเกิดมาจากธรรมชาติก็จริง แต่เพื่อมีชีวิตที่ดี (good life) และดำเนินชีวิตอย่างที่ดีควรจะเป็น ก็ควรต้องเข้ามาสู่พื้นที่ของการเมือง (อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เป็นสังคม) เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการเมือง กลายเป็นชีวิตที่มีคุณภาพทางการเมือง (politically qualified life) เพื่อจะทำให้เกิดและเป็นชุมชนที่ดี สังคมที่ดี ดังนั้น zoe ชีวิตธรรมดาหรือชีวิตที่อยู่อย่างธรรมชาติจึงถูกกีดกัน (excluded) ออกจากพื้นที่ทางการเมืองและถูกนิยามว่าไม่ใช่ชีวิตที่ดีไม่ใช่รูปแบบชีวิตที่ดีควรจะเป็น ซึ่งกระบวนการที่รวมเอาชีวิตธรรมชาติเข้ามารวมในกลไกและนับรวมของอำนาจรัฐ (state power) และการเมืองคือการทำให้ชีวิตกลายเป็น “การเมืองชีวญาณ” (bio-politics) และตามความหมาย “ชีวิต” ของกรีกโบราณนี้ที่ให้คุณค่ากับชีวิตในส่วนที่เป็น bios มากกว่า zoe นี้เอง ที่ทำให้การเมืองเข้ามามีอิทธิพลกับชีวิต ความพยายามของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) ที่จะอธิบายการเมืองชีวญาณโดยสืบการศึกษาวิเคราะห์สิ่งที่เกิดขึ้นค่ายกักกัน (concentration camp) ในช่วงสงครามโลกไป ในขณะที่ฮานนา อเรนดท์ (Hannah Arendt) ให้ความสำคัญกับการที่ชาวยิวในยุคนาซีถูกทารุณกรรมโดยพยายามฆ่าและโครงสร้างของรัฐเผด็จการ (totalitarian state) โดยเชื่อมโยงกฎต่างๆ ของเผด็จการกับชีวิตของชาวยิวที่ถูกกักกันอยู่ในค่าย และเห็นว่าการครอบงำชีวิตมนุษย์แบบเบ็ดเสร็จเป็นเป้าหมายสูงสุดของรัฐเผด็จการแต่กลับขาดมิติการอธิบายในมุมของการเมืองชีวญาณไปนั้น ทำให้อเกมเบนเห็นส่วนที่ขาดหายไปของนักคิดทั้งสองคน ดังนั้นสิ่งที่อเกมเบนพยายามทำคือการเชื่อมโยง

การเมืองชีวญาณของฟูโกต์กับการเป็นรัฐเผด็จการ (Totalitarianism) ของอเรนดท์เข้าด้วยกันด้วยแนวคิดเรื่อง “ชีวิตที่เปลือยเปล่า” (Agamben, 1995, pp.1-12)

อเกมเบนอธิบายว่า “องค์อธิปัตย์” (sovereignty) หรืออำนาจสูงสุดทำงานควบคู่กับการเมืองชีวญาณ โดยกระทำต่อชีวิตที่เปลือยเปล่าใน “สภาวะยกเว้น” (state of exception) ซึ่งอเกมเบนได้นิยามอำนาจอธิปัตย์ตาม คาร์ล ชมิตท์ (Carl Schmitt) ที่กล่าวว่า อำนาจสูงสุดหรืออำนาจอธิปัตย์ หมายถึงอำนาจผูกขาดสำหรับการตัดสินใจอันเด็ดขาด องค์อธิปัตย์นั้นเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในสภาวะยกเว้น ซึ่งสภาวะยกเว้นนี้เป็นสิ่งที่ทำให้เห็นว่าอำนาจอธิปัตย์นั้นเหมือนจะแสดงตัวว่าเป็นกฎหมายแต่ก็อยู่นอกกฎหมายหรือเหนือกฎหมายด้วยเช่นกัน สำหรับอเกมเบนองค์อธิปัตย์ได้ใช้อำนาจสร้างสภาวะยกเว้นขึ้นบนพื้นที่ที่เรียกว่า “ค่าย” ภายในค่ายที่เป็นสภาวะยกเว้นนี้ไม่ได้แปลว่ากฎหมายอื่นไม่มีอยู่ เพียงแต่กฎหมายอื่น (กฎหมายปกติ) ได้ถูกยกเว้นเพื่อที่จะให้กฎหมายอื่นเข้ามาแทนที่เป็นการงดบังคับใช้กฎหมายไม่ได้แต่ไม่ได้หมายความว่ายกเลิกกฎหมายและชีวิตที่เปลือยเปล่าไม่สามารถต่อรองอะไรได้เลยในสภาวะยกเว้นนี้ สภาวะยกเว้นที่เกิดขึ้นนี้เป็นสภาวะที่ไม่ปกติ ชีวิตที่เปลือยเปล่านั้นถูกดึงเข้ามาสู่อำนาจอย่างเต็มที่โดยการที่กฎหมายอนุญาตให้ใครก็ได้สามารถฆ่าได้โดยไม่มีควมผิด คนที่ฆ่าไม่มีควมผิด หรือไม่ต้องรับผิดชอบ เช่น ผู้ก่อการร้าย คนจน ขอลาน แรงงานต่างด้าว ผู้ลี้ภัย ขาวยิวในค่ายนาซี ชีวิตที่เปลือยเปล่าไม่ได้อยู่นอกกฎหมายแต่ถูกดึงเข้ามาในฐานะที่เป็น “พิเศษ” หรือ “ข้อยกเว้น” (exception) ที่เสมือนอยู่ภายนอกกฎหมายแต่ก็อยู่ภายในกฎหมายพร้อมๆ กัน ซึ่งแตกต่างจากการฆ่าพลเมือง (citizen) ที่ถูกรับรองและปกป้องโดยอำนาจทางการเมืองของรัฐถือเป็นสมาชิกของรัฐ ถ้าใครละเมิดชีวิตของพลเมืองก็เท่ากับว่าละเมิดกฎหมายและต้องถูกลงโทษทางกฎหมาย ชีวิตที่เปลือยเปล่าไม่ได้เกิดขึ้นตามธรรมชาติแต่เป็นชีวิตที่ถูกสร้างขึ้น เป็นผลผลิตของอำนาจชุดหนึ่งในสังคมและอยู่ภายใต้บริบททางประวัติศาสตร์ “ความเปลือยเปล่า” ไม่ได้เกิดขึ้นเองแต่ต้องได้รับการรับรองจากอำนาจที่ทำงานผ่านกลไกหรือสถาบันบางอย่างเสมอ (Agamben, 1995, pp.15-63)

สำหรับ “ค่าย” ค่ายเป็นพื้นที่ (space) แห่งการปะทะระหว่างอำนาจของการเมืองชีวญาณและชีวิตที่เปลือยเปล่า อำนาจอธิปัตย์ของรัฐชาติสมัยใหม่นั้นเป็นอำนาจที่ต้องมีพื้นที่/ดินแดน (territory) และขอบเขตของอำนาจ (order) ที่ตายตัวชัดเจน การจัดการพื้นที่และทรัพยากรในพื้นที่กลายเป็นหัวใจสำคัญในการปกครอง พื้นที่เป็นสิ่งที่บรรจุทั้งสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตเข้ามาด้วยรัฐสมัยใหม่นั้นปกครองพลเมืองผ่านเครื่องมือหลายอย่างและกิจกรรมที่เป็นพื้นฐานที่สุดของการปกครองคือการสร้างสิ่งมีชีวิตที่เปลือยเปล่า ซึ่งการทำงานของอำนาจอธิปัตย์ต่อชีวิตเหล่านี้เป็นการใช้อำนาจในสภาวะพิเศษหรือในสภาวะยกเว้นมากกว่าสภาวะปกติ การทำงานของอำนาจในสภาวะยกเว้นต่อชีวิตที่ไม่ปกติ (ชีวิตที่เปลือยเปล่า) ย่อมต้องมีพื้นที่บางอย่างเพราะไม่ว่าจะเป็นชีวิตที่เปลือย

เปล่าหรือชีวิตที่มีคุณค่าก็ต้องอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่จะมารองรับการใช้อำนาจขององค์กรอิตัล พื้นที่ที่เวลานี้จึงต้องถูกสร้างขึ้นในฐานะเป็นกิจกรรมอันหนึ่งของสภาวะสมัยใหม่อยู่ตลอดเวลา สำหรับอเกมเบนค่าจึงเป็นพื้นที่ที่อำนาจอิตัลแบบชีวญาณสามารถมาปะทะกับชีวิตได้โดยตรง เมื่อค่าเป็นพื้นที่ที่กฎหมายปกติไม่ถูกบังคับใช้ชีวิตที่เข้ามาอยู่ในค่า เช่น ผู้ที่ถูกสงสัยว่าก่อการร้าย ชาวฮิวที่ถูกกักกันในค่ายนาซี ค่ายผู้ลี้ภัย ค่ายผู้อพยพในประเทศต่างๆ จึงไม่ถูกปกป้องโดยกฎหมายปกติ ความเป็นพลเมืองของชีวิตที่อยู่ในค่ายจึงถูกทำลายไป สถานะของคนเหล่านี้จึงเป็นได้แค่เพียงชีวิตที่เปลือยเปล่าเท่านั้น (Agamben, 1995, pp.119-181) ซึ่งชีวิตที่เปลือยเปล่าของอเกมเบนนั้นอาจจะพอสรุปคุณลักษณะได้ดังนี้ 1) ถูกฆ่าได้โดยที่คนฆ่าไม่ต้องรับโทษ (can be killed) 2) เป็นชีวิตที่ไม่มีรูปแบบหรือแก่นสาร (form-of-life) 3) เป็นชีวิตที่ไม่สามารถติดต่อสื่อสารได้ (incommunicability) 4) เป็นชีวิตที่อยู่ในความเงียบ (mute) และ 5) เป็นชีวิตที่ถูกกีดกันไม่ให้สามารถใช้สติปัญญาได้อย่างเต็มที่ (non-intelligibility) ชีวิตที่เปลือยเปล่าจึงเป็นความลึกลับของสภาวะสมัยใหม่ทางด้านหนึ่งก็ถึงชีวิตแบบนี้เข้ามาสู่อำนาจทางการเมือง แต่ก็ไม่ได้ให้สถานะความเป็นพลเมืองแก่ชีวิตเหล่านี้ ทำได้อย่างมากที่สุดแค่กลายเป็นพลเมืองชั้นสองเท่านั้น (เก่งกิจ กิติเรียงลาภ, 2549)

สำหรับการศึกษาประเด็นแรงงานต่างด้าวที่ผ่านมามีงานวิจัยจำนวนไม่น้อยที่ใช้แนวคิดชีวิตที่เปลือยเปล่าของอเกมเบนมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ตัวอย่างเช่น งานของ ชาราม โคสราวี (Shahram Khosravi) ได้ศึกษาแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายที่อยู่ในประเทศสวีเดน โดยมุ่งการศึกษาไปที่ประสบการณ์ของแรงงานที่มีสถานะผิดกฎหมายในการจัดการเรื่องงาน ที่พักอาศัย สุขภาพ ความปลอดภัยและชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัวของตนเอง เป็นการศึกษายุทธศาสตร์ของการเอาตัวรอดและศึกษาการก่อร่างสร้างประสบการณ์ภายใต้สถานะผิดกฎหมาย โดย ในงานชิ้นนี้ โคสราวีได้แบ่งกลุ่มของแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้ที่อยู่เกินกำหนดเวลาที่วีซ่าอนุญาต 2) ผู้ขอลี้ภัย (asylum seeker) ที่ไม่สามารถขอลี้ภัยได้และได้ตัดสินใจให้ถูกเนรเทศ และ 3) ผู้ที่เข้าประเทศมาอย่างผิดกฎหมายตั้งแต่แรก ซึ่งทั้งหมดนี้ได้กลายเป็นแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายในประเทศในเวลาต่อมา โคสราวีพบว่าประเทศที่เป็นรัฐสวัสดิการอย่างเข้มข้นแบบสวีเดนที่ตลาดแรงงาน ที่พักอาศัย การบริการสุขภาพ และการศึกษาล้วนได้รับการดูแลจัดสรรโดยรัฐนั้น แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายที่อาศัยอยู่ในรัฐประเภทนี้ต้องใช้ชีวิตอย่างยากลำบากกว่ารัฐที่มีสวัสดิการต่ำกว่ามาก ขณะที่แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายเป็นส่วนแบ่งขนาดใหญ่ของตลาดแรงงานที่ช่วยให้เศรษฐกิจอย่างไม่เป็นทางการของสวีเดนเจริญเติบโต แต่คนเหล่านี้กลับไม่สามารถเช่าหา dvd มาดูได้เพียงเพราะไม่มีหมายเลขประกันสังคม (social security number) สิทธิทุกอย่างต้องหายไปเพียงเพราะถูกนิยามว่าเป็นคนผิดกฎหมาย ซึ่งในงานชิ้นนี้โคสราวีได้ใช้แนวคิดของอเกมเบนวิเคราะห์ว่าแรงงานผิดกฎหมายเหล่านี้ไม่ได้ถูกกีดกันออก (excluded) แบบธรรมดาแต่เป็นการถูกกีดกันออก

จากสังคมกระแสหลักแบบนับรวมเข้ามา (inclusive exclusion) โดยจัดวางคนเหล่านี้ไว้ในพื้นที่พิเศษที่ยังให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมอยู่ โดยการยังให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมนี้ได้ทำผ่านกระบวนการทางการเมืองและกฎหมาย ผ่านสื่อต่าง และผ่านงานศึกษาวิจัยทางวิชาการต่างๆ แม้จะเป็นส่วนหนึ่ง แต่ก็ก็เป็นส่วนที่ถูกเพิกเฉย ไม่ยอมรับให้เป็นสมาชิกที่ได้รับการดูแลอย่างสมาชิกอื่นทั่วไป (พลเมืองของรัฐ) ซึ่งการถูกให้อยู่ในสถานะเช่นนี้ ทำให้ชีวิต (live) ของแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายต้องอยู่ภายใต้การควบคุม จัดการ และบังคับ (Khosravi , 2010, pp. 95-116) ในขณะที่ วิลเลียม ชินเคิล (Willem Schinkel) ได้เสนอว่ารัฐต่างๆ พยายามปรับเปลี่ยนตัวเองจากการเป็นรัฐสวัสดิการไปเป็นรัฐอาญา (penal state) ซึ่งความพยายามปรับตัวเองของรัฐนี้เป็นความพยายามภายใต้เงื่อนไขของการเป็นโลกาภิวัตน์ (Globalization) และความพยายามนี้เองทำให้เกิดพื้นที่ยกเว้น (space of exception) หรือก็คือศูนย์กักกันแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย (detention center) โดยพื้นที่ยกเว้นหรือสภาวะยกเว้นตามแนวคิดของอเกมเบนนี้ เป็นความพยายามเชื่อมต่อหรือสร้างเครือข่ายที่มีลักษณะทางการเมืองระดับโลกกับท้องถิ่นเข้าด้วยกัน การทำให้แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายเป็น *homo sacer* เป็นส่วนหนึ่งของการกระทำการ (response) ในระดับโลกหรือคือให้โลกได้รับรู้ เพื่อประโยชน์สูงสุดแก่ท้องถิ่นหรือตัวรัฐเอง (Schinkel, 2009, pp. 779-806) ส่วนงานศึกษาของ เตซา ตั้งสีฟ้า (Tangseefa, 2003) เป็นการศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์กระเหรี่ยงที่ต้องมาอยู่ในศูนย์พักพิงที่ถูกสร้างขึ้นให้พวกเขาอยู่ในพื้นที่ชายแดนระหว่างไทย-พม่า งานของเตซาได้ใช้แนวคิดของอเกมเบนเพื่ออธิบายชีวิตที่เปลี่ยวเปล่าของกลุ่มชาติพันธุ์กระเหรี่ยงที่ต้องถูกบังคับขับไล่ออกจากพื้นที่ที่เรียกว่าบ้าน กลายเป็นคนไม่มีบ้านต้องมาอยู่ในศูนย์พักพิงด้วยเหตุผลทางการเมือง พวกเขากลายเป็นชีวิตที่เปลี่ยวเปล่าอย่างแท้จริงตามแนวคิดของ อเกมเบนที่ทำโดยอำนาจรัฐทั้งจากรัฐพม่าและไทย ซึ่งชาวกระเหรี่ยงส่วนหนึ่งได้เลือกหลบหนีเข้ามาในประเทศไทยและต้องกลายเป็นแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย เลือกลงอยู่ในสถานะผิดกฎหมาย

งานศึกษาประเด็นแรงงานต่างด้าวที่ใช้แนวคิดของอเกมเบนทำให้เห็นความสัมพันธ์ของชีวิตคน อำนาจและพื้นที่ แต่ส่วนใหญ่เป็นการมองอำนาจรัฐที่กระทำต่อชีวิตคนโดยตรง พื้นที่ที่เรียกว่าค่ายเป็นพื้นที่ที่อยู่ภายใต้อำนาจรัฐและควบคุมโดยอำนาจรัฐโดยตรงจากใช้สภาวะยกเว้น

1.5 สนามและวิธีการศึกษา

1.5.1 สนาม

เพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการศึกษา สนามควรจะเป็นพื้นที่ที่มีความเป็นชุมชน มีความสามารถในการเลี้ยงตัวเองได้ มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลอยู่เป็นจำนวนมาก และมีการอยู่อาศัยมานาน

ควรเป็นชุมชนที่คนในชุมชนเอง (คนไทย) และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (แรงงานต่างด้าว) มีความคุ้นเคยกันเป็นอย่างดีและมีวิถีชีวิตร่วมกันมาเป็นเวลานาน ดังนั้นสนามในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงเลือก “ชุมชนเชียงกงบางนา” หรือ “เมืองเชียงกง” ที่ตั้งอยู่บนถนนบางนา-ตราด กิโลเมตรที่ 12 อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเป็นแหล่งค้าอะไหล่รถยนต์ เครื่องยนต์ต่างๆ มือสองนำเข้าจากประเทศญี่ปุ่นที่ใหญ่ที่สุดในเอเชียกว่าได้ อยู่บนพื้นที่รวม 84 ไร่ มีร้านค้ากว่า 400 ร้านค้า ในโครงการ 1,200 ยูนิต และมีอายุกว่า 30 ปี ที่มาของการเลือกชุมชนเชียงกงบางนาเป็นสนามในการศึกษานี้ มีเหตุผลหลัก 4 ประการ คือ

ประการที่ 1 ชุมชนเชียงกงบางนาเป็นชุมชนการค้าที่มีอายุกว่า 30 ปี มีประวัติศาสตร์ และเนื่องจากเป็นชุมชนการค้าอะไหล่รถยนต์และเครื่องยนต์ต่างๆ มือสอง ที่มีสินค้าเป็นอะไหล่รถยนต์ขนาดน้อยและใหญ่เป็นจำนวนมาก จึงมีความจำเป็นต้องมีลูกจ้างใช้แรงงานกำลังกายในการขนย้าย ทำความสะอาด จัดเก็บ และจัดส่งสินค้าที่มีอยู่ เชียงกงบางนาจึงเป็นแหล่งงานใช้แรงงานที่ต้องการและดึงดูดแรงงานไร้ฝีมือราคาถูก ดังนั้นภายในชุมชนจึงมีแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากและมีกลุ่มแรงงานต่างด้าวหลากหลายเชื้อชาติอยู่รวมกัน ประกอบกับอายุกว่า 30 ปี ของชุมชนแห่งนี้ น่าจะทำให้เห็นความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ของแรงงานต่างด้าวรุ่นต่างๆ ที่ผลิตเปลี่ยนเข้ามาขายแรงงาน

ประการที่ 2 ชุมชนเชียงกงบางนาแม้จะเป็นชุมชนการค้าที่เปิดให้มีการค้าขายได้อย่างเสรี ผู้คนสามารถเข้าออกเพื่อมาต่อรองซื้อขายสินค้าได้อย่างสะดวก การสลับสับเปลี่ยนร้านค้าหรือเจ้าของกิจการหรือแม้กระทั่งลูกจ้างแรงงานมีให้เห็นอยู่ตลอดเวลา จนอาจเรียกได้ว่าเป็นชุมชนเปิดอิสระ แต่ชุมชนแห่งนี้ก็มีลักษณะปิดอยู่ในที คือ พื้นที่ชุมชนอยู่ภายใต้การบริหารจัดการของโครงการเมืองเชียงกง ซึ่งเป็นบริษัทเอกชนที่ดำเนินธุรกิจบริหารจัดการพื้นที่ให้เช่า โดยมีหน้าที่จัดการสาธารณูปโภคที่จำเป็นและเฝ้าต่อกิจกรรมธุรกิจที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ นอกจากการจัดการเรื่องสาธารณูปโภคแล้ว สิ่งที่โครงการเมืองเชียงกงต้องดูแลคือ การทำให้บรรยากาศการค้าภายในชุมชนเป็นไปอย่างราบรื่น ไม่ว่าจะเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ ภาษี และแรงงานต่างด้าวที่ผิดกฎหมาย โดยไม่ให้อำนาจที่รัฐเข้ามาเกี่ยวข้องหรือเป็นอุปสรรคต่อธุรกิจ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในชุมชนโครงการเชียงกงบางนาจะเป็นผู้ดูแลและจัดการแก้ไขปัญหาเอง และสามารถทำได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งเหตุผลประการนี้น่าจะสามารถทำให้ผู้ศึกษาเห็นกลไกบางอย่างที่ทำให้แรงงานต่างด้าวยังสามารถอาศัยและทำงานอยู่ในประเทศไทยได้ในสถานะผิดกฎหมาย

ประการที่ 3 ชุมชนเชียงกงบางนาเป็นชุมชนขนาดใหญ่มีผู้อยู่อาศัยอยู่ทั้งคนไทยและแรงงานต่างด้าว ซึ่งผู้คนที่อาศัยร่วมกันอยู่ในชุมชนมีสถานะและฐานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน ร้านค้าต่างๆ ที่มีมายมายในชุมชนสามารถทำให้คนอาศัยในชุมชนได้โดยไม่ต้องออกไปภายนอก

นอกจากนั้นเชียงใหม่บางนาเป็นชุมชนที่สามารถสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของแรงงานต่างด้าวและเป็นวิถีชีวิตที่มีร่วมกับกลุ่มคนอื่นๆ ในชุมชนด้วย ในชุมชนมีการจัดกิจกรรมให้ทุกคนที่อาศัยอยู่ได้เข้าร่วมอยู่เนืองๆ ทำให้สามารถเห็นการปฏิสัมพันธ์ การสร้างสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี และเนื่องจากพื้นที่บริเวณโดยรอบและใกล้เคียงเป็นแหล่งโรงงานที่มีแรงงานมากมายอาศัยอยู่ การมีกิจกรรมของแรงงานกับคนนอกชุมชน เช่น การรวมกลุ่มเตะฟุตบอลของแรงงานพม่า ลาว และกัมพูชาตามสนามฟุตบอลเอกชนต่างๆ โดยรอบ ซึ่งเหตุผลประการนี้จะสามารถทำให้ผู้ศึกษาได้เห็นชีวิตประจำวัน ความเป็นอยู่ของแรงงานต่างด้าวที่อยู่ภายในชุมชนและปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มแรงงานอื่นๆ ที่อยู่นอกชุมชน

ประการที่ 4 พื้นที่เชียงใหม่บางนา ได้สะท้อนให้เห็นการใช้ชีวิตอย่างยากลำบากของแรงงานต่างด้าว ไม่ว่าจะเป็นการได้ค่าแรงต่ำ การทำงานหนัก การไม่ได้รับสวัสดิการ ไม่มีกฎหมายใดๆคุ้มครอง ความไม่มั่นคงของชีวิต

ดังนั้นจากเหตุผลข้างต้นจึงทำให้ผู้วิจัยมีความเห็นอย่างยิ่งว่าสนามจะสามารถตอบวัตถุประสงค์การศึกษาได้

1.5.2 วิธีการศึกษาและการได้มาซึ่งข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนาม ด้วยวิธีการสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึก

1.5.2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร (documentary Research) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ รายงานการวิจัย เอกสารทางราชการ วารสารและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (field Research) เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้

(1) ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) จะเป็นการเก็บข้อมูลเชิงลึกของแรงงานต่างด้าวในพื้นที่เชียงใหม่บางนา ในเรื่องการเข้ามาทำงานในประเทศไทย สถานภาพพลเมือง การเข้ามาทำงานในเชียงใหม่บางนา สภาพการจ้างงาน สภาพการทำงาน ชีวิตความเป็นอยู่ ความยากลำบาก การต่อสู้ และความคาดหวัง โดยการสัมภาษณ์จำนวน 23 คน อีกทั้งยังเก็บข้อมูลจากคนในพื้นที่อื่นๆ เช่น เจ้าหน้าที่โครงการเมืองเชียงใหม่ เจ้าของร้านค้าในพื้นที่หรือนายจ้างที่ว่างจ้างแรงงานต่างด้าว แรงงานไทยในพื้นที่ ผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนอื่นๆ

(2) ใช้วิธีการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (participant observation) จะเป็นการสังเกตชีวิตประจำวันของแรงงานต่างด้าวและผู้คนในชุมชนเชียงใหม่ การดำเนินกิจกรรมที่เกิดขึ้นต่างๆ ในพื้นที่ เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ระหว่างคนกลุ่มต่างๆ ในชุมชน และระหว่างคนกับพื้นที่

1.5.2.2 การลงพื้นที่และข้อมูลภาคสนาม

ผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่และเก็บข้อมูลด้วยการอยู่อาศัยและสังเกตชีวิตประจำวันของแรงงานต่างด้าว และกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดในพื้นที่ (เชียงใหม่) เป็นระยะเวลา 3 เดือน (กุมภาพันธ์ – เมษายน 2560) ซึ่งข้อมูลที่ได้แบ่งเป็นสองส่วน คือ **ส่วนที่หนึ่ง** การลงพื้นที่เพื่อสังเกตและเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่ระยะเวลา 3 เดือน ซึ่งทำให้ผู้วิจัยเห็นสภาพการทำงานของแรงงานต่างด้าว การใช้ชีวิตประจำวันที่เป็นส่วนของการทำงาน การปฏิสัมพันธ์ของแรงงานต่างด้าวและคนอื่นๆ ในชุมชน ไม่ว่าจะในช่วงเวลาทำงาน พักเที่ยงรับประทานอาหาร หรือช่วงหลังเลิกงานก่อนที่จะแยกย้ายไปพักผ่อนเพื่อเริ่มงานวันใหม่ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่ได้ทำให้เห็นปฏิบัติการเชิงพื้นที่ (spatial practice) ที่เกิดขึ้นในเชียงใหม่ ข้อมูลที่ได้ดังกล่าวผู้วิจัยได้ทำมาวิเคราะห์ประกอบกับข้อมูลในส่วนที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกของแรงงานต่างด้าวในพื้นที่ **ส่วนที่สอง** ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (แรงงานต่างด้าว) แบบลูกโซ่หรือสโนว์บอล (snow ball sampling) ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลักนี้ ได้จากคำถามหลักดังนี้

- ลักษณะทางประชากรพื้นฐาน เพศ อายุ ภูมิลำเนา สถานะทางกฎหมาย
 - สาเหตุของการเข้าสู่ประเทศไทย
 - สาเหตุของการเข้าสู่พื้นที่เชียงใหม่ ลักษณะการทำงานในเชียงใหม่
- บางนา ชีวิตประจำวัน
- ลักษณะทางเศรษฐกิจ รายได้
 - ความคาดหวัง

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากคำถามหลักวิเคราะห์ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสังเกตที่เป็นข้อมูลเชิงพื้นที่ อันจะนำไปสู่การทำความเข้าใจกลไกที่เกิดขึ้นในพื้นที่เชียงใหม่ที่ทำให้แรงงานต่างด้าวอาศัยอยู่ได้มีจะไม่มีสถานะทางกฎหมาย โดยผู้วิจัยได้ข้อมูลสัมภาษณ์หลักจากแรงงานต่างด้าวในพื้นที่เชียงใหม่ จำนวน 23 คน (ดูภาคผนวก ก) และนอกเหนือจากข้อมูลสัมภาษณ์แรงงานต่างด้าวในพื้นที่ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับแรงงานต่างด้าวที่อยู่ในพื้นที่ และบุคคลที่อยู่ในพื้นที่ที่สามารถให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์เพื่อนำมาประกอบวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์งานวิจัย จำนวน 8 คน (ดูภาคผนวก ก)

บทที่ 2

เซียงกงบางนา: พื้นที่ สถานที่ และที่ตั้ง

“พื้นที่” (space) ไม่ได้มีความหมายในแง่เชิงภูมิศาสตร์เท่านั้น แต่ยังมีค่าที่เกี่ยวข้อง และทำให้ “พื้นที่” เป็นได้อีกหลายความหมาย เช่น space/ area/ place/ sphere/ boundary (พื้นที่ อาณาเขต บริเวณ ปริมาณ ฯลฯ) (สุธาริน คุณผล, 2550) “เซียงกงบางนา” ก็เป็นพื้นที่หนึ่งที่มีรูปแบบเป็นพื้นที่ทางธุรกิจที่ถูกจัดตั้งขึ้นอย่างตั้งใจเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางธุรกิจ ความสำคัญของเซียงกงบางนาไม่ได้มีแค่เฉพาะการเป็นพื้นที่ด้านธุรกิจที่ถูกจัดตั้งขึ้นตามกระแสทุนนิยมโลกเท่านั้น แต่“ที่ตั้ง” (location) ของเซียงกงบางนาทำให้เห็นความตั้งใจในการจัดการพื้นที่ ของทั้งตัวธุรกิจเซียงกงเองและความพยายามของรัฐในการบริหารพื้นที่เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจประเทศและปรับตัวเองให้เข้ากับทุนนิยม (capitalism) และโลกาภิวัตน์ (globalization) ด้วยเช่นกัน

2.1 ความสำคัญของพื้นที่และที่ตั้งของเซียงกงบางนา

“เซียงกง” เป็นแหล่งรวมร้านค้าอะไหล่รถยนต์และเครื่องยนต์มือสองที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ ซึ่งเริ่มต้นและส่วนใหญ่เป็นการนำเข้าจากประเทศญี่ปุ่น ในปัจจุบันมีการนำเข้าจากประเทศอื่น เช่น ฮองกง มาเลเซีย สิงคโปร์ เกาหลีใต้ เป็นต้น แต่เดิมคำว่า “เซียงกง” นั้น เป็นชื่อของศาลเจ้า “เซียงกงเกง” ที่ตั้งอยู่ต้นถนนทรงวาดติดกับถนนเจริญกรุงของแขวงตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร ซึ่งถูกสร้างมาก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2¹ โดยกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนจำนวนมากที่ตั้งรกรากอยู่บริเวณนั้น ผู้คนทั่วไปจึงเรียกชุมชนละแวกนี้ว่า “เซียงกง” ชาวจีนที่อาศัยอยู่บริเวณศาลเจ้าเซียงกงเกงได้เริ่มต้นการค้าขายอะไหล่รถยนต์และเครื่องยนต์เก่าจากคดีการค้าเดินชีวิตที่ยืดถือในความขยัน การประหยัด การสร้างสรรค์ และการใช้สิ่งของต่าง ๆ อย่างคุ้มค่า ดังนั้นเมื่อได้เห็นพวกเขากรรที่จอดทิ้งระเกะระกะอยู่ตามที่ต่าง ๆ จึงเกิดความเสียดาย เลยมีการรับซื้อเศษเหล็กซากรถเหล่านั้นนำมาซ่อมแซมปรับปรุงหรือตัดแยกเป็นชิ้นส่วน แล้วนำไปจำหน่ายให้กับผู้บริโภครที่ต้องการในราคาที่ประหยัด กลุ่มร้านค้าเล็ก ๆ ที่เริ่มต้นจากการเห็นประโยชน์จากซากรถเหล่านั้นกลายเป็นธุรกิจที่เฟื่องฟูในหมู่นักเงินที่อาศัยอยู่ในละแวกนี้ หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ธุรกิจเซียงกงก็ยิ่งเติบโตมากขึ้นจากการประมูลขายพาหนะปลดประจำการต่าง ๆ ของทหาร

¹ สงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดขึ้นในช่วง ปี พ.ศ. 2482-2488

พันธมิตร และยังคงเติบโตมาเรื่อย ๆ จนหลังสงครามเวียดนาม² ก็ยังคงมีความต้องการชิ้นส่วนอะไหล่และยานพาหนะเก่าต่าง ๆ อย่างมากเพราะราคาค่อนข้างถูกพอที่จะเอามาตัดแปลงมาใช้ทดแทนอุปกรณ์อื่นได้ ในช่วงหลังสงครามเวียดนามเศรษฐกิจไทยขยายตัวอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ความต้องการชิ้นส่วนอะไหล่รถที่ใช้แล้วเพิ่มขึ้นอย่างมากเพื่อนำมาตัดแปลงใช้ในอุตสาหกรรมต่าง ๆ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมากเกินไป จึงได้มีการนำเข้าจากประเทศญี่ปุ่นโดยส่วนใหญ่ อะไหล่รถยนต์ใช้แล้วที่นำเข้าเหล่านี้เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาของประเทศหลาย ๆ ด้าน เช่น รถโดยสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รถสามล้อ หรือรถตุ๊กตุ๊ก จนเรียกได้ว่าเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของการท่องเที่ยวของประเทศ การที่เชียงใหม่นำเข้าอะไหล่รถยนต์และเครื่องยนต์ใช้แล้ว สามารถช่วยประหยัดเงินตราต่างประเทศได้หลายเท่า จำนวนรถยนต์ภายในกรุงเทพมหานครและทั่วประเทศที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นทำให้ธุรกิจนี้ขยายเจริญรุ่งเรืองเรื่อยมาและเป็นที่ยอมรับของประชาชนทุกสาขาอาชีพทั่วประเทศ ด้วยคุณภาพของอะไหล่จากประเทศญี่ปุ่นที่ยังคงมีประสิทธิภาพการทำงานถึง 75-80% เหมาะกับประเทศกำลังพัฒนาอย่างประเทศไทย ธุรกิจเชียงใหม่ขยายตัวมากขึ้นเรื่อย ๆ จนทำให้บริเวณศาลเจ้าเชียงใหม่คับแคบลง จึงมีการขยายออกมายังแขวงวังใหม่ (สวนหลวง) ซึ่งเป็นที่ดินของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2513 ปัจจุบันมีชื่อว่า เชียงกงสวนหลวง หรือ เชียงกงปทุมวัน

ธุรกิจเชียงใหม่รถยนต์มือสองได้กลายเป็นส่วนสนับสนุนสำคัญให้กับประเทศที่กำลังพัฒนา โดยเฉพาะที่ตั้งที่ใจกลางกรุงเทพมหานครเมืองศูนย์กลางของประเทศและเป็นจุดรวมของเศรษฐกิจของประเทศทำให้ธุรกิจเชียงใหม่เติบโตขึ้นเรื่อย ๆ พร้อมกับการเจริญเติบโตของกรุงเทพมหานครอย่างต่อเนื่อง เชียงกงกลายเป็นทางเลือกของการซ่อมบำรุงรถยนต์ที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นทั้งในกรุงเทพมหานครและทั่วประเทศในช่วงที่ประเทศกำลังเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ

แต่การเจริญเติบโตของประเทศในขณะนั้นโดยรวมกลับเป็นการกระจุกตัวของการเจริญเติบโตที่เกิดเพียงในกรุงเทพมหานครจึงทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจระหว่างกรุงเทพมหานครและส่วนภูมิภาคอื่น ความเหลื่อมล้ำได้ถูกสะท้อนในการวางแผนพัฒนาในการแก้ไขปัญหาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ซึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 นี้เองที่ได้มีแผนการพัฒนาพื้นที่เฉพาะและพัฒนาเมืองเข้ามาครั้งแรกเพราะมองเห็นความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ โดยมองว่ากิจกรรมทางการผลิตส่วนใหญ่รวมตัวกันอยู่ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งการขยายเติบโตของเมืองใหญ่มีเฉพาะกรุงเทพมหานครเท่านั้น เมืองใหญ่อื่นในส่วนภูมิภาคมีอัตราการเติบโตที่ช้ามาก เห็นได้จากกรุงเทพมหานครมีขนาดประชากรมากกว่าเมืองที่สองคือ เชียงใหม่ ถึง 50 เท่า และการรวมตัวกันของภาคอุตสาหกรรมที่กระจุกตัวใน

² สงครามเวียดนาม เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2498-2518

กรุงเทพมหานครนี้เองได้สร้างความแออัดให้แก่เมืองหลวงของประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 จึงได้กำหนดแนวทางการกระจายความเจริญและกิจกรรมเศรษฐกิจไปสู่ส่วนภูมิภาค (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5, ม.ป.ป., น. 121) เพื่อลดความแออัดของกรุงเทพมหานคร จึงมีประเด็นการพัฒนาที่มุ่งชะลอการขยายตัวของประชากรและลดอิทธิพลทางเศรษฐกิจของกรุงเทพมหานคร โดยสนับสนุนให้เมืองในเขตปริมณฑลมีส่วนแบ่งเบาภาระของกรุงเทพมหานคร โดยมีแผนพัฒนาเมืองหลัก เมืองรองในภาคต่างๆ และการพัฒนาบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกให้เป็นแหล่งอุตสาหกรรมหลักแหล่งใหม่ในอนาคต ซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 มีเป้าหมายทางพื้นที่ในส่วนของเขตปริมณฑล คือให้ 5 จังหวัดปริมณฑล อันได้แก่ สมุทรปราการ ปทุมธานี นนทบุรี นครปฐมและสมุทรสาคร ให้มีบทบาทในการรองรับการกระจายการผลิตและเป็นที่พักอาศัยที่จะกระจายออกมาจากกรุงเทพมหานคร ซึ่งจะเป็นการสกัดกั้นการอพยพของประชากรที่มุ่งเข้าสู่กรุงเทพมหานครในอีกทางหนึ่ง (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5, ม.ป.ป., น. 158-172)

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ซึ่งความพิเศษของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 นี้ แตกต่างจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับอื่นที่ผ่านมา คือการเปลี่ยนแนวทางและปรัชญาทศวรรษการพัฒนาประเทศให้สามารถออกไปต่อสู้แข่งขันในตลาดโลกได้อย่างจริงจัง เป็นความพยายามของรัฐที่จะยกระดับการพัฒนาเพื่อให้เศรษฐกิจของประเทศขยายตัวสูงกว่าระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 พยายามแก้ไขปัญหายังไม่สามารถแก้ไขได้ในช่วงที่ผ่านมาอันส่วนหนึ่งเป็นผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำขึ้นทั่วโลกและมีการแข่งขันและกีดกันทางการค้าระหว่างประเทศอย่างรุนแรง (“แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6,” ม.ป.ป., น. 1-2) ช่วงปี พ.ศ. 2530 การขยายตัวเศรษฐกิจไทยเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วจากการเปลี่ยนแปลงยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่แต่เดิมเป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมที่เน้นทดแทนการนำเข้ามาเป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก ซึ่งโดยสรุปแล้วทำให้เศรษฐกิจไทยเติบโตโดยเฉลี่ย ร้อยละ 10.2 ในช่วงปี พ.ศ. 2530-2532 จากแนวทางพัฒนาประเทศของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 ที่มุ่งกระจายความเจริญสู่จังหวัดปริมณฑลและการสร้างแหล่งอุตสาหกรรมใหม่ในภูมิภาคตะวันออก และในเวลาต่อมาที่ประเทศได้เปลี่ยนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ที่ทำให้เกิดโรงงานอุตสาหกรรมใหม่ขึ้นเป็นจำนวนมากทั้งที่ยังกระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพมหานครและกระจายออกสู่จังหวัดปริมณฑลและภูมิภาคอื่น ความพยายามของรัฐในการลดการกระจุกตัวของความแออัดในเมืองมหานครหลักที่เป็นผลจากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การพยายามลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 เป็นต้นมา ทำให้ธุรกิจเชียงกงเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ช่วงเวลานี้เองที่เชียงกงได้ขยายตัวเองจากที่นำเข้าอะไหล่รถยนต์และเครื่องยนต์มือสองที่จำกัดอยู่เฉพาะรถยนต์ขนาดกลางและเล็กในช่วงแรกก็ได้เริ่มขยายธุรกิจของตัวเองด้วยการนำเข้าเครื่องยนต์และรถยนต์ขนาดใหญ่ อะไหล่ยนต์เครื่องยนต์การเกษตร อะไหล่ยนต์อื่นๆ ที่เป็นที่ต้องการของคนในประเทศในช่วงที่ประเทศกำลังพัฒนา จึงทำให้พื้นที่ค้าขายที่เชียงกงสวนหลวงหรือเชียงกงปทุมวันแออัดไม่สามารถรองรับการขยายตัวของธุรกิจเชียงกงได้อีกต่อไป

ผลจากนโยบายการพัฒนาเมืองปริมณฑลของกรุงเทพมหานครเพื่อลดความแออัดของเมืองหลวง การสนับสนุนภาครัฐในการพัฒนาเมืองปริมณฑล และการพยายามสร้างโครงสร้างพื้นฐานให้กับเมืองปริมณฑลเหล่านี้เพื่อรองรับอุตสาหกรรมส่วนเกินจากกรุงเทพมหานคร และการปรับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 และ 6 นี้เองที่ทำให้ธุรกิจเชียงกงที่เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วได้ขยายตัวเองจากใจกลางของเมืองหลวงออกสู่ชานเมือง เช่น เชียงกงบางนา (จังหวัดสมุทรปราการ) เชียงกงรังสิต (จังหวัดปทุมธานี) เป็นเชียงกงพระราม 3 (เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร) เชียงกงวังน้อย (จังหวัดพระนครศรีอยุธยา) และเชียงกงอื่นๆ เป็นการขยายและกระจายตัวออกสู่หัวเมืองปริมณฑลตามการสนับสนุนและผลักดันของรัฐ และเป็นการรองรับการเจริญเติบโตของเมืองและประเทศไปพร้อมๆ กัน

“เชียงกงบางนา” นับเป็นเชียงกงแห่งแรกที่เป็นความพยายามในการขยายตัวของธุรกิจเชียงกงจากแหล่งเดิม (เชียงกงสวนหลวง) ซึ่งเชียงกงบางนาถูกวางเป้าหมายให้เป็นแหล่งรวมอะไหล่ยนต์และเครื่องยนต์ของรถขนาดกลางและเล็กที่เป็นส่วนแบ่งการตลาดขนาดใหญ่และทำกำไรให้ได้มากที่สุดของธุรกิจเชียงกง และเพื่อให้เป็นเชียงกงที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ ด้วยพื้นที่เดิมที่แออัดคับแคบ ความต้องการขยายตัวของธุรกิจเชียงกง การสนับสนุนและผลักดันโดยนโยบายพัฒนาเมืองปริมณฑลของรัฐ ทำให้เชียงกงมองหาพื้นที่ที่มีศักยภาพที่จะสามารถขยายธุรกิจของตนเองได้ตามต้องการและรองรับการพัฒนาประเทศโดยรวมที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ธุรกิจเชียงกงจึงได้เลือก “จังหวัดสมุทรปราการ” หนึ่งในจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพมหานครที่ถูกมองว่ามีศักยภาพสูงสุดในขณะนั้นเป็นที่ตั้งของ “เชียงกงบางนา”

จังหวัดสมุทรปราการ เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคกลางของประเทศไทยและยังเป็นจังหวัดในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานครเมืองหลวงของประเทศ ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งจังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดนนทบุรี จังหวัดสมุทรสาคร และจังหวัดนครนายก พุทธศักราช 2489 เพื่อรองรับอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้าและการขยายตัวที่ล้นเกินเชิงปริมาณของอุตสาหกรรมจากกรุงเทพมหานคร สมุทรปราการในฐานะพื้นที่ชานเมืองจึงกลายเป็นพื้นที่รองรับการกระจายอุตสาหกรรมส่วนเกินดังกล่าว นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ที่รัฐมี

นโยบายเร่งพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งภาคตะวันออกให้เป็นที่ตั้งอุตสาหกรรมหลักเพื่อกระจายความเจริญ ออกสู่ภูมิภาคและแข่งขันกับนานาประเทศเป็นต้นมา การแปรสภาพเป็นพื้นที่เสรีนิยมใหม่ สมุทรปราการกลายเป็นปลายทางของแรงงานอพยพภายในประเทศและแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาเพื่อ ตอบสนองระบบอุตสาหกรรมขยายต่อดังกล่าว (ชัยรัฐมัย ธรรมบุษดี, 2555, น. 115)

ในฐานะที่เป็นส่วนรองรับอุตสาหกรรมจากกรุงเทพมหานคร สมุทรปราการเป็นจังหวัดที่มีความได้เปรียบทางด้านภูมิศาสตร์ที่ตั้งอยู่ใกล้ศูนย์กลางของประเทศและยังเป็นแหล่งวัตถุดิบที่ นำเข้าจากต่างประเทศ เป็นคลังสินค้าที่สำคัญ นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์กลางการขนส่งทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ที่ทำให้การขนส่งวัตถุดิบและสินค้าจากโรงงานอุตสาหกรรมมีความสะดวกและเสีย ค่าใช้จ่ายต่ำ ด้วยศักยภาพและพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของสมุทรปราการมีส่วนสนับสนุนให้นักลงทุนเข้า มาประกอบกิจการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก สมุทรปราการมีนิคมอุตสาหกรรมหลัก 4 แห่ง คือ นิคมอุตสาหกรรมบางปู นิคมอุตสาหกรรมบางพลี นิคมอุตสาหกรรมเอเชีย (สุวรรณภูมิ) และ นิคมอุตสาหกรรมบางปู (เหนือ) (สืบค้นจาก <http://www.ieat.go.th/>, วันที่ 20 เมษายน 2560) โดย จังหวัดสมุทรปราการในปัจจุบันมีโรงงานอุตสาหกรรมกว่า 6,576 โรงงาน นับได้ว่าเป็นจังหวัดที่มี โรงงานอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมากที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศ มีอุตสาหกรรมการผลิตที่สำคัญ ได้แก่ ยานยนต์และชิ้นส่วนรถยนต์ เครื่องจักร/อุปกรณ์ ผลิตภัณฑ์โลหะ ไฟฟ้า/ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ สิ่งทอ ผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูป เคมีภัณฑ์/พลาสติก เป็นต้น (สืบค้นจาก <http://www.samutprakan.go.th>, วันที่ 20 เมษายน 2560) ในปี พ.ศ. 2553 จังหวัดสมุทรปราการ มีผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP : Gross Provincial Product) จำนวน 698,022 ล้านบาท ซึ่งมีมูลค่าสูงเป็นอันดับ 2 ของประเทศรอง จากกรุงเทพมหานคร และมีมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดเฉลี่ยต่อคน (GPP Per Capital) จำนวน 528,899 บาท/ปี ซึ่งสูงเป็นอันดับ 4 ของประเทศรองจากระยอง สมุทรสาคร และพระนครศรีอยุธยา โดย ผลิตภัณฑ์จังหวัดที่มีมูลค่ามากที่สุด คือ อุตสาหกรรม (การผลิต) มีมูลค่าสูงถึง 490,994 ล้านบาท หรือร้อยละ 70.34 ของผลิตภัณฑ์จังหวัด รองลงมา ได้แก่ การขนส่ง/ คมนาคม (Logistics) และ สถานที่เก็บสินค้า ร้อยละ 15.75 การค้าส่งค้าปลีก ร้อยละ 4.15 ส่วนภาคเกษตรกรรมมีมูลค่า 3,252 ล้านบาท หรือร้อยละ 0.47 (สืบค้นจาก <http://www.nesdb.go.th/>, วันที่ 20 เมษายน 2560)

นอกจากจะเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศแล้ว ความสำคัญของ สมุทรปราการอีกประการสำคัญคือการเป็นศูนย์กลางโลจิสติก (การขนส่ง/ คมนาคม และสถานที่เก็บ สินค้า) ดังยุทธศาสตร์ปรับวิสัยทัศน์ของจังหวัดสมุทรปราการได้วางกรอบไว้เพื่อรับมือกับโลกาภิวัตน์ ในปี พ.ศ. 2546 ที่ว่า การทำให้จังหวัดสมุทรปราการ “เป็นศูนย์กลางโลจิสติก เพื่อการส่งออกสินค้า เกษตรกรรมและอุตสาหกรรม เป็นเมืองอุตสาหกรรมหลักของชาติ บ้านเมืองน่าอยู่และเป็นแหล่ง รองรับการพัฒนาของสนามบินสุวรรณภูมิ” (สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ, ม.ป.ป.) สมุทรปราการ

นอกจากจะมีทางหลวงแผ่นดินเชื่อมต่อ 13 สายแล้ว ยังมีทางหลวงพิเศษสายมอเตอร์เวย์ และทางด่วนเชื่อมต่อสายบางพลี-สุขสวัสดิ์ (ถนนกาญจนาภิเษก) ทางพิเศษบูรพาวิถี ถนนวงแหวนอุตสาหกรรม ทางหลวงชนบทรวมทั้งที่ถ่ายโอนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้ว จำนวนทั้งสิ้น 82 เส้นทาง และยังมีสะพานแขวนข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา จำนวน 2 แห่ง คือ สะพานกาญจนาภิเษกและสะพานวงแหวนอุตสาหกรรม ซึ่งสำหรับถนนวงแหวนอุตสาหกรรมและสะพานวงแหวนอุตสาหกรรมนั้น เป็นโครงการที่เชื่อมต่อเขตอุตสาหกรรมตอนใต้ของกรุงเทพมหานคร เพื่อประโยชน์ในการรองรับรถบรรทุกจำนวนมากที่วิ่งขนถ่ายสินค้าและลำเลียงสินค้าจากท่าเรือคลองเตย³ (สืบค้นจาก <http://www.tri.chula.ac.th/triresearch/bangkokport/bangkokport.html>, วันที่ 20 เมษายน 2560) ไปยังโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ที่อยู่ในพื้นที่โดยไม่ต้องใช้เส้นทางเข้าไปในตัวเมือง เป็นโครงข่ายที่เสริมโครงข่ายถนนของกรุงเทพมหานครและจังหวัดสมุทรปราการ (สืบค้นจาก <http://km.rdpb.go.th/Project/View/6114>, วันที่ 20 เมษายน 2560) การคมนาคมทางน้ำสมุทรปราการมีท่าเทียบเรือที่สำคัญ 7 แห่ง คือ ท่าเรือวิบูลย์ศรี ท่าเรือพระประแดง ท่าเรือคลองด่าน ท่าห้องเย็น ท่าสะพานปลา ท่าเรือข้ามฟากเกตุรา และ ท่าเรืออายิโนะโมะโต๊ะ สำหรับการคมนาคมทางอากาศ ท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ ตั้งอยู่ที่ถนนบางนา-ตราด ประมาณกิโลเมตรที่ 15 ตำบลราชาเทวะ อำเภอบางพลี ห่างจากใจกลางกรุงเทพมหานคร 25 กิโลเมตร นับเป็นท่าอากาศยานนานาชาติหลักของประเทศที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่กว่า 20,000 ไร่ สามารถรองรับเที่ยวบิน 76 เที่ยวบินต่อชั่วโมง และรองรับการขนส่งสินค้าทางอากาศ 3 ล้านตันต่อปี ซึ่งทำให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาไปสู่ความเป็นศูนย์กลางด้านการบินของภูมิภาค โดยสนามบินสุวรรณภูมิเป็นศูนย์กลางการบินและประตูสู่เอเชีย ให้บริการ 102 สายการบิน สู่ 142 เมืองทั่วโลก

ด้วยศักยภาพของจังหวัดสมุทรปราการที่ได้รับการพัฒนาเมืองมาอย่างต่อเนื่องจากช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 และ 6 เป็นต้นมา ทำให้สมุทรปราการกลายเป็นจังหวัดอุตสาหกรรมหลักแห่งหนึ่งของประเทศและเป็นศูนย์กลางโลจิสติกส์ที่ล้วนเป็นผลประโยชน์ต่อธุรกิจเชียงกงหรือตัวเชียงกงบางนา การเป็นเมืองอุตสาหกรรมที่มีภาคธุรกิจและผู้คนเข้ามาอยู่อาศัยเป็นจำนวนมากก็หมายถึงจำนวนรถยนต์ที่มากขึ้นด้วยเช่นกัน ไม่เพียงแต่เฉพาะกำลังซื้อที่เพิ่มขึ้นจากจำนวนรถยนต์ที่มากขึ้นในพื้นที่สมุทรปราการเอง การที่เชียงกงบางนาตั้งอยู่ชานเมืองของกรุงเทพมหานครนั้นหมายถึงเชียงกงบางนายังคงเป็นแหล่งค้าอะไหล่ยนต์เครื่องยนต์มือสองที่ยังคงไม่ทิ้งลูกค้าจำนวนมากในกรุงเทพมหานครเพราะการเดินทางและการขนส่งที่สะดวกผ่านโครงข่ายการ

³ ท่าเรือคลองเตยหรือท่าเรือกรุงเทพ เป็นท่าเรือระหว่างประเทศแห่งแรกและเป็นท่าเรือหลักของไทยมากกว่าครึ่งศตวรรษ

คมนาคมที่รัฐสร้างเพื่อสนับสนุนการพัฒนาเมือง การเป็นศูนย์กลางโลจิสติกส์ของสมุทรปราการทำให้เชียงกงบางนาได้รับความสะดวกในการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศและการกระจายสินค้าออกสู่ต่างจังหวัด ความสามารถของพื้นที่สมุทรปราการในการเชื่อมต่อกับสนามบินสุวรรณภูมิและต่อไปถึงชายฝั่งทะเลตะวันออกที่จะกลายเป็นแหล่งอุตสาหกรรมหลักแห่งใหม่ในอนาคต ทั้งหมดนี้เป็นส่วนช่วยที่จะทำให้เชียงกงบางนาได้กลายเป็นแหล่งค้าอะไหล่ยนต์และเครื่องยนต์มือสองที่สำคัญและใหญ่ที่สุดของประเทศได้จริง

เพื่อให้เป็นแหล่งค้าขายอะไหล่ยนต์และเครื่องยนต์มือสองที่นำเข้าจากประเทศญี่ปุ่นที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ “เชียงกงบางนา” หรือ “โครงการเมืองเชียงกง” ได้เริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2535 เป็นพื้นที่พาณิชย์กรรมขนาดใหญ่ที่ถูกบริหารจัดการภายใต้ บริษัท เมืองเชียงกง จำกัด โดยบริษัท เมืองเชียงกงจำกัดมีสัญญาเช่ากับเจ้าของที่ดินเป็นเวลา 30 ปี (พ.ศ. 2535-2565) โครงการเมืองเชียงกงได้เริ่มก่อสร้างอาคารพาณิชย์เพื่อแบ่งให้เช่าในพื้นที่กว่า 84 ไร่ บนถนนบางนา-ตราด (กิโลเมตรที่ 12) ในเขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 และเสร็จสิ้นการก่อสร้างอาคารทั้งหมดจนเต็มพื้นที่เป็นอาคารพาณิชย์จำนวนกว่า 1,200 คูหา เมื่อปี พ.ศ. 2538

โครงการเมืองเชียงกงเป็นบริษัทจำกัดที่มีหุ้นส่วนหลายคน โดยตั้งกรรมการบริหารเพื่อบริหารจัดการพื้นที่ มีสำนักงานบริการและจัดการอยู่ใจกลางเชียงกงบางนา หน้าที่หลักของโครงการเมืองเชียงกงคือการบริหารจัดการพื้นที่ อาคารสถานที่ สาธารณูปโภค การสัญจร ดูแลความปลอดภัย และช่วยอำนวยความสะดวกให้กับเจ้าของกิจการ ร้านค้าต่างๆ ในเชียงกง เพื่อให้กิจกรรมการค้าขายในพื้นที่เป็นไปอย่างราบรื่น โครงการเมืองเชียงกงได้แบ่งขายสิทธิการเช่าให้แก่เจ้าของกิจการร้านค้าไปหมดแล้ว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538-2539 แม้ใน ปี พ.ศ. 2540 ที่ประเทศไทยประสบกับวิกฤตเศรษฐกิจเกิดภาวะชะลอตัวในการลงทุน ทำให้เจ้าของกิจการที่ซื้อสิทธิการเช่าไปแล้วจะไม่สามารถดำเนินธุรกิจได้ตามที่วางแผนไว้ แต่โครงการเมืองเชียงกงดำเนินการบริหารจัดการพื้นที่ที่ได้จากการเรียกเก็บค่าใช้จ่ายสาธารณูปโภคจากเจ้าของกิจการที่เช่าอาคารพาณิชย์หรือซื้อสิทธิการเช่าในพื้นที่ไปแล้วจำนวน 700 บาทต่อเดือนต่อคูหา ดังนั้นโครงการจึงมีรายได้และสามารถดำเนินการบริหารจัดการดูแลพื้นที่จากรายได้ที่เรียกเก็บค่าใช้จ่ายสาธารณูปโภค จำนวน 840,000 บาทต่อเดือน จากจำนวนอาคารพาณิชย์ที่ขายการเช่าสิทธิไปหมดแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539

แม้เชียงกงบางนาจะเริ่มต้นในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศ (พ.ศ. 2540) จึงทำให้การย้ายและขยายตัวออกมาจากเชียงกงสวนหลวงหรือเชียงกงปทุมวันที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครเกิดการชะลอตัวในช่วงแรก ร้านค้าไม่เต็มพื้นที่ (แม้จะขายสิทธิการเช่าอาคารพาณิชย์ในพื้นที่โครงการไปหมดแล้ว) แต่ความต้องการอะไหล่ยนต์และเครื่องยนต์มือสองของเชียงกงกลับไม่ได้น้อยลงตามสภาพเศรษฐกิจและได้รับความนิยมอย่างมากเพราะความต้องการสินค้านี้ราคาถูกและลดต้นทุนค่าใช้จ่าย

ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจและฟื้นตัวจากวิกฤต เมื่อผ่านวิกฤตเศรษฐกิจช่วงปีพ.ศ. 2540 ไปได้ สถานการณ์ของเชียงใหม่ก็เริ่มดีขึ้น ร้านค้าในเชียงใหม่เริ่มฟื้นตัวที่ เจ้าของกิจการสามารถทำกำไร จากธุรกิจได้อย่างมาก ในช่วงปี พ.ศ. 2548 และเป็นช่วง ปี พ.ศ. 2550-2556 ที่นับว่าเป็นช่วงที่ เชียงใหม่และธุรกิจอะไหล่เชียงใหม่รุ่งเรืองที่สุด โดยในช่วงปี พ.ศ. 2550 ที่เกิดวิกฤตราคาน้ำมัน โลกที่ส่งผลต่อราคาน้ำมันในประเทศ ทำให้คนในประเทศหันมาใช้พลังงานทดแทนที่ราคาถูกกว่า ซึ่ง ในขณะนั้นรัฐเองได้มีนโยบายสนับสนุนการใช้พลังงานทดแทน นั่นคือ ก๊าซ NGV (natural gas vehicle) และ LPG (liquefied petroleum gas) ที่มีราคาถูกกว่าและเป็นทางเลือกในการใช้ พลังงาน พาหนะเครื่องยนต์ดีเซลที่ใช้ในการคมนาคมขนส่งเป็นส่วนใหญ่ไม่สามารถทนแบกรับกับ ค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นจากราคาน้ำมันได้ จึงได้ตัดสินใจเปลี่ยนมาใช้เป็น NGV และ LPG แทน แต่การ เปลี่ยนมาใช้ NGV และ LPG ได้นั้น ต้องเปลี่ยนจากเครื่องยนต์ดีเซลมาเป็นเครื่องยนต์เบนซินเสียก่อน ซึ่งก็หมายความว่าความต้องการที่จะเปลี่ยนจากเครื่องยนต์ดีเซลเป็นเบนซินมีมากขึ้น ทำให้ เครื่องยนต์เบนซินมือสองจากประเทศญี่ปุ่นเป็นที่นิยมอย่างมากในช่วงเวลาดังกล่าว นอกจากช่วง วิกฤตน้ำมันที่เป็นช่องทางธุรกิจของเชียงใหม่แล้ว ในช่วงวิกฤตน้ำท่วมใหญ่ของประเทศในปี พ.ศ. 2554 ก็เป็นอีกช่วงหนึ่งที่เครื่องยนต์และอะไหล่มือสองจากประเทศญี่ปุ่นได้รับความนิยมน้อยลง เพราะ ความต้องการในการเปลี่ยนและซ่อมแซมเครื่องยนต์ต่างๆ ที่เสียหายจากน้ำท่วม ทั้งสองวิกฤตดังกล่าว จึงทำให้สินค้าเชียงใหม่ได้รับความนิยมน้อยลง และเป็นช่วงเวลาเดียวกันนี้เองที่เชียงใหม่ ต้องการแรงงานเป็นจำนวนมากในพื้นที่ ช่วงเวลาดังกล่าวแรงงานในเชียงใหม่มีจำนวนมากถึง 800 คน โดยเป็นแรงงานไทยและแรงงานต่างด้าวในสัดส่วนครึ่งต่อครึ่ง

การพัฒนาเมือง ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจทั้งระดับประเทศและโลก ผลกระทบ จากภัยธรรมชาติล้วนส่งผลกระทบต่อธุรกิจของเชียงใหม่ ทำให้เราได้เห็นความพยายามในการ สร้างโอกาสและการปรับตัวของทุนนิยมภายใต้นโยบายรัฐและความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการพัฒนาเมืองที่ดูเหมือนจะเป็นแรงผลักดันที่สำคัญต่อธุรกิจเชียงใหม่เป็นอย่างมาก ซึ่งการ เปลี่ยนแปลงและการพัฒนาเมืองนี้ไม่ได้จำกัดอยู่แค่เพียงพื้นที่สมุทรปราการแต่หมายรวมถึงพื้นที่ที่ สมุทรปราการเชื่อมต่อกับ ไม่ว่าจะเป็นเขตบางนาของกรุงเทพมหานคร สนามบินสุวรรณภูมิหรือ ภูมิภาคตะวันออกที่กำลังจะกลายเป็นแหล่งอุตสาหกรรมใหม่ขนาดใหญ่ พื้นที่เชื่อมต่อเหล่านี้ทำ ให้เชียงใหม่สามารถขยายฐานธุรกิจของตัวเองเพื่อการรองรับสิ่งที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาของเมือง

อำเภอบางพลี ซึ่งเป็นที่ตั้งของท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ ได้มีแผนพัฒนาการ สร้างเขตเมืองใหม่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 เพื่อรองรับการเจริญเติบโตของกรุงเทพมหานครในฐานะเมือง บริวาร ตั้งอยู่กิโลเมตรที่ 15 จากสี่แยกบางนา โดยให้มีสาธารณูปโภคสำหรับอยู่อาศัย รวมถึงเขต ศูนย์กลางเมืองต่างๆ แต่ในทางปฏิบัติจริงแล้วการพัฒนาเมืองเป็นไปอย่างล่าช้า พื้นที่สวัสดิการต่างๆ

จึงไม่ได้พัฒนารองรับการเจริญเติบโตของเมืองอุตสาหกรรมอย่างที่ควรจะเป็น (กิตติมา รุ่งกระจ่าง, 2552) ยุทธศาสตร์พัฒนาอุตสาหกรรมได้มีการปรับเปลี่ยน การเกิดขึ้นของเมืองอุตสาหกรรมเทคโนโลยีสูงที่ชลบุรีและระยองประกอบกับการตัดผ่านของทางด่วนพิเศษระหว่างเมือง (มอเตอร์เวย์) ทำให้การขยายของกรุงเทพมหานครด้านตะวันออกมิได้ขยายสู่เขตอำเภอบางพลีตามที่วางไว้อย่างเต็มที่ พื้นที่รอบถนนบางนา-ตราด ระหว่างสี่แยกบางนาสู่บางพลีจึงถูกพัฒนาเป็นย่านที่อยู่อาศัยชานเมืองแทนที่การขยายของเขตธุรกิจและอุตสาหกรรม แม้การปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมจะเปลี่ยนแปลงไปโดยมุ่งเป้าไปที่ชลบุรีและระยอง แต่สมุทรปราการก็ยังคงเป็นแหล่งอุตสาหกรรมและโลจิสติกที่สำคัญของประเทศอยู่ สมุทรปราการยังคงเป็นทางผ่านและเชื่อมต่อกรุงเทพมหานครกับชลบุรีและระยองพื้นที่อุตสาหกรรมใหม่ และพื้นที่ส่วนหนึ่งได้ถูกปรับเปลี่ยนให้กลายเป็นย่านที่อยู่อาศัยที่ทันสมัยและมีห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ เพื่อลดความหนาแน่นจากพื้นที่อาศัยในกรุงเทพมหานคร การคมนาคมที่สะดวกจากโครงการรถไฟฟ้าสายสีเขียวที่เชื่อมต่อใจกลางกรุงเทพมหานครถึงสมุทรปราการ จากสถานีอ่อนนุช-แบริ่ง และมีโดยส่วนขยายจากช่วงแบริ่ง-ลำโรง⁴ (สมุทรปราการ) ที่กำลังจะเปิดให้บริการในปี พ.ศ. 2562 ทำให้สมุทรปราการเป็นทั้งพื้นที่อุตสาหกรรม ศูนย์กลางโลจิสติก และพื้นที่อยู่อาศัยใหม่ที่มีความสะดวกทั้งในการคมนาคม มีห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ สาธารณูปโภคที่ครบครัน มีศักยภาพพอที่อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นเขตปริมณฑลที่มีความสามารถและมีความเป็นไปได้มากที่สุดที่จะกลายเป็นเมืองใหม่รองจากกรุงเทพมหานคร

แผนพัฒนาอุตสาหกรรมประเทศที่เปลี่ยนไปและการพัฒนาเมืองที่เป็นส่วนต่อขยายจากกรุงเทพมหานคร ทำให้เห็นว่าด้านหนึ่งของสมุทรปราการคือ เมืองที่มีโรงงานอุตสาหกรรมหนาแน่น แรงงานจากส่วนต่างๆ ของประเทศและแรงงานต่างด้าวอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก เกิดชุมชนแรงงานทั้งแรงงานในประเทศและแรงงานต่างด้าว ส่วนอีกด้านหนึ่งมีความเป็นเมืองใหม่ที่รองรับผู้คนและเป็นย่านที่ทันสมัยชานเมืองกรุงเทพมหานคร มีการคมนาคมที่สะดวกสบาย ที่ถูกพัฒนาให้เป็นเมืองแหล่งที่อยู่อาศัย ราคาประเมินที่ดินจังหวัดสมุทรปราการอยู่ที่ 40,000-100,000 บาทต่อตารางวา ซึ่งเป็นราคาที่สูงกว่าทุกจังหวัดในเขตปริมณฑล (ราคาประเมินปี พ.ศ. 2559-2562) (สืบค้นจาก <http://www.treasury.go.th>, วันที่ 15 เมษายน 2560) ส่วนหนึ่งที่สมุทรปราการถูกเลือกเป็น

⁴ ลำโรง หรือเขตตำบลลำโรงเหนือ อยู่ในอำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ ทิศเหนือ ติดต่อกับเขตบางนา (กรุงเทพมหานคร) มีแนวแบ่งเขตการปกครองระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดสมุทรปราการ และถนนแบริ่ง (สุขุมวิท 107) เป็นเส้นแบ่งเขต

แหล่งที่อยู่อาศัยใหม่สืบเนื่องจากน้ำท่วมใหญ่ในปี พ.ศ. 2554 เพราะพื้นที่ส่วนนี้ไม่ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วม

เมืองที่มีศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจอย่างสมุทรปราการจึงดึงดูดให้กลุ่มธุรกิจต่างๆ เข้ามาในพื้นที่ จากเริ่มต้นที่เป็นเมืองที่เจริญเติบโตตามแผนยุทธศาสตร์พัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ และปัจจุบันยังคงเป็นแหล่งงานที่สำคัญอยู่ แรงงานไทยและแรงงานต่างด้าวจำนวนมากที่ลี้ภัยเข้ามา ความสะดวกของการขนส่งคมนาคม โอกาสทางด้านเศรษฐกิจที่สมุทรปราการเป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับทั้งกรุงเทพมหานครและเขตอุตสาหกรรมหลักใหม่ โครงการที่อยู่อาศัย แหล่งสรรพสินค้าขนาดใหญ่ที่เกิดขึ้นเพื่อรองรับการย้ายถิ่นที่อยู่ใหม่ ทั้งหมดนี้ทำให้เชิงกงบางนายยังคงเอาตัวรอดปรับตัวอยู่ได้แม้แผนการพัฒนาเมืองจะเปลี่ยนแปลงไป

พื้นที่รอบถนนบางนา-ตราด หรือเรียกว่าย่านบางนา อยู่ในเขตบางนาซึ่งเป็น 1 ใน 50 เขตการปกครองของกรุงเทพมหานครที่ถูกแยกออกมาจากเขตพระโขนง จัดตั้งเป็นเขตบางนาเมื่อปี พ.ศ. 2540 และจากกิโลเมตรที่ 8 ของแยกบางนา อยู่ในเขตจังหวัดสมุทรปราการ ย่านบางนามีการเติบโตมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ก่อนสนามบินสุวรรณภูมิเปิดให้บริการ ด้วยการคมนาคมที่สะดวกทั้งการเข้าเมืองด้วยทางด่วนชั้นที่ 1 และออกเมืองด้วยทางด่วนบูรพาวิถี หรือจะเชื่อมต่อกับมอเตอร์เวย์ไปจังหวัดภาคตะวันออกซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมสำคัญของประเทศ จนกระทั่งเปิดใช้สนามบินนานาชาติสุวรรณภูมิ ย่านบางนาก็มีศักยภาพ ความโดดเด่นมากยิ่งขึ้นจนกลายเป็นศูนย์กลางของกรุงเทพมหานครทางฝั่งตะวันออกเลยก็ว่าได้

ภายหลังจากที่กรุงเทพมหานครได้ประกาศใช้ผังเมืองฉบับใหม่ (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 3) “บางนา” (พื้นที่โดยรอบถนนบางนา-ตราด) ตั้งแต่สี่แยกบางนาไปจนถึงหลักกิโลเมตรที่ 10 ค่อยๆ เปลี่ยนโฉมหน้าจากพื้นที่ชายขอบรอบนอกเมือง มาสู่ความเป็นเมืองมาเรื่อยๆ นับตั้งแต่มีการสร้างส่วนต่อขยายโครงการรถไฟฟ้าสายสีเขียว (สายสุขุมวิท) จากสถานีอ่อนนุช-แบริ่ง ที่แล้วเสร็จในปี 2554 และมีส่วนขยายต่อเพิ่มเติมจากสถานีแบริ่ง-สำโรง ซึ่งจะเปิดให้บริการในปี พ.ศ. 2562 เริ่มแรกศักยภาพของย่านบางนามาจากการเป็นต้นทางของถนนสายหลักที่วิ่งออกสู่ท่าเรือน้ำลึกในภาคตะวันออก และเป็นเส้นทางสู่ท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ (บางนา-ตราด กิโลเมตรที่ 14) อีกทั้งการเติบโตของผู้คนจากจังหวัดในภาคตะวันออก ทั้งฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง รวมถึงการเติบโตของนิคมอุตสาหกรรม และการมีแหล่งโรงเรียนและมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงหลายแห่ง เหตุปัจจัยเหล่านี้ทำให้เกิดความต้องการด้านที่อยู่อาศัยในย่านบางนาเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ แต่จุดเปลี่ยนสำคัญของย่านบางนาคือ การขยายระบบโครงการรถไฟฟ้า ประกอบกับการเปิดตัวของศูนย์การค้าขนาดใหญ่ในย่านนี้ อาทิ เซ็นทรัลบางนา (บางนา-ตราด กิโลเมตรที่ 3), เมกะบางนาและอิกเซีย (บางนา-ตราด กิโลเมตรที่ 8) เป็นต้น ที่ทำให้ย่านบางนากลายเป็นแหล่งค้าปลีกและโครงการที่อยู่อาศัย ซึ่งร่างผัง

เมืองใหม่ของกรุงเทพมหานครได้กำหนดให้โซนนี้เป็นพื้นที่ศูนย์พาณิชย์กรรมสำคัญของ กรุงเทพมหานครฝั่งตะวันออก (สืบค้นจาก <http://gotomanager.com>, วันที่ 12 มีนาคม 2560)

ย่านบางนาเติบโตมีความเป็นเมืองมากขึ้นเรื่อยๆ มีการลงทุนขนาดใหญ่จากภาคเอกชน เพื่อรองรับความเป็นเมืองที่ขยายต่อจากกรุงเทพมหานครและเชื่อมต่อกับเมืองอุตสาหกรรมใหม่ตาม แผนพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก โดย เดอะมอลล์กรุ๊ป⁵ ได้พัฒนาโครงการพื้นที่ พาณิชยกรรมขนาดใหญ่ แวงค็อก มอลล์ ตรงสี่แยกบางนา โดยใช้เงินลงทุนกว่า 30,000 ล้านบาท มี พื้นที่โครงการทั้งหมด 100 ไร่ ซึ่งเป็นการลงทุนครั้งใหญ่ที่สุดตั้งแต่ก่อตั้งเดอะมอลล์กรุ๊ป ภายใน โครงการจะประกอบไปด้วยอาคารศูนย์การค้า คอนโดมิเนียม อาคารที่อยู่อาศัยให้เช่า อาคาร สำนักงานให้เช่า อีกทั้งยังได้วางรูปแบบโครงการในเบื้องต้นว่าเป็นโครงการแบบ City within the City หรือเมืองในเมืองที่สมบูรณ์แบบ โดยมีพื้นที่รวมทั้งโครงการ 650,000 ตารางเมตร หากโครงการ เสร็จสมบูรณ์จะเป็นศูนย์การค้าใหญ่ที่สุดในประเทศไทย และใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ คาดว่าจะแล้วเสร็จและเปิดให้บริการในปี พ.ศ. 2563 (สืบค้นจาก <http://shows.voicetv.co.th/voice-market/104888.html>, วันที่ 15 มีนาคม 2560) และในโครงการแวงค็อก มอลล์นี้เอง นาย อนุสรณ์ แสงนิ่มนวล ประธานคณะกรรมการ (บอร์ด) บริษัท ขนส่ง จำกัด (บขส.) กล่าวว่า ขณะนี้ บขส.รอดูแบบพัฒนาโครงการแวงค็อกมอลล์ ที่จะให้พื้นที่ บขส.พัฒนาสถานีขนส่งสายตะวันออก เนื่องจากมีแผนย้ายออกมาจากเอกมัย โดย บขส.ได้ปรับปรุงแบบบริการของสถานีขนส่งให้รองรับรถ สายไกลด้วย คาดว่าใช้เงินก่อสร้าง 70 ล้านบาท (สืบค้นจาก http://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1462120362, วันที่ 20 เมษายน 2560) ในขณะที่เมกะบางนา ที่ตั้งอยู่บน ถนนบางนา-ตราด กิโลเมตรที่ 8 ในเขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ได้เริ่มแผนขยายต่อ โครงการจากเดิมที่เป็นศูนย์การค้าขนาดใหญ่แห่งแรกในประเทศไทยที่อยู่นอกเขตศูนย์กลางธุรกิจของ กรุงเทพมหานคร ที่เปิดให้บริการในปี พ.ศ. 2555 ซึ่งการขยายโครงการของเมกะบางนาจะ ปรับเปลี่ยนเมกะบางนาให้เป็น เมกะซิตี ซึ่งเป็นโปรเจกต์อสังหาริมทรัพย์ สร้างเมืองขนาดใหญ่สำหรับการ ใช้ชีวิตแบบครบวงจร ครอบคลุมตั้งแต่พื้นที่สำหรับอยู่อาศัย ออฟฟิศสำนักงาน แหล่งช้อปปิ้งหรือ แม้กระทั่งสถานที่ให้ใช้ชีวิตตามไลฟ์สไตล์อันหลากหลายพื้นที่กว่า 400 ไร่ โดยโครงการจะแบ่ง ออกเป็นหลายเฟส ทั้งโรงแรม อาคารสำนักงาน ที่พักอาศัย ส่วนต่อขยายของศูนย์การค้าและอื่นๆ ภายใต้ลงทุนทั้งหมดกว่า 67,000 ล้านบาท โดยนางสุพินท์ มีชูชีพ กรรมการผู้จัดการ บริษัท โจนส์

⁵ บริษัท เดอะมอลล์ กรุ๊ป จำกัด หรือ เดอะมอลล์กรุ๊ป เป็นกลุ่มบริษัทธุรกิจค้าปลีกใน ประเทศไทย ผู้ดำเนินกิจการห้างสรรพสินค้าเดอะมอลล์, ย่านการค้าดิ เอ็ม ดิสทริค, ศูนย์การค้าสยาม พารากอน

แลง ลาชาลล์ (ประเทศไทย) จำกัด เห็นว่าเมกะบางนาตั้งอยู่ในย่านเศรษฐกิจที่สำคัญ ถนนบางนา-ตราดและพื้นที่ใกล้เคียงมีการเติบโตอย่างรวดเร็ว มีจำนวนประชากรมากกว่า 1 ล้านคน ซึ่งมีกำลังซื้อสูง และเป็นพื้นที่เชิงพาณิชย์ที่ยังคงมีแนวโน้มการเติบโตอย่างต่อเนื่อง ด้วยปัจจัยสนับสนุนด้านโครงสร้างระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานที่พัฒนาขึ้น เชื่อมต่อทั้งที่พัก และโครงการศูนย์อุตสาหกรรมอีสเทิร์นซีบอร์ด นอกจากนี้ยังมีโครงการรถไฟฟ้าสายสีเหลือง (รัชดา-สำโรง) ที่เชื่อมต่อกับโครงการรถไฟฟ้าสายสีเขียว (สายสุขุมวิท อ่อนนุช-บางรี-สำโรง) และรถไฟฟ้ารางคู่บางนา-สุวรรณภูมิ ที่เป็นแรงเสริมการเติบโตของพื้นที่ ซึ่งทั้งหมดนี้ทำให้นถนนบางนา-ตราดกลายเป็น “ฮับ” ยุทธศาสตร์สำคัญ ศูนย์รวมของการเดินทาง และการขนส่งในอนาคต ประกอบกับระบบรถไฟเชื่อมต่อสุวรรณภูมิ (Airport Rail Link) ในส่วนที่จะขยายถึงแหลมฉบัง หรือโครงการรถไฟความเร็วสูง สุวรรณภูมิ-แหลมฉบัง (สืบค้นจาก <http://www.manager.co.th/iBizChannel/ViewNews.aspx?NewsID=9600000010499>, วันที่ 15 มีนาคม 2560)

เงินลงทุนมหาศาลทั้งจากรัฐและภาคเอกชนที่เห็นศักยภาพของพื้นที่สมุทรปราการและพื้นที่โดยรอบถนนบางนา-ตราด เพื่อขยายความเจริญจากมหานครหลักและรองรับคนจำนวนมากที่อพยพย้ายถิ่นเข้ามาในพื้นที่ กำลังเปลี่ยนในพื้นที่นี้กลายเป็นเสมือนดินแดนในฝัน (dreamland) ใหม่ที่เป็นทั้งเมืองอุตสาหกรรมและเมืองอยู่อาศัยไปพร้อมๆ กัน ดังแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัดสมุทรปราการที่วางไว้ เพื่อให้สมุทรปราการเป็น “เมืองอุตสาหกรรมน่าอยู่” (ยุทธศาสตร์ปี พ.ศ. 2553) และ “เมืองอุตสาหกรรมสะอาด ปลอดภัย น่าอยู่” (ยุทธศาสตร์ปี พ.ศ. 2561-2564) (สืบค้นจาก <http://www.samutprakan.go.th>, วันที่ 21 เมษายน 2560)

เนื่องจากการดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ของประเทศไทย (พ.ศ. 2520-2524) ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของราคาน้ำมันและความแปรผันของตลาดการเงินระหว่างประเทศจึงส่งผลให้สภาพเศรษฐกิจของโลกเกิดภาวะเงินเฟ้อ และเศรษฐกิจตกต่ำ ทั้งยังนำมาซึ่งปัญหาการว่างงานที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นในประเทศต่างๆ ทั่วโลก สถานการณ์ดังกล่าวได้ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงและโดยตรงต่อเศรษฐกิจของไทยซึ่งไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับ ความเปลี่ยนแปลงไปได้ทันเวลา ดังนั้นเพื่อรับมือกับสถานการณ์วิกฤติการณ์น้ำมันที่เกิดขึ้นรัฐบาลจึงได้เร่งหาแนวทางเพื่อการพัฒนาพลังงานทดแทน เช่น ก๊าซธรรมชาติ และเพิ่มการใช้ประโยชน์จากแหล่งพลังงานอื่นๆ จากแหล่งภายในประเทศ เช่น ลิกไนต์ พลังน้ำ รวมทั้งการดำเนินมาตรการประหยัดพลังงาน และปรับโครงสร้างการผลิตควบคู่ไป ผลของการพัฒนาที่ผ่านมาได้ก่อให้เกิดปัญหาการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลซึ่งทำให้เกิดปัญหาความแออัดและปัญหาสังคมเมืองตามมา เพื่อแก้ไขปัญหาด้านพลังงานและการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ

สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) จึงได้มีแนวทางดำเนินการโดยเร่งรัดพัฒนาเขตอุตสาหกรรมในบริเวณชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกซึ่งประกอบด้วยพื้นที่ 3 จังหวัด ในบริเวณชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก คือ ชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา ทั้งนี้เพื่อให้เป็นแหล่งที่ตั้งของอุตสาหกรรมขั้นพื้นฐาน อุตสาหกรรมและก๊าซธรรมชาติจากอ่าวไทย ซึ่งจะใช้เป็นวัตถุดิบป้อนอุตสาหกรรมปิโตรเคมี คอลและอุตสาหกรรมปุ๋ยเคมี นอกจากนี้ยังส่งเสริมนิคมอุตสาหกรรมในภูมิภาค รวมทั้งสำรวจความเป็นไปได้แถบฝั่งทะเลอื่นๆ เพื่อใช้เป็นเขตอุตสาหกรรมพื้นฐานและอุตสาหกรรมต่อเนื่องด้วยเช่นกัน เหตุผลหลักที่รัฐมีแนวทางส่งเสริมให้เกิดการกระจายอุตสาหกรรมไปยังพื้นที่ในบริเวณชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเนื่องจากภาคตะวันออกเป็นภาคที่มีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจสูงสุดเมื่อเปรียบเทียบกับภาคอื่นๆ ของประเทศ โดยผลผลิตรวมของภาคในปี พ.ศ. 2522 มีสัดส่วนถึงร้อยละ 13.4 ของผลผลิตรวมทั้งประเทศ อีกทั้งมีอัตราการขยายตัวในช่วงปี พ.ศ. 2519 – 2522 สูงถึงร้อยละ 12.4 ต่อปี ซึ่งนับว่าสูงกว่าของทั้งประเทศและของภาคอื่นๆ ทั้งหมด ในด้านสาขาการผลิตนั้นพบว่าสาขาการผลิตที่มีสัดส่วนสูงสุดในการผลิตของภาค คือ สาขาอุตสาหกรรมซึ่งสูงถึงร้อยละ 30.8 ของผลผลิตรวมของภาค

การที่ภาคตะวันออกมีลักษณะโดดเด่นเนื่องมาจากมีข้อได้เปรียบ เช่น เป็นแหล่งที่ตั้งอยู่ไม่ห่างไกลจากกรุงเทพมหานครมากนัก มีพื้นที่ติดต่อกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเป็นแหล่งแรงงานและวัตถุดิบหลายอย่าง พื้นที่ส่วนใหญ่ติดกับอ่าวไทยทำให้เป็นช่องทางเข้าออกที่สำคัญของสินค้า สินค้าจากภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และพื้นที่ใกล้เคียง สามารถส่งออกไปต่างประเทศโดยไม่ผ่านกรุงเทพมหานคร มีปัจจัยพื้นฐานค่อนข้างสมบูรณ์ เช่น โครงข่ายด้านคมนาคมและสื่อสารเชื่อมโยงที่ดี มีสนามบินอู่ตะเภา ท่าเรือน้ำลึก และกิจการขั้นพื้นฐานอื่นๆ ที่ได้เปรียบกว่าภาคอื่นๆ และมีพื้นที่ใกล้เคียงกับแหล่งก๊าซธรรมชาติในทะเล ทำให้สามารถขนส่งก๊าซขึ้นบกโดยใช้ต้นทุนต่ำกว่าพื้นที่อื่น ด้วยองค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้ได้ทำให้ภาคตะวันออกสามารถจูงใจให้เอกชนเข้ามาลงทุนพัฒนาอุตสาหกรรมต่อเนื่องทั้งขนาดเล็กจนถึงขนาดใหญ่หลายประเภท จากสภาพภูมิศาสตร์และเศรษฐกิจที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาดังกล่าวข้างต้น รัฐบาลจึงได้กำหนดนโยบายการพัฒนาพื้นที่ 3 จังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก อันได้แก่ จังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา รวมเนื้อที่ประมาณ 8.3 ล้านไร่ และมีประชากร 1.6 ล้านคน ให้เป็นศูนย์กลางความเจริญและแหล่งที่ตั้งของอุตสาหกรรมหลักของประเทศในอนาคต โดยรัฐบาลมีแผนการที่สำคัญในการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจภาคตะวันออก 8 แผนการ คือ 1) แผนการส่งเสริมอุตสาหกรรม ได้แก่ โครงการส่งเสริมให้เอกชนลงทุนด้านอุตสาหกรรมขนาดย่อมและขนาดกลางที่ไม่ก่อให้เกิดปัญหามลพิษบริเวณแหลมฉบัง และโครงการอุตสาหกรรมหลักต่างๆ บริเวณหนองแฟบ มาบตาพุด เช่น โซดาแอช ปุ๋ยเคมี เหล็กและเหล็กกล้า เป็นต้น 2) แผนพัฒนาโครงข่ายบริการขั้นพื้นฐาน เช่น โครงการพัฒนาท่าเรือพาณิชย์

สัตว์หีบและโครงการวางท่อน้ำดิบจากอ่างเก็บน้ำดอกกรายไปยังมาบตาพุดและสัตว์หีบ เป็นต้น

3) แผนการพัฒนาแรงงาน ได้แก่ โครงการส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานฝีมือในกิจกรรมอุตสาหกรรม 4) แผนการสาธารณสุข ได้แก่ โครงการจัดตั้งศูนย์ หรือสถาบันอาชีวอนามัยในเมืองใหม่

5) แผนการพัฒนาเมือง ได้แก่ โครงการพัฒนาเมืองหลักชลบุรี เมืองรองระยองและฉะเชิงเทรา และโครงการพัฒนาเมืองใหม่ที่เกิดจากการพัฒนาอุตสาหกรรม 6) แผนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ โครงการฟื้นฟูสภาพป่าเสื่อมโทรมบริเวณแหล่งต้นน้ำลำธาร และโครงการควบคุมสถานะแวดล้อมเป็นพิษจากการประกอบกิจกรรมอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว 7) แผนการปรับปรุงความเสื่อมโทรมของดินและการผลิตทางการเกษตร ได้แก่ โครงการส่งเสริมการปลูกไม้ยืนต้น และ 8) แผนการศึกษาเพื่อวางแผนแม่บท ได้แก่ โครงการศึกษาเพื่อวางแผนแม่บทของพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก และโครงการศึกษาออกแบบความเหมาะสมทางวิศวกรรมของโครงการที่ได้กำหนดไว้ (สืบค้นจาก http://www.mtp.rmutt.ac.th/?page_id=171, เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2560)

ผลการประชุมของคณะกรรมการนโยบายการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2560 ได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่กำหนดให้อีอีซีเป็นฐานการลงทุนใหญ่ให้ประเทศ ที่อยู่ในเขตพื้นที่ 3 จังหวัด ได้แก่ ฉะเชิงเทรา ชลบุรีและระยอง ภายใต้กรอบการลงทุนของรัฐและเอกชนกว่า 1.5 ล้านล้านบาท ในระยะเวลา 5 ปี (พ.ศ. 2560-2564) โดยสิ่งที่จะเกิดขึ้นภายใต้แผนยุทธศาสตร์นี้ ได้แก่ การทำให้น่านบินอู่ตะเภาเป็นสนามบินนานาชาติแห่งที่ 3 สร้างรถไฟความเร็วสูงเชื่อม 3 สนามบิน รถไฟรางคู่เชื่อม 3 ท่าเรือ เขตนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีและดิจิทัล และการสร้างเมืองใหม่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นต้น ซึ่งรัฐได้มีการออกกฎหมายเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการทำงานในพื้นที่ดังกล่าว เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักลงทุน ทั้งทางด้านกฎหมาย และสิทธิประโยชน์ต่างๆ เช่น การเร่งรัดขบวนการร่วมทุนกับเอกชนสำหรับโครงการสำคัญในอีอีซี ซึ่งสามารถดำเนินการให้แล้วเสร็จได้ภายใน 8-10 เดือน โดยการลดขั้นตอนไม่จำเป็น ควบคู่ไปกับการรักษาความโปร่งใส และการเปิดเผยข้อมูล การออกพระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) ศุลกากรฉบับใหม่ที่ช่วยให้เขตปลอดอากรปลอดเอกสาร และมีความสะดวกรวดเร็วในระดับนานาชาติ และการชักจูงผู้ลงทุนรายสำคัญมาลงทุนในอุตสาหกรรมเป้าหมาย โดยได้ปรับปรุงการทำงานให้มีผู้รับผิดชอบและผู้ลงทุนรายสำคัญแต่ละรายเป็นการเฉพาะ (สืบค้นจาก <http://thaipublica.org/2017/04/eec1-5-4-2560/>, วันที่ 20 เมษายน 2560)

นายอุตตม สาวนายน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม กล่าวว่า แผนงานพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกปี พ.ศ. 2560-2564 ที่ภาครัฐตั้งใจผลักดันมีวัตถุประสงค์ คือ 1) ลดต้นทุนโลจิสติกส์ 2) เพิ่มฐานภาษีของรัฐบาล 3) ยกกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และ 4) ยกกระดับคุณภาพชีวิตและรายได้ของประชาชน และเป้าหมายสำคัญ คือเศรษฐกิจขยายตัว

5% ต่อปี เกิดการจ้างงานเพิ่มขึ้น 1 แสนคนต่อปี เพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว 10 ล้านคนต่อปี (สืบค้นจาก <http://m.naewna.com/view/business/253352>, วันที่ 20 เมษายน 2560) ความฝันของประเทศต่อ EEC ที่จะกระตุ้นให้เศรษฐกิจของประเทศขยายตัวหลังจากที่ซบเซามากกว่า 10 ปี การลงทุนของรัฐอย่างมหาศาล กำลังจะเปลี่ยนให้ภูมิภาคตะวันออกของประเทศเปลี่ยนไป

จากการเปลี่ยนแปลงยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศ ทำให้เกิดแผนการจัดการและการพัฒนาพื้นที่เมือง โดยเฉพาะที่ตั้งของเชียงกงบางนา ที่ตั้งอยู่บนถนนบางนา-ตราด และอยู่ในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ ในปัจจุบันพื้นที่นี้ได้กลายเป็นดินแดนในฝัน ที่เปี่ยมความหวังและตั้งใจให้พื้นที่นี้สามารถรวมความหลากหลายเข้าไว้ด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นชุมชนที่อยู่อาศัยที่ทันสมัย แหล่งพานิชยกรรมขนาดใหญ่ที่ครบวงจรและสามารถตอบสนองต่อการใช้ชีวิตของผู้คนที่เปลี่ยนไป การคมนาคมที่สะดวกสบาย ทั้งทางบก ทางน้ำและทางอากาศ แหล่งงานมากมายที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมากในพื้นที่และเป็นอุตสาหกรรมที่สะอาดและปลอดภัย⁶ (สืบค้นจาก <http://ecocenter.diw.go.th>, วันที่ 20 เมษายน 2560) เป็นพื้นที่เชื่อมต่อของเมืองมหานครหลักของประเทศและเมืองอุตสาหกรรมใหม่ในภูมิภาคตะวันออก และไม่ห่างไกลจากแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในภาคตะวันออก ทั้งหมดนี้ทำให้เห็นศักยภาพของพื้นที่อันเป็นที่ตั้งของเชียงกงบางนาและความพยายามในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาเมืองให้กลายเป็นดินแดนในฝันได้จริง เชียงกงบางนา กลายเป็นส่วนหนึ่งของดินแดนในฝันและได้รับประโยชน์จากความพยายามในการสร้างดินแดนในฝันให้กลายเป็นจริง เมื่อพิจารณาจากแผนพัฒนาเมืองโดยรอบพื้นที่เชียงกงบางนาพบว่าความต้องการจะพัฒนาเมืองไปตามแนวคิดทุนนิยมและการบริหารจัดการพื้นที่ของรัฐนั้นจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยถ้าปราศจากแรงงานจำนวนมากในพื้นที่ ซึ่งสำหรับพื้นที่สมุทรปราการนั้นมีชุมชนแรงงานทั้งไทยและต่างด้าวกระจายอยู่โดยรอบพื้นที่ แรงงานไร้ฝีมือหรือแรงงานนอกระบบที่เป็นกลุ่มแรงงานหลักใน

⁶ ความพยายามของรัฐที่จะทำให้เมืองอุตสาหกรรมต่างๆ ในประเทศ ให้เป็นเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ ซึ่งแผนการนี้ปรากฏอยู่ในแผนแม่บทการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ จังหวัดสมุทรปราการ ที่เกิดจากประชุมของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555 ได้มอบหมายในกระทรวงอุตสาหกรรมรับผิดชอบ พัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ (Eco Industrial Town) และมีมติอีกครั้งในการประชุมเมื่อ 31 มีนาคม พ.ศ. 2556 ให้กระทรวงอุตสาหกรรม ร่วมกับกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จัดตั้งคณะทำงานเพื่อศึกษารูปแบบการจัดทำเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศในพื้นที่อุตสาหกรรมเดิม ได้แก่ จังหวัดสมุทรปราการ สมุทรสาคร และระยอง และจัดทำแผนการยกระดับเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศในพื้นที่อุตสาหกรรมใหม่ ได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทราและปราจีนบุรี

พื้นที่เขตจังหวัดสมุทรปราการมีจำนวน 258,477 คน โดยเป็นแรงงานต่างด้าวทั้งหมดจำนวน 150,017 คน เป็นแรงงานต่างด้าวพิจญ์สัญชาติ⁷ จำนวน 58,557 คน เป็นแรงงานเข้าเมืองมาอย่างผิดกฎหมายที่ได้รับการผ่อนผันให้อยู่และรอการพิจญ์สัญชาติ⁸ ให้แล้วเสร็จภายใน มีนาคม พ.ศ. 2561 จำนวน 57,525 คน (สืบค้นจาก <http://samutprakan.mol.go.th>, วันที่ 20 เมษายน 2560) ด้านหนึ่งของเมืองคือความเป็นชุมชนน่าอยู่ ความทันสมัย ความสะดวกสบาย แต่อีกด้านของเมืองคือชุมชนแรงงานที่มีคุณภาพชีวิตที่ไม่ค่อยดีนัก โดยเฉพาะแรงงานต่างด้าวที่มีรายได้ต่ำและเป็นแรงงานหลักของพื้นที่นี้ ที่กระจายตัวพักอาศัยกลายเป็นชุมชนย่อยๆ อยู่โดยรอบ ซึ่งเชียงกงบางนาก็เป็นหนึ่งในชุมชนที่มีแรงงานต่างด้าวทำงานและพักอาศัยอยู่กว่า 300 คน

2.2 ปฏิบัติการเชิงพื้นที่ของเชียงกงบางนาและที่ตั้งของเชียงกงบางนา

ใน The Right to the City (2008) เดวิด ฮาร์วีย์ (David Harvey) นักภูมิศาสตร์สังคมได้พยายามทำให้เห็นว่าการพัฒนาเมืองที่ลื้อไปกับทุนนิยมหรือกลุ่มคนที่เป็นนายทุน แม้จะเป็นความต้องการเพื่อให้เมืองพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น เมืองทันสมัย เพื่อให้ผู้คนที่อาศัยอยู่ในเมืองได้รับผลประโยชน์และอยู่อย่างมีความสุขภายใต้การดำเนินการโดยทุนนิยม แต่สิ่งที่เกิดขึ้นคือ มีคนบางกลุ่มที่ไม่ได้ถูกนับรวมและไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งที่ได้ชื่นชมกับความทันสมัยและมีความสุขไปพร้อมกับการพัฒนาเมืองดังกล่าว

การเลือกจัดตั้งและที่ตั้งของเชียงกงบางนาเป็นความตั้งใจของธุรกิจเชียงกงหรือกลุ่มทุนนิยมที่ต้องการสร้างโอกาสในการทำกำไรให้กับธุรกิจของตนเองอย่างเกิดผลประโยชน์สูงสุด เชียงกงบางนาสอดแทรกตัวเองเข้ากับนโยบายในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและการพัฒนาเมืองของรัฐเพื่อช่องทางในการทำธุรกิจของตน นอกจากความสามารถในการแทรกตัวเพื่อหาช่องทางสะสมทุนจากนโยบายรัฐได้เป็นอย่างดีแล้ว สิ่งที่เชียงกงบางนาได้รับประโยชน์จากผลพวงที่เกิดขึ้นจาก

⁷ แรงงานต่างด้าวพิจญ์สัญชาติ คือ คนต่างด้าวสัญชาติเมียนมา ลาว กัมพูชา ที่หลบหนีเข้าเมือง ได้รับการผ่อนผันให้ทำงานและอยู่รอขออนุญาตเป็นการชั่วคราว ตามมติคณะรัฐมนตรี ที่ได้รับการพิจญ์สัญชาติและปรับสถานะการเข้าเมืองถูกกฎหมายเรียบร้อยแล้ว

⁸ แรงงานต่างด้าวเข้าเมืองผิดกฎหมาย คือ คนต่างด้าวสัญชาติ เมียนมา ลาว กัมพูชา ที่หลบหนีเข้าเมือง ได้รับการผ่อนผันให้ขึ้นทะเบียนที่ศูนย์บริการจดทะเบียนแบบเบ็ดเสร็จ (one stop service) ซึ่งแรงงานต่างด้าวกลุ่มนี้จะได้รับการผ่อนผันให้อยู่ในประเทศเพื่อรอเข้าสู่กระบวนการพิจญ์สัญชาติ

นโยบายรัฐคือ แรงงานจำนวนมากทั้งแรงงานในประเทศและแรงงานต่างด้าวที่หลังไหลเข้ามายังพื้นที่สมุทรปราการอย่างต่อเนื่องที่ด้วยแรงงานจำนวนมากเหล่านี้ทำให้เซียงกงบางนาสามารถใช้ประโยชน์จากแรงงาน เช่นเดียวกับการพัฒนาเมืองหรือสร้างดินแดนในฝันให้กลายเป็นจริงที่ต้องการแรงงานเป็นจำนวนมากเซียงกงบางนาเองก็ต้องการแรงงานจำนวนมากเพื่อสามารถขยายและดำเนินธุรกิจต่อไปได้เช่นเดียวกัน

ด้วยจังหวัดสมุทรปราการเป็นแหล่งโรงงานอุตสาหกรรมที่สำคัญ ประกอบกับความพยายามพัฒนาเมืองของรัฐที่ต้องการแรงงานไร้ฝีมือราคาถูกจำนวนมาก ได้ทำให้สมุทรปราการเป็นปลายทางหนึ่งที่สำคัญของแรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้าเมือง ความพยายามของรัฐที่จะควบคุมแรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้าเมืองมาอย่างผิดกฎหมายผ่านระบบเอกสาร (บัตรต่างๆ) ทำให้เซียงกงบางนาได้ใช้ประโยชน์จากนโยบายของรัฐที่ต้องการควบคุมคนต่างด้าวและความต้องการแรงงานต่างด้าวไร้ฝีมือราคาถูกโดยเปลี่ยนตัวเองให้มีสภาพราวกับว่าเป็น “ค่าย”⁹ หรือพื้นที่ที่รวมแรงงานต่างด้าว

⁹ “ค่าย” (the camp) ตามแนวคิดของจอร์จีโอ อเกมเบน (Giorgio Agamben) ในหนังสือ *Homo Sacer: Sovereign Power and Bare Life* (1995) นั้น มีหน้าที่เทียบเคียงให้เห็นกระบวนการทัศน์หรือการทำงานของความรู้และอำนาจทางการเมืองในช่วงเวลาหนึ่งๆ บนพื้นที่หนึ่งๆ ค่ายเป็นพื้นที่ (space) แห่งการปะทะระหว่างอำนาจของการเมืองชีวญาณ (bio-politics) และ ชีวิตที่เปลือยเปล่า โดย อำนาจอธิปไตยของรัฐชาติสมัยใหม่นั้นเป็นอำนาจที่ต้องมีพื้นที่/ดินแดน (territory) และขอบเขตของอำนาจ (order) ที่ตายตัวชัดเจน การจัดการพื้นที่และทรัพยากรในพื้นที่กลายเป็นหัวใจสำคัญในการปกครอง และกิจกรรมที่เป็นพื้นฐานที่สุดของการปกครองคือการสร้างสิ่งมีชีวิตที่เปลือยเปล่า ซึ่งการทำงานของอำนาจอธิปไตยต่อชีวิตเหล่านี้เป็นการใช้อำนาจในสภาวะพิเศษหรือในสภาวะยกเว้น (state of exception) มากกว่าสภาวะปกติ การทำงานของอำนาจในสภาวะยกเว้นต่อชีวิตที่ไม่ปกติ (ชีวิตที่เปลือยเปล่า) ย่อมต้องมีพื้นที่บางอย่าง เพราะไม่ว่าจะเป็นชีวิตที่เปลือยเปล่าหรือชีวิตที่มีคุณค่าก็ต้องอาศัยอยู่ในพื้นที่ (space) พื้นที่ที่จะมารองรับการใช้อำนาจขององค์อธิปไตย พื้นที่ที่เวลานี้จึงต้องถูกสร้างขึ้นในฐานะเป็นกิจกรรมอันหนึ่งของสภาวะสมัยใหม่อยู่ตลอดเวลา ซึ่ง อเกมเบนเรียกพื้นที่ในลักษณะนี้ว่า “ค่าย” (the camp) สำหรับ อเกมเบน “ค่าย” เป็นสิ่งที่เกิดนอกกฎหมายปกติ แต่ก็ยังคงสถานะเป็นกฎหมายในตัวมันเอง ซึ่งค่ายเป็นพื้นที่ที่อำนาจอธิปไตยแบบชีวญาณสามารถมาปะทะกับชีวิตได้โดยตรง เมื่อค่ายเป็นพื้นที่ที่กฎหมายปกติไม่ถูกบังคับใช้ ชีวิตที่เข้ามาอยู่ในค่าย เช่น ผู้ที่ถูกสงสัยว่าก่อการร้าย ชาวฮิวที่ถูกกักกันในค่ายนาซี ค่ายผู้ลี้ภัย ค่ายผู้อพยพในประเทศต่างๆ แรงงานต่างด้าวจึงไม่ถูกปกป้องโดยกฎหมายปกติ ความเป็นพลเมืองของชีวิตที่อยู่ในค่ายจึงถูกทำลายไป จึงสถานะของคนเหล่านี้จึงเป็นได้แค่เพียงชีวิตที่เปลือยเปล่าเท่านั้น

เหล่านี้ไว้ ด้วยกลไกของพื้นที่ที่ยืดหยุ่นและเอื้อต่อการเข้ามาค้าแรงงานของแรงงานต่างด้าวที่ไม่มีสถานะทางกฎหมาย ดังตัวอย่างชีวิตของคินแรงงานหนุ่มชาวพม่าอายุ 18 ปี คินและน้องสาวเข้ามาในประเทศไทยด้วยการลักลอบเข้าเมืองผ่านนายหน้าที่พ่อกับแม่ที่อยู่ที่ประเทศไทยกว่า 10 ปี จัดหาให้เพื่อที่จะได้มาอยู่รวมกันเป็นครอบครัวที่ย่านรังสิต ช่วงปีแรกที่ซาเข้ามาเขากับน้องสาวได้เรียนหนังสือ แต่หลังจากที่พ่อป่วยคินต้องหยุดเรียนและออกหางานทำเพื่อช่วยแม่หารายได้เลี้ยงครอบครัว คินเลือกมาทำงานในเซียงกงบางนาเพราะเพื่อนชวนมาหางานทำและไม่มีทางเลือกในการทำงานมากนัก อันที่จริงคินมีบัตรสีชมพูของที่ทำงานเก่าที่ต้องทำงานและอยู่ในเขตจังหวัดปทุมธานีเท่านั้น แต่เมื่อเปลี่ยนงานและเลือกตามเพื่อนมาทำงานในสมุทรปราการทำให้เขากลายเป็นแรงงานผิดกฎหมาย คินอยากจะมาทำงานกับเพื่อนและช่วยแม่หารายได้เพื่อส่งเสียน้องสาวที่กำลังเรียนและรักษาพ่อที่ป่วย

คินเล่าว่าเพื่อนที่พักอยู่ด้วยกันทำงานโรงงาน ได้วันละ 450 บาท อยากจะทำเหมือนกันแต่ไม่มีพาสปอร์ตเลยมาทำงานในนี้ ถ้าไม่มีพาสปอร์ตโรงงานไม่รับ (คิน, สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2560)

ความต้องการลดต้นทุนค่าใช้จ่าย เป็นปัจจัยสำคัญให้ร้านค้าต่างๆ เลือกที่จะจ้างแรงงานต่างด้าวโดยไม่เคร่งครัดกับสถานะภาพของแรงงาน ซึ่งการลดต้นทุนค่าใช้จ่ายนอกจากจะหมายถึงการจ่ายค่าแรงต่ำแล้วยังรวมถึงการไม่มีสวัสดิการความคุ้มครองอื่นที่เกิดจากการทำงานหนัก ไม่ปลอดภัย และอาจจะรวมถึงการทำงานล่วงเวลา แรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้าประเทศมานั้นเริ่มต้นด้วยสถานะผิดกฎหมาย ไม่ได้มีทางเลือกมากนัก การทำงานอะไรก็ได้ไปก่อนเป็นสิ่งที่พวกเขาต้องยอมรับ ประกอบกับความสามารถในการใช้ภาษาไทยต่ำหรือไม่สามารถสื่อสารด้วยภาษาไทยได้ สถานะของพวกเขาจึงเปราะบางและถูกเอารัดเอาเปรียบได้ง่าย ไม่เพียงแค่ว่ากฎ (regulations) ที่ถูกสร้างขึ้นในพื้นที่เซียงกงบางนาเพื่อดึงดูดแรงงานไร้ฝีมือราคาถูกเท่านั้น ระบบบัตรหรือเอกสารของรัฐที่ใช้ควบคุมแรงงานต่างด้าวเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้แรงงานต่างด้าวเลือกเข้าไปอยู่ในพื้นที่ที่เปรียบเสมือนค่ายของเซียงกงบางนา โดยที่แรงงานสมยอมเพราะการไม่มีสถานะภาพทางกฎหมาย ดังเช่นในกรณีของจอนนี่แรงงานหนุ่มชาวกระเหรี่ยง ที่เข้ามาทำงานในเซียงกงบางนาได้เพราะได้รู้จักกับแฟนสาวคนไทยที่ช่วยพี่สาวขายส้มตำไถ่อย่างในเซียงกงบางนา

จอนนี่เล่าให้ฟังว่าก่อนหน้านี้ที่ทำงานที่โรงงานมีบัตร ทำงานในเซียงกงไม่มีบัตร อยู่ในเซียงกงกว่า 4 ปีไม่มีบัตร ย้ายมาหลายร้าน อยู่ร้านปัจจุบันมา 2 ปี เจ้ไม่เห็นว่าจะอะไร มีก็ได้ไม่มี ไม่มีก็ได้ (จอนนี่, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2560)

แรงงานจำนวนมากที่กระจายอยู่โดยรอบสมุทรปราการหรืออยู่ในชุมชนใกล้พื้นที่เซียงกงบางนา ทำให้มีแรงงานต่างด้าวที่สลับสับเปลี่ยนเข้ามาในพื้นที่ตลอดเพื่อหารายได้ การอยู่

ท่ามกลางแรงงานต่างด้าวจำนวนมาก โดยเฉพาะแรงงานต่างด้าวที่ไม่มีเอกสารทางกฎหมายทำให้ เชียงกงบางนาไม่ขาดแคลนแรงงานราคาถูก ประกอบกับลักษณะพื้นที่ที่มีอาณาบริเวณที่แน่นอน รั้วรอบ ทำให้เชียงกงบางนาสามารถควบคุมพื้นที่และคนในพื้นที่ได้ง่ายขึ้น

ตัวพื้นที่ของเชียงกงบางนานั้นถูกบริหารจัดการและดูแลโดยบริษัทเอกชน ในนาม “โครงการเมืองเชียงกง” โดยมีกรรมการบริหารหลายคนร่วมอำนาจในการตัดสินใจ นอกจากอำนาจของโครงการเมืองเชียงกงแล้ว ในเชียงกงบางนายังมี “สมาคมผู้ค้าของเก่า” อันเกิดจากการรวมตัวของกลุ่มร้านค้าในพื้นที่ ร้านค้าทุกร้านในพื้นที่เป็นสมาชิก ซึ่งเป็นอีกหนึ่งอำนาจที่มีอิทธิพลต่อการบริหารและจัดการพื้นที่ ซึ่งทั้งสองอำนาจในพื้นที่ต่างเกื้อหนุนกันเพื่อให้ธุรกิจเชียงกงสามารถอยู่รอดได้ การเป็นพื้นที่ของเอกชนที่มีอาณาบริเวณที่แน่นอน รั้วรอบ มีประตูทางเข้าออกชัดเจน สามารถเลี้ยงตัวเองได้ และผู้คนจำนวนมากอาศัยอยู่ ทำให้เชียงกงบางนามีลักษณะเหมือนเป็นเมืองเล็ก ที่มีอำนาจในการบริหารจัดการตนเองแม้จะอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ด้วยอายุกว่า 30 ปี ของเชียงกงบางนา ทำให้เชียงกงบางนามีความคุ้นเคยกับการจัดการกับอำนาจปกครองของรัฐในพื้นที่เป็นอย่างดี ด้วยการเป็นพื้นที่ค้าอะไหล่ยนต์เครื่องยนต์มือสองราคาถูกที่ช่วยสนับสนุนและเป็นทางเลือกให้กับกลุ่มธุรกิจหรือคนที่มีรายได้น้อยซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศก็ยิ่งทำให้เชียงกงเพิ่มความชอบธรรมของการมีอยู่ของตัวเอง และเพื่อจะทำตัวเองคงความเป็นสินค้าราคาถูก ต้นทุนค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นภายในเชียงกงก็ต้องถูกตามไปด้วย ซึ่งหนึ่งในการลดต้นทุนค่าใช้จ่ายคือ ต้นทุนค่าจ้างแรงงาน

ผลจากนโยบายในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ การพัฒนาเมือง และการควบคุมแรงงานต่างด้าวของรัฐทำให้เชียงกงบางนาสามารถสร้างและขยายธุรกิจของตัวเองจากการเลือกแหล่งที่ตั้งและใช้ประโยชน์จากการเลือกปิดหูปิดตาของรัฐที่มีต่อแรงงานต่างด้าวเพื่อสร้างผลกำไรสูงสุด ซึ่งด้านหนึ่งคือการเอารัดเอาเปรียบจากแรงงานต่างด้าวที่มีอยู่ในพื้นที่เชียงกงบางนาจำนวนมากนั่นเอง

2.3 ความแตกต่างของสมุทรปราการและเมืองชายแดนอื่น

สมุทรปราการเป็นเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานครเมืองหลวงของประเทศ เป็นเมืองอุตสาหกรรมในเขตปริมณฑลที่มีโรงงานอุตสาหกรรมมากมาย แรงงานทั้งในประเทศและแรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้านจำนวนมากอาศัยอยู่ในสมุทรปราการเพื่อค้าแรงงานจากความต้องการแรงงานจำนวนมากในพื้นที่ สมุทรปราการเป็นพื้นที่ส่วนขยายต่อความเจริญจากกรุงเทพมหานคร ทั้งในส่วนที่เป็นภาคอุตสาหกรรมและที่อยู่อาศัย ด้วยโครงสร้างพื้นฐานที่พร้อมที่สุดรองจากกรุงเทพมหานคร ทำให้ปัจจุบันสมุทรปราการถูกพัฒนาเมืองไปพร้อมกันทั้งสองขั้วคือ ด้านหนึ่งคือ

เมืองอุตสาหกรรมที่เต็มไปด้วยแรงงานทั้งไทยและต่างด้าว อีกด้านหนึ่งคือพื้นที่อยู่อาศัยที่มีความทันสมัยที่มาพร้อมโครงการรถไฟฟ้าและห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ ด้วยจำนวนแรงงานต่างด้าวที่มีในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการทำให้เกิดคำถามว่าสมุทรปราการแตกต่างจากเมืองหรือจังหวัดชายแดนอื่นในประเทศอย่างไร ประเทศไทยมีพื้นที่ชายแดนที่ติดกับประเทศเพื่อนบ้าน 4 ประเทศด้วยกัน คือ เมียนมา ลาว กัมพูชา และมาเลเซีย โดยมีพื้นที่ติดกับเมียนมา 10 จังหวัด ลาว 12 จังหวัด กัมพูชา 7 จังหวัด และ มาเลเซีย 4 จังหวัด ซึ่งจังหวัดชายแดนที่สำคัญได้ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ ในปี พ.ศ. 2558 ตามคณะกรรมการนโยบายพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ (กพน.) ได้กำหนดเขตเศรษฐกิจพิเศษเป็น 2 ระยะ มีจำนวน 10 จังหวัด ระยะที่ 1 ในพื้นที่จังหวัดตาก สระแก้ว มุกดาหาร และสงขลา ระยะที่ 2 ในพื้นที่จังหวัดหนองคาย นครราชสีมา เชียงราย นครพนม และกาญจนบุรี ซึ่งจุดมุ่งหมายของการตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษคือ เพื่อกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค โดยใช้ประโยชน์จากการเชื่อมโยงภูมิภาคในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ลดความเหลื่อมล้ำของรายได้ ยกย่องคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ชายแดน และแก้ปัญหาความมั่นคงบริเวณชายแดน โดยในเขตเศรษฐกิจพิเศษนี้รัฐได้จัดทำ มาตรการส่งเสริมการลงทุน การจัดระบบแรงงานต่างด้าวแบบไปกลับอย่างถูกกฎหมาย การจัดหาที่ดินและบริหารจัดการ และสร้างโครงสร้างพื้นฐานและด้านบุคลากร (คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ, 2559, น. 1-9) ในส่วนของการจัดการแรงงานต่างด้าวนั้นเป็นการประสานงานของ 4 หน่วยงานด้วยกัน คือ กระทรวงแรงงาน กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงสาธารณสุข และสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ซึ่งการจัดระบบแรงงานต่างด้าวนี้นี้เป็นไปเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ลดค่าใช้จ่ายของผู้ประกอบการและแรงงานต่างด้าว ลดปัญหาการลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย รวมทั้งลดความเสี่ยงจากปัญหาการค้ามนุษย์ (คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ, 2559, น. 3-5) ซึ่งหากพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษขึ้นตามจังหวัดชายแดนของประเทศ คือความพยายามของรัฐส่วนหนึ่งในการหาผลประโยชน์จากแรงงานต่างด้าวที่มีจำนวนมากในพื้นที่และความพยายามควบคุมไม่ให้แรงงานเหล่านี้ลักลอบเข้าประเทศ แม้จังหวัดสมุทรปราการไม่ได้ถูกกำหนดให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษแต่กลับมีแรงงานต่างด้าวพักอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากทั้งที่เป็นแรงงานที่เข้ามาอย่างถูกกฎหมาย ลักลอบเข้ามาและสามารถขึ้นทะเบียนและทำงานได้อย่างถูกกฎหมายในภายหลัง และลักลอบเข้ามาอย่างผิดกฎหมายและยังคงมีสถานะผิดกฎหมาย นั่นก็เพราะความพยายามของรัฐในการพัฒนาเมืองสมุทรปราการและสมุทรปราการเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศที่มีความต้องการแรงงานจำนวนมากได้ดึงดูดแรงงานต่างด้าวให้เข้ามาในพื้นที่ ด้วยจำนวนแรงงานต่างด้าวในพื้นที่นี้อาจจะไม่สามารถแยกความแตกต่างระหว่างสมุทรปราการและเมืองชายแดนอื่นๆ ได้ แต่สิ่งที่สมุทรปราการสามารถแยกความแตกต่างออกจากเมืองชายแดนอื่นได้คือ 1) สมุทรปราการไม่ได้มี

ประวัติศาสตร์ของการเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ที่ทำผ่านการเดินทางข้ามไปมาระหว่างพรมแดน การค้าขาย การท่องเที่ยว หรือกระทั่งการสู้รบที่มีมาตั้งแต่อดีต ดังนั้นความคุ้นเคยที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างพรมแดนจึงไม่เกิดขึ้น การไม่สามารถแยกความแตกต่างระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เราเรียกแรงงานต่างด้าวในพื้นที่แบบเหมารวมว่าเป็นแรงงานพม่า ในขณะที่เมืองชายแดนมีความคุ้นเคยกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ รับรู้ถึงความขัดแย้ง ประวัติศาสตร์และความแตกต่างระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ได้ 2) สมุทรปราการถูกรับรู้ว่าเป็นแหล่งโรงงานและมีแรงงานต่างด้าวจำนวนมากอาศัยอยู่ ความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานต่างด้าวและคนในพื้นที่จึงเป็นความสัมพันธ์ผ่านการเป็นแรงงาน เป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะที่ไม่ได้อยู่ระนาบเดียวกัน ทำให้เกิดการแบ่งแยก โดยแรงงานต่างด้าวมักมีลักษณะที่ต่ำกว่า ประกอบกับการแบ่งเขตพื้นที่การอยู่อาศัยกันอย่างชัดเจนทำให้ง่ายทำให้แรงงานต่างด้าวในพื้นที่สมุทรปราการรู้สึกแปลกแยก ในขณะที่เมืองชายแดนนั้นคนต่างด้าวและคนในพื้นที่มีความสัมพันธ์ที่หลากหลายกว่าจึงทำให้คนต่างด้าวหรือแรงงานต่างด้าวในพื้นที่ไม่ได้รู้สึกถึงความแปลกแยกมากนัก การที่สมุทรปราการไม่ได้ถูกกำหนดให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษเหมือนกับจังหวัดตามแนวชายแดนทำให้ส่วนหนึ่งการบริหารจัดการกับแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายที่กระจายตัวอยู่ในพื้นที่เป็นไปอย่างค่อนข้างลำบาก ความแตกต่างของความสามารถในการเคลื่อนย้ายตัวของแรงงานต่างด้าวที่ไม่ได้จำกัดอยู่ในเขตพื้นที่พิเศษเท่านั้น เช่น การเปลี่ยนงานและการเดินทางเพื่อหาแหล่งงานที่ดีกว่าที่อยู่ภายในเมืองสมุทรปราการเองและจังหวัดใกล้เคียง ล้วนเป็นผลให้ความพยายามในการควบคุมแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายพื้นที่ไม่สามารถทำได้ง่าย ทำให้มีแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายในพื้นที่จำนวนมาก ซึ่งการที่สมุทรปราการไม่ได้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษและมีความแตกต่างในเชิงประวัติศาสตร์และความสัมพันธ์ของคนในพื้นที่จึงทำให้แรงงานต่างด้าวที่อยู่ในสมุทรปราการมีสถานะที่เปราะบางมากกว่าแรงงานต่างด้าวที่อยู่ในจังหวัดตามแนวชายแดนมาก เป็นความเปราะบางที่เกิดจากสถานะทางกฎหมายและสถานะทางสังคมที่ทำให้แรงงานต่างด้าวเหล่านี้มีความเสี่ยงที่จะถูกเอารัดเอาเปรียบมากกว่า

เชียงใหม่เป็นกลุ่มทุนที่สร้างตัวเองจากการมองเห็นช่องทางในการธุรกิจหรือสะสมทุน เชียงใหม่ไม่ได้ตั้งอยู่ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษที่เกิดขึ้นจากมาตรการพิเศษของรัฐหรือได้รับการสนับสนุนจากรัฐโดยตรง แต่เชียงใหม่เกิดจากความพยายามขยายตัวของทุนนิยม ที่เกิดขึ้นพร้อมการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและการพัฒนาเมืองที่เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง เชียงใหม่เลือกแหล่งที่ตั้งเพื่อสร้างผลประโยชน์สูงสุดให้กับตนเองจากการแรงผลักดันของนโยบายรัฐ และผลพวงที่เกิดจากนโยบายรัฐ ที่ทำให้พื้นที่จังหวัดสมุทรปราการกลายเป็นเมืองที่มีศักยภาพและมีแรงงานจำนวนมากเข้ามาในพื้นที่ โดยเฉพาะแรงงานต่างด้าวที่มีจำนวนมากในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ ระบบบัตรที่ใช้ควบคุมคนต่างด้าวและแรงงานต่างด้าวของรัฐ และความต้องการแรงงานไร้ฝีมือราคา

ถูกในพื้นที่และการจัดการพื้นที่ของเชียงใหม่ ทำให้เชียงใหม่สามารถเปลี่ยนตัวเองให้มีลักษณะคล้าย “ค่าย” (the camp) ตามแนวคิดของอเกมเบน ที่ได้รวบรวมกลุ่มคนที่มีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงอย่างเช่นแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายให้เข้ามาอยู่ในพื้นที่ ซึ่งการเข้ามาในค่ายของแรงงานต่างด้าว พวกเขาถูกกีดกันแบบนับรวมเข้ามา (inclusive exclusion) ด้วยอำนาจของเชียงใหม่ เพื่อที่จะให้ชีวิตที่เปลี่ยนแปลงเป็นเพียงแค่แรงงานราคาถูก ไม่ต้องให้สวัสดิการใดๆ และไม่มีอำนาจในการต่อรอง และเป็นประโยชน์ต่อธุรกิจภายในพื้นที่

บทที่ 3

ชีวิตแรงงานต่างด้าว

ในบทที่ 3 นี้ ผู้วิจัยต้องการแสดงให้เห็นถึงชีวิตความเป็นอยู่ของแรงงานต่างด้าว ในฐานะแรงงานที่เลือกเข้ามาทำงานและอาศัยในต่างแดนนั้นมีชีวิตเป็นอย่างไร อยู่อย่างไร และเอาตัวรอดได้อย่างไร ในถิ่นที่ไม่ใช่บ้านเกิด ไม่ได้อยู่ในฐานะพลเมือง โดยแสดงผ่านชีวิตแรงงานต่างด้าวที่ทำงานและอาศัยอยู่ในเชียงกงบางนา ด้วยตัวพื้นที่ สถานที่ และที่ตั้งของเชียงกงบางนาที่ผู้วิจัยได้แสดงไว้แล้วในบทที่ 2 นั้น คนเหล่านี้ดำเนินชีวิตอยู่อย่างไร มีทางเลือกหรือข้อจำกัดอะไรและอย่างไร

ความสามารถของเชียงกงบางนาในฐานะกลุ่มธุรกิจหรือกลุ่มทุน (business unit) ในการสอดแทรกตัวเองเพื่อหาช่องทางธุรกิจเพื่อขยายตัวเองและสะสมทุนจากนโยบายในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและการพัฒนาเมืองสมุทรปราการ ได้สร้างตัวเองให้กลายเป็นชุมชน เมืองเล็กๆ พื้นที่เฉพาะ หรือค่ายที่รวบรวมผู้คนมากมายเอาไว้ เช่น เจ้าของร้านค้าอะไหล่และครอบครัว ลูกจ้างแรงงานทั้งไทยและต่างด้าว เจ้าหน้าที่และผู้ดูแลบริหารเชียงกง เหล่าพ่อค้าแม่ค้าร้านขายของชำและอาหาร พ่อค้าแม่ค้ารถเข็น และลูกค้าที่เข้ามาซื้อหาสินค้า เป็นต้น ด้วยผู้คนเหล่านี้และประกอบกับโครงสร้างการบริหารจัดการพื้นที่ ทำให้เชียงกงบางนาอยู่รอดและยังคงสะสมทุนได้ตลอดมา ธุรกิจและการสะสมทุนของเชียงกงบางนาจะไม่สามารถอยู่รอดและเติบโตได้หากปราศจากแรงงาน โดยเฉพาะแรงงานไร้ฝีมือที่เป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญของเชียงกงบางนา ด้วยลักษณะงานในพื้นที่เชียงกงที่ต้องการแรงงานกายเป็นหลัก ที่ต้องใช้ความอดทน มีความเสี่ยงอันตรายสูง และเป็นงานที่สกปรก ทำให้กลุ่มแรงงานประเภทนี้มีความจำเป็นต่อธุรกิจเชียงกงเป็นอย่างมาก และด้วยการที่เชียงกงเป็นแหล่งค้าอะไหล่ยนต์และเครื่องยนต์มือสองราคาถูกที่ต้องตรึงราคาสินค้าให้อยู่ในระดับต่ำกว่าสินค้าใหม่ จึงทำให้ออกจากความต้องการแรงงานไร้ฝีมือแล้วสิ่งที่ธุรกิจเชียงกงต้องการคือแรงงานที่มีราคาถูกด้วย ซึ่งการที่เชียงกงบางนามีที่ตั้งอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการที่มีแรงงานอยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก ประกอบกับผลของนโยบายรัฐที่ต้องการพัฒนาเศรษฐกิจและพัฒนาเมือง และนโยบายการควบคุมแรงงานต่างด้าวที่มีอยู่ยิ่งทำให้เชียงกงบางนาสามารถหาผลประโยชน์จากสถานะผิดกฎหมายของแรงงานต่างด้าวเพื่อสะสมทุนและอยู่รอดได้

ในพื้นที่เชียงกงบางนามีแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานและอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ด้วยการเข้ามาเป็นลูกจ้างตามร้านค้าต่างๆ ที่มีอยู่กว่า 400 ร้านค้า แรงงานต่างด้าวในพื้นที่เชียงกงบางนาในปัจจุบันมีอยู่ประมาณ 300 คน เป็นแรงงานสัญชาติเมียนมา กัมพูชาและลาว แรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่มีสถานะทางกฎหมายเริ่มต้นจากการลักลอบเข้าเมืองมาอย่างผิดกฎหมาย มีแรงงานจำนวนหนึ่งที่เมื่อเอกสารถูกต้องในภายหลัง ในส่วนของแรงงานที่มีเอกสารถูกต้องในภายหลังนี้จากการเก็บข้อมูล

พบว่าเป็นลักษณะของสถานะทางกฎหมายที่ไม่แน่นอนบางช่วงก็อยู่ในสถานะถูกกฎหมาย บางช่วงก็ผิดกฎหมาย ซึ่งสถานะที่ไม่แน่นอนนี้ขึ้นอยู่กับสถานะทางการเงินของแรงงานและนายจ้างที่จะให้ความสำคัญกับสถานะทางกฎหมายของแรงงานมากน้อยเพียงใด ด้วยกลไกพิเศษของเชียงใหม่ที่ทำให้แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายและทำงานอยู่ในพื้นที่ได้จึงทำให้นายจ้างส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญกับการทำให้แรงงานมีสถานะถูกกฎหมาย เพราะค่าจ้างแรงงานสำหรับแรงงานต่างด้าวในเชียงใหม่ไม่ว่าจะมีสถานะผิดกฎหมายหรือไม่เป็นอัตราค่าจ้างเดียวกัน การขึ้นอัตราค่าจ้างแรงงานให้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการทำงานของแรงงานมากกว่าสถานะทางกฎหมาย ในบทที่ 3 นี้ ผู้วิจัยจะแสดงให้เห็นเรื่องราวชีวิตของแรงงานต่างด้าวที่อาศัยและทำงานในเชียงใหม่ที่ได้เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ข้อมูลจากการสัมภาษณ์คนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากการสังเกตพื้นที่ว่าแรงงานเหล่านี้ดำเนินชีวิตด้วยสถานะที่เปราะบาง จากการเป็นคนต่างด้าวที่ลักลอบเข้าเมืองมาอย่างผิดกฎหมายหรือมีสถานะทางกฎหมายที่ไม่แน่นอนอย่างไร ภายในพื้นที่ธุรกิจที่เรียกว่าเชียงใหม่บางนา ที่ตั้งอยู่ในเขตจังหวัดสมุทรปราการพื้นที่กำลังถูกเปลี่ยนให้กลายเป็นดินแดนในฝัน

3.1 ข้อจำกัดในการเลือกงานและการถูกผลักให้ไปอยู่ในงานชั้นเลว

แรงงานต่างด้าวไม่ได้มีทางเลือกในการทำงานมากนัก โดยเฉพาะเป็นแรงงานที่ลักลอบเข้าเมืองมา แม้การเข้ามาของแรงงานจะเข้ามาด้วยเครือข่ายและข้อมูลข่าวสารที่ทำให้สามารถประเมินสถานการณ์ได้ในระดับหนึ่งว่าการลักลอบเข้ามาอย่างผิดกฎหมายนั้นพวกเขาจะต้องเผชิญกับความยากลำบากอะไร/อย่างไรบ้าง ส่วนใหญ่แรงงานที่ทำงานในเชียงใหม่มีเครือข่าย (คนรู้จักญาติพี่น้อง ที่อาศัยและทำงานอยู่ในประเทศไทยอยู่ก่อน หรือผ่านนายหน้าจัดหางาน) ที่ให้ความช่วยเหลือในการเตรียมจัดหางานไว้ให้ก่อนที่จะเข้ามาในประเทศไทยอยู่ก่อนแล้ว แต่ด้วยความไม่คุ้นเคยและปัญหาทางด้านภาษาทำให้แรงงานที่ลักลอบเข้ามาในช่วงแรกต้องถูกเอาเปรียบจากนายจ้างอย่างมาก แม้จะมีงานให้ทำแต่ก็เป็นงานที่ได้ค่าจ้างแรงงานที่ต่ำมาก ด้วยเพราะแรงงานต่างด้าวมิตันทุนค่าใช้จ่ายในการลักลอบเข้ามา เช่น ค่าใช้จ่ายในการเดินทางซึ่งแรงงานส่วนใหญ่เป็นหนี้สินจากค่าใช้จ่ายส่วนนี้ และค่าใช้จ่ายสำหรับการดำรงชีวิต เช่น ค่าที่พัก ค่าอาหาร ทำให้การเป็นแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายที่เข้ามาใหม่ต้องยอมทำงานค่าแรงต่ำมากกว่าแรงงานต่างด้าวทั่วไปเพื่อเอาตัวรอด เช่น ตัวอย่างในกรณีเรื่องราวชีวิตของอ้อยแรงงานชาวกระเหรี่ยงที่ตัดสินใจลักลอบเข้ามาหางานทำ ด้วยการไม่มีเงินติดตัวเข้ามาเลยและมีหนี้สินจากค่าใช้จ่ายในการลักลอบเดินทางเข้ามาในประเทศไทย

อ้อยเล่าว่าเข้ามาตอนแรกพูดไทยไม่ได้ เพื่อนช่วยหาได้ทำงานเลี้ยงเด็กเล็กในครอบครัวคุณหมอ ได้เงินเดือนละ 4,500 บาท อ้อยบอกว่าเข้าใจที่ได้เงินน้อย แต่อ้อยเองต้องการเงิน การได้กินและอยู่กับนายจ้าง คิดว่าพออยู่ได้ (อ้อย, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560)

ในกรณีของอ้อยแม้จะมีเพื่อนที่ช่วยมองหางานไว้ให้ก่อนแล้ว แต่ด้วยการที่อ้อยไม่มีประสบการณ์ในการทำงานและไม่สามารถพูดภาษาไทยได้เลยจึงทำให้อ้อยได้รายได้ต่ำมาก ซึ่งรายได้จำนวน 4,500 บาทต่อเดือนนี้อ้อยเองก็รู้ดีว่าเป็นรายได้ที่ต่ำและแทบจะไม่พอกับค่าใช้จ่ายส่วนตัว และผ่อนหนี้สินที่กู้ยืมมา แต่การเป็นพี่เลี้ยงเด็กเล็กอายุ 2 ขวบ และ 7 ขวบ ในบ้านคุณหมอที่อ้อยมีที่อยู่อาศัยและอาหารครบทุกมื้อ ประกอบกับอ้อยเองก็ชอบการเลี้ยงเด็กอยู่เป็นทุนเดิมและไม่คิดว่าเป็นงานหนักมาก อ้อยจึงตัดสินใจทำงานอยู่ที่นี่เป็นที่แรกและอยู่ทำงานเป็นพี่เลี้ยงเด็กที่บ้านคุณหมออยู่ปีกว่า ไม่ต่างกันมากนักกับกรณีของปิงแรงงานชาวกระเหรี่ยงที่ลักลอบเข้าเมืองมาเพื่อมาหางานทำตั้งแต่วัยหนุ่ม

ปิงเล่าว่าตอนที่เข้ามาครั้งแรก ต้องทำงานในบ้านเจ้านายเป็นคนดูแลสวน ทำงานทั่วไปในบ้าน อยู่กินในบ้านเจ้านาย ได้เงินเดือน 5,000 บาท อยู่ได้ปีกว่ารู้สึกว่ามีไหวเลยกลับบ้านไปพักหนึ่ง แล้วก็เข้ามาใหม่ (ปิง, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2560)

สำหรับปิงการลักลอบเข้ามาในใจกลางประเทศไทยเป็นความหวังของเขาที่จะมีงานทำเพื่อมีรายได้เพียงพอในการเลี้ยงชีพ สามารถส่งกลับไปให้ครอบครัวที่บ้านเกิด และขดให้หนี้สินที่หยิบยืมมาได้ แต่การเข้ามาในครั้งแรกของปิงไม่ได้เป็นไปอย่างที่ตั้งใจไว้ ปิงต้องทำงานในบ้านเจ้านายที่มีสวนขนาดใหญ่ ทำงานบ้านหรือทำงานตามที่นายจ้างต้องการทุกวันไม่มีวันหยุด หวังไม่สามารถออกไปไหนได้ต้องอยู่ในบ้านของเจ้านาย รายได้ต่อเดือนที่ได้รับไม่ได้ทำให้ภาระหนี้สินลดน้อยลงแต่กลับเพิ่มขึ้น ปิงจึงตัดสินใจกลับบ้าน และลักลอบเข้ามาใหม่ภายหลังเมื่อมีเพื่อนชักชวนให้เข้ามาทำงานในเชียงกงบางนาที่มีรายได้ดีกว่าและอิสระกว่า

ด้วยค่าแรงที่ต่ำมากในช่วงแรกทำให้แรงงานต้องเผชิญปัญหาหนี้สินเพิ่มมากขึ้น ความสามารถในการสื่อสารภาษาไทยได้น้อยหรือไม่ได้เลยประกอบกับความไม่ไว้วางใจจากนายจ้างที่มีต่อแรงงานต่างด้าวเป็นทุนเดิมอยู่แล้วทำให้แรงงานเหล่านี้ถูกผลักให้ไปอยู่ในกลุ่มงานชั้นเลว (bad job) นอกจากจะเป็นงานประเภท 3 ส (สุดเสียง แสนลำบาก และสกปรก) ยังเป็นงานที่ไม่มีสวัสดิการอื่น และได้ค่าจ้างแรงงานที่ต่ำมาก ซึ่งการเป็นแรงงานมาใหม่ไม่สามารถต่อรองอะไรได้เพราะสถานะผิดกฎหมาย ทักษะในการทำงานต่ำ สื่อสารด้วยภาษาไทยไม่ได้ ความจำเป็นที่ต้องการรายได้อย่างเร่งด่วน จึงต้องจำใจทำงานชั้นเลวโดยยอมรับสถานะของตัวเอง

งานในเชียงกงบางนาเป็นงานประเภท 3 ส ที่แรงงานต่างด้าวที่จะเข้ามาอยู่อาศัยแล้ว ตัวเองต้องเจออะไรบ้าง แต่ด้วยสถานะผิดกฎหมายและความต้องการรายได้จากการทำงาน เชียงกงจึงกลายเป็นหนึ่งในทางเลือกของแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย ซึ่งความพิเศษหรือเฉพาะของพื้นที่ เชียงกงบางนาที่สามารถดึงดูดแรงงานต่างด้าวกลุ่มนี้ได้ คือ

1) การเป็นพื้นที่ที่ยืดหยุ่นต่อการเป็นแรงงานผิดกฎหมาย ร้านค้าในเชียงกงต้องการแรงงานราคาถูกเพื่อที่จะลดต้นทุนค่าจ้างแรงงาน แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายจึงเป็นทางเลือกในการลดต้นทุนดังกล่าวเมื่อเทียบกับแรงงานไทยที่ต้องให้ค่าจ้างแรงงานที่สูงกว่าและไม่ต้องสนใจการให้สวัสดิการอื่นตามกฎหมายแรงงานในประเทศ ร้านค้าส่วนใหญ่ที่ต้องการแรงงานใช้ร่างกายเป็นจำนวนมากจะเลือกจ้างแรงงานต่างด้าวเป็นหลักเพื่อลดต้นทุน สภาพพื้นที่ของเชียงกงบางนาเป็นสภาพพื้นที่ที่แออัดไปด้วยอะไหล่และเครื่องยนต์ต่างๆ เป็นพื้นที่ที่สกปรกและไม่ปลอดภัย ดังนั้นแม้เชียงกงบางนาจะเป็นพื้นที่ค้าขายที่มีคนภายนอกหรือลูกค้าเข้าออกได้อย่างเสรี แต่ด้วยสภาพพื้นที่เฉพาะที่แออัด สกปรกและไม่ปลอดภัยทำให้พื้นที่เชียงกงถูกมองว่าเป็นพื้นที่ของความจำเป็น ที่หากไม่จำเป็นต้องการอะไหล่ยนต์มือสองจะไม่เข้ามา สำหรับแรงงานไทยก็เช่นกัน ลักษณะงานของเชียงกงที่เป็นงานใช้แรงงานกาย ทำงานกับความสกปรกและไม่ปลอดภัย แรงงานไทยส่วนใหญ่ที่ไม่คุ้นเคยกับธุรกิจเชียงกงจะไม่เดินทางเข้ามาในพื้นที่ ทำให้แรงงานต่างด้าวมีโอกาสในการถูกจ้างงานสูงในพื้นที่เชียงกงบางนา ประกอบกับการเป็นลักษณะพื้นที่ของความจำเป็นทำให้ชุมชนการค้าแห่งนี้เป็นพื้นที่แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายสามารถแฝงตัวอยู่ได้

2) ได้รับการดูแลจากโครงการเมืองเชียงกงให้ปลอดภัยจากเจ้าหน้าที่รัฐได้ เนื่องจากเชียงกงเป็นพื้นที่เอกชนที่ต้องการให้ธุรกิจภายในพื้นที่ดำเนินไปได้อย่างสะดวก เพื่อให้พื้นที่สามารถรองรับแรงงานราคาถูก (แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย) ได้ อันเป็นประโยชน์ต่อธุรกิจร้านค้าและตัวพื้นที่เอง เชียงกงบางนาจึงมีกลไกการป้องกันเจ้าหน้าที่ไม่ให้เข้ามาในพื้นที่ ทำให้แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายสามารถทำงานและอยู่อาศัยในเชียงกงบางนาได้โดยไม่ต้องกังวลกับสถานะผิดกฎหมายของตัวเอง แต่กลไกของการป้องกันเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ได้เกิดจากความต้องการแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายเพื่อเอารัดเอาเปรียบจากค่าจ้างแรงงานเท่านั้น กลไกในการป้องกันเจ้าหน้าที่รัฐนี้ส่วนหนึ่งเกิดจากลักษณะของตัวธุรกิจเชียงกงเองที่มีลักษณะเป็นสีเทาที่เริ่มต้นจากการเติบโตอย่างก้าวกระโดดของธุรกิจเชียงกงเมื่อมีการนำเข้าอะไหล่ยนต์หรือเครื่องยนต์มือสองจากประเทศญี่ปุ่น ด้วยการนำเข้าสิ่งที่เรียกว่าเป็นขยะชิ้นดีจากประเทศญี่ปุ่นที่สามารถทำกำไรในประเทศได้มากกว่า 100 เปอร์เซ็นต์ ในช่วงที่ธุรกิจเชียงกงกระจุกตัวอยู่ที่เชียงกงสวนหลวงหรือเชียงกงปทุมวันว่ากันว่าธุรกิจเชียงกงคือการ “ขายขยะในราคาทองคำ” เพราะด้วยภานิชินาเข้าที่มีราคาต่ำและความต้องการอะไหล่ยนต์มือสองที่ราคาถูกกว่าอะไหล่ใหม่เป็นที่นิยมมากในประเทศที่กำลังพัฒนาอย่างประเทศไทย สินค้ามือสองราคาถูก

เป็นทางเลือกของคนชั้นกลางและชั้นล่างที่มีอยู่ตลอดมา ประกอบกับการที่สถานการณ์ของประเทศญี่ปุ่นที่เป็นแหล่งนำเข้าเอื้ออำนวยต่อการทำธุรกิจเชียงกง ซึ่งก็คือสภาพเศรษฐกิจที่ดีของประเทศญี่ปุ่น การที่ประเทศญี่ปุ่นมีมาตรการเก็บภาษีรถยนต์ที่ใช้งานนาน ความต้องการในการกำจัดขยะในประเทศ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นช่องทางการทำกำไรของธุรกิจเชียงกง ภาษีการนำเข้าของเก่าและการตรวจสินค้านำเข้าของรัฐที่ไม่ชัดเจนและมีความหละหลวมที่ทำให้ธุรกิจเชียงกงทำกำไรได้อย่างมหาศาล ความไม่ชัดเจนและช่องว่างของกฎหมายทำให้ธุรกิจเชียงกงมีลักษณะเป็นสีเทา ส่วนแบ่งจากกำไรมหาศาลที่ได้ถูกจ่ายเป็นใบเบิกทางให้กับการทำธุรกิจได้อย่างสะดวกภายในพื้นที่ ดังนั้นความสามารถในการบริหารจัดการความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่รัฐของธุรกิจเชียงกงจึงถูกสั่งสมมาตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นของธุรกิจ ดังจะเห็นได้จากการที่เชียงกงสวนหลวงหรือเชียงกงปทุมวันเป็นเชียงกงที่อยู่ติดหรือแทบจะเรียกว่าเป็นพื้นที่เดียวกันกับสำนักงานตำรวจเขตปทุมวัน ที่แม้จะอยู่ในพื้นที่ต้องได้รับการตรวจตราอย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอแต่ธุรกิจสีเทาและการมีแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายอยู่เป็นจำนวนมากยังคงอยู่และเติบโตอย่างต่อเนื่องจนสามารถขยายตัวออกมาเป็นเชียงกงบางนาและเชียงกงอื่นๆ ได้ และความสามารถในการบริหารจัดการกับเจ้าหน้าที่รัฐได้เพิ่มระดับมากขึ้นอีกเมื่อขยายตัวออกมาสู่เชียงกงบางนาที่ทำให้เชียงกงกลายเป็นพื้นที่เอกชนอย่างชัดเจน การมีรั้วรอบและอาณาบริเวณที่ชัดเจนไม่ต้องกังวลกับอำนาจภายในพื้นที่ที่ต้องทับซ้อนกับเจ้าหน้าที่รัฐอีกต่อไป ซึ่งจะไปแล้วความเป็นพื้นที่สีเทาที่เกิดจากการนำเข้าและตัวสินค้าเป็นสาเหตุหลักของการทำให้พื้นที่เชียงกงบางนาเป็นพื้นที่ปลอดเจ้าหน้าที่รัฐมากกว่าการเป็นพื้นที่ที่เอื้อและยืดหยุ่นให้แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายเข้ามาทำงานและอาศัยอยู่ในพื้นที่ นอกจากการทำให้พื้นที่ปลอดจากเจ้าหน้าที่รัฐผ่านการบริหารจัดการกับเจ้าหน้าที่รัฐ การที่พื้นที่เชียงกงบางนามีอาณาบริเวณ มีรั้วรอบและประตูเข้า-ออกที่ชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยเป็นอีกปราการที่สำคัญในการคอยดูแลพื้นที่ให้ปลอดจากการรบกวนของเจ้าหน้าที่รัฐที่อาจจะมีผลกระทบต่อแรงงานต่างด้าวโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจ

เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยบอกว่า มีตำรวจที่เข้ามาซื้อหาสินค้าตามปกติ แต่ถ้าจะเข้ามาเป็นคันรถแทบจะไม่มี ถ้าจะมีก็จะได้รับแจ้งก่อนเข้ามาทุกครั้ง ปัญหาในเชียงกงเรื่องตำรวจไม่เคยมี ถ้าเจ้าหน้าที่อื่นจะเข้ามาก็จะมีการแจ้งล่วงหน้าทางประตูก็จะแจ้งให้ข้างในรู้ทุกครั้ง (เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย 1, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2560)

ด้วยการบริหารจัดการเจ้าหน้าที่รัฐกับการดูแลพื้นที่ของโครงการเมืองเชียงกงทำให้เชียงกงมีลักษณะเป็นพื้นที่สีเทาอย่างชัดเจน ซึ่งความเป็นพื้นที่สีเทานี้ทำให้ธุรกิจเชียงกงสามารถอยู่ได้และส่วนหนึ่งดึงดูดและปกป้องแรงงานต่างด้าวที่มีสถานะผิดกฎหมายจากเจ้าหน้าที่รัฐ

3) ค่าแรงขั้นต่ำที่อ้างอิงจากอัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำของรัฐ แม้จะเป็นแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายแต่อัตราค่าจ้างแรงงานในพื้นที่ยังเป็นราคาอ้างอิงจากอัตราค่าจ้างแรงงานของรัฐ คือแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในพื้นที่ที่ได้ค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำ 300 บาทต่อวันถึงแม้จะเป็นแรงงานใหม่ที่เข้ามาในพื้นที่หรือไม่มีทักษะในการทำงานมาก่อน หรือมีความสามารถในการสื่อสารได้น้อย ส่วนแรงงานต่างด้าวที่ทำงานอยู่ในพื้นที่เป็นเวลานานที่สามารถพัฒนาทักษะการทำงานและภาษาได้ดีขึ้นมีโอกาสที่จะได้รับค่าจ้างแรงงานเพิ่มขึ้น ด้วยสภาพที่เปราะบางของแรงงานโดยเฉพาะแรงงานใหม่ที่ส่วนใหญ่จะได้ค่าจ้างแรงงานต่ำมากกว่าแรงงานต่างด้าวทั่วไป การต้องทำงานหนัก ไม่มีสวัสดิการในการทำงาน และความไม่มั่นคงของการทำงานเป็นสิ่งที่แรงงานเหล่านี้ต้องเผชิญอยู่แล้ว ดังนั้นสิ่งที่พวกเขาต้องการที่จะได้เป็นการตอบแทนจากสถานการณ์ที่ต้องเผชิญคือ การได้รับค่าจ้างแรงงานที่พอจะทำให้พวกเขามีชีวิตอยู่รอดได้ “ในเมื่อไม่ทางเลือกก็ขอให้ได้เงินมากที่สุดเท่าที่จะทำได้” จึงทำให้ข้อเสนอค่าจ้างแรงงานของเชียงใหม่บางนาเป็นทางเลือกที่แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายปฏิเสธได้ยาก และจากการเก็บข้อมูลแรงงานในพื้นที่พบว่า มีแรงงานต่างด้าวในพื้นที่เป็นจำนวนมากที่ทำงานและอยู่อาศัยในเชียงใหม่บางนามากกว่า 2 ปี ซึ่งทำให้เห็นว่าค่าจ้างแรงงานและการทำงานในเชียงใหม่บางนายังเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดของพวกเขา แม้เชียงใหม่บางนาจะเป็นทางเลือกในการทำงานที่ดีกว่าจากได้รับค่าจ้างแรงงานที่สูงกว่าแต่ไม่ได้หมายความว่าค่าจ้างแรงงานที่ได้รับจะสามารถทำให้แรงงานต่างด้าวที่อยู่ในพื้นที่หลุดรอดไปจากการมีสถานะเป็นแรงงานราคาถูกที่ไม่ต้องให้สวัสดิการได้ เพราะความพิเศษของพื้นที่ที่ดึงดูดแรงงานนั้นเกิดจากความต้องการของเชียงใหม่ที่ต้องการลดต้นทุนค่าใช้จ่ายและการเอาประโยชน์จากความเป็นแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย ดังนั้นแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในเชียงใหม่จึงถูกควบคุมหรือกีดกันให้อยู่ในสถานะการเป็นแรงงานราคาถูกและไม่ได้รับสวัสดิการอื่นๆ ถึงแม้จะเป็นแรงงานที่อาศัยและทำงานอยู่ในพื้นที่นานแล้วที่อาจจะได้รับค่าจ้างแรงงานที่สูงขึ้นถึงวันละ 300-450 บาท แต่ก็ยังเป็นค่าจ้างแรงงานที่ต่ำกว่าแรงงานไทยที่อยู่ในพื้นที่ที่ได้รับอัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำวันละ 500 บาท จากการเก็บข้อมูลผู้วิจัยพบว่าแม้จะเป็นแรงงานที่ทำงานและอาศัยอยู่ในเชียงใหม่มากกว่า 10 ปี แต่พวกเขายังคงรู้สึกที่ต้องอดทนตั้งใจทำงานและเก็บเงินอีกต่อไป โดยที่ยังไม่รู้ว่าจะได้กลับบ้านเมื่อใด ซึ่งหมายความว่าพวกเขายังคงเป็นคนยากจนที่ต้องอดทนทำงานหาเงินต่อไป

ด้วยกลไกของเชียงใหม่บางนาเพื่อสร้างและรักษาผลประโยชน์ประกอบกับการเป็นพื้นที่ที่อยู่ท่ามกลางแรงงานจำนวนมากทั้งไทยและต่างด้าวของจังหวัดสมุทรปราการทำให้เชียงใหม่สามารถเอารัดเอาเปรียบจากแรงงานต่างด้าวโดยเฉพาะแรงงานที่มีสถานะผิดกฎหมายได้อย่างเต็มที่จากการแข่งขันของตลาดแรงงาน แรงงานที่เข้าออกในพื้นที่และสลับสับเปลี่ยนหมุนเวียนระหว่างร้านค้าอยู่ตลอดทำให้เห็นถึงการแข่งขันของแรงงานในพื้นที่ จำนวนแรงงานต่างด้าวที่มีมากเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้

ให้ร้านค้าไม่ได้สนใจว่าจะขาดแคลนแรงงาน เพราะต่างรู้ว่าในพื้นที่มีแรงงานต่างด้าวราคาถูกอยู่เป็นจำนวนมากที่ต้องการรายได้จากการทำงานและต้องการพื้นที่การทำงานที่ปลอดภัยจากการมีสถานะผิดกฎหมาย ดังนั้นอำนาจในการต่อรองของแรงงานต่างด้าวจึงต่ำ ร้านค้าไม่จำเป็นต้องใส่ใจหากแรงงานเรียกหรือพยายามสร้างอำนาจในการต่อรอง การไม่มีอำนาจต่อรองกับร้านค้าที่เข้าไปทำงานของแรงงานต่างด้าวถูกแสดงออกผ่านการยอมทนทำไปเพื่อให้ได้รับค่าจ้างแรงงานหรือทนทำงานให้ครบเดือนเพื่อให้ได้ค่าจ้างแล้วออก หรือเลือกออกจากงานทั้งที่ทำงานได้ไม่ครบเดือนและไม่ได้ค่าแรงจากการทำงาน การทำงานแบบเช้าๆ ออกๆ หรือเปลี่ยนร้านค้าไปมาส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นกับแรงงานหน้าใหม่ที่เข้ามาทำงานได้ไม่นาน ยังไม่คุ้นเคยกับพื้นที่ เฮียกรเจ้าของร้านเครื่องยนต์มือสองขนาดใหญ่ ที่มีลูกจ้างในร้านกว่า 10 คน ทั้งที่เป็นแรงงานไทยและแรงงานต่างด้าว เล่าว่าแรงงานพม่าสลับสับเปลี่ยนเข้ามาทำงานที่ร้านอยู่เรื่อยๆ แต่ก็อยู่ไม่ทน งานหนักหน้อยก็ออก (เฮียกร, สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2560) ซึ่งการที่แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาใหม่จะทนไม่ได้กับการทำงานหนักก็ให้เห็นอยู่ตลอด แต่เป็นลักษณะของการเปลี่ยนร้านไปในช่วงแรก เมื่อคุ้นชินกับงานในพื้นที่แรงงานบางคนกลับขอเข้ามาทำงานร้านเดิม หรือไม่ก็ไปเลือกทำงานร้านอื่น แต่ส่วนใหญ่ก็ยังคงเลือกที่จะอยู่ในพื้นที่เชียงกงบางนา ซึ่งเหตุผลที่ยังเลือกอยู่ในเชียงกงบางนาคือสถานะผิดกฎหมายที่มีอยู่และค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำ 300 บาทต่อวันที่พวกเขายังพอเลี้ยงชีพและส่งเงินกลับบ้านได้

ในพื้นที่เชียงกงบางนาทำให้เห็นว่าด้วยสถานะผิดกฎหมายและค่าจ้างแรงงานที่มีมาตรฐานค่าแรงขั้นต่ำทำให้แรงงานต่างด้าวถูกดึงดูดเข้ามาให้เป็นแรงงานราคาถูกเพื่อผลประโยชน์ของพื้นที่ กลไกที่สร้างขึ้นเพื่อป้องกันแรงงานจากเจ้าหน้าที่รัฐเป็นส่วนหนึ่งของการรักษาผลประโยชน์ของพื้นที่และเพิ่มพลังในการชักจูงแรงงานต่างด้าวให้เข้ามาเพื่อที่สามารถเอารัดเอาเปรียบแรงงานได้มากยิ่งขึ้นจากจำนวนแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายที่มีอยู่มากมายในสมุทรปราการ

แรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้ามาเมืองอย่างผิดกฎหมายส่วนใหญ่ถูกผลักให้ไปทำงานอยู่ในงานประเภทชิ้นเลวเนื่องจากพวกเขาไม่มีทางเลือกมากนัก ทางเลือกของพวกเขาถูกจำกัดด้วยสภาพทางกฎหมาย ทักษะในการทำงาน ความสามารถในการใช้ภาษา สถานะของการเป็นคนต่างด้าว และความจำเป็นที่ต้องการรายได้อย่างเร่งด่วนเมื่อเข้ามา ข้อจำกัดเหล่านี้ทำให้แรงงานต่างด้าวไม่สามารถมีงานที่ดี ได้รับค่าจ้างแรงงานที่เป็นธรรม มีวันหยุดหรือลาพัก หรือได้รับความไว้วางใจจากนายจ้างและยินดีที่จะทำให้พวกเขาเป็นแรงงานถูกกฎหมาย แรงงานที่ลักลอบเข้ามาอย่างผิดกฎหมายในช่วงแรกไม่สามารถทำให้ตนเองถูกกฎหมายได้หากไม่ได้รับความช่วยเหลือจากนายจ้าง ด้วยขั้นตอนที่ค่อนข้างซับซ้อน ต้องใช้เวลา และค่าใช้จ่ายจำนวนหนึ่ง ทำให้พวกเขาเหล่านี้ต้องยอมรับสภาพของการเป็นแรงงานไร้ฝีมือราคาถูก และแม้จะรู้ว่าถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้างก็ต้องยอมอดทนแรงงานที่เข้ามาใหม่ต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ยากลำบากกว่าแรงงานที่ทำงานอยู่เป็นเวลานานแล้ว

แต่ถึงอย่างไรก็ดีชีวิตของแรงงานต่างด้าวในเชียงกงบางนาได้ทำให้เห็นว่าถึงแม้จะเป็นแรงงานมาใหม่หรือแรงงานที่อยู่ทำงานในพื้นที่มาเป็นเวลานานแล้ว พวกเขา ก็ไม่สามารถหลุดไปจากการถูกจำกัดให้อยู่ในงานชิ้นเลวและเป็นแรงงานราคาถูกได้เพราะด้วยความต้องการประเภทแรงงานของพื้นที่ สถานะผิดกฎหมายของแรงงาน การเป็นแรงงานไร้ฝีมือ ประกอบกับที่ตั้งของเชียงกงบางนาที่มีแรงงานทั้งไทยและต่างด้าวอยู่เป็นจำนวนมากนั่นเอง

3.2 ชีวิตที่ถูกกีดกันและจำกัด ไม่ให้ใช้สติปัญญาได้อย่างเต็มที่

งานในเชียงกงบางนาเป็นงานประเภท 3 ส (สุดเล็ยง แสนลำบาก และสกปรก) ที่แรงงานต่างด้าวทั่วไปจะได้รายได้ต่อวัน ประมาณ 300-350 บาท หากแรงงานสามารถพัฒนาตนให้สามารถสื่อสารด้วยภาษาไทยได้อย่างชัดเจนและมีความรู้เรื่องอะไหล่ยนต์จนสามารถวิ่งของหรือไปของ¹ ให้กับนายจ้างได้ก็จะได้ค่าแรงเพิ่มขึ้นถึงวันละ 400-450 บาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถของแรงงานในการทำกำไรให้กับนายจ้าง ในเชียงกงบางนามีลำดับขั้นของการเป็นแรงงานอยู่ ซึ่งลำดับขั้นที่วานี้แบ่งตามความสามารถและมีระดับรายได้ที่ได้รับเป็นตัวอ้างอิง

เชียงกงบางนาเป็นแหล่งค้าอะไหล่ยนต์และเครื่องยนต์มือสองที่นำเข้ามาจากประเทศญี่ปุ่นเป็นหลัก ร้านค้าที่นำเข้าอะไหล่จากญี่ปุ่นโดยตรงต้องการแรงงานเพื่อไปทำงานที่ประเทศญี่ปุ่น เลือกซื้ออะไหล่ แยกชิ้นส่วนอะไหล่ และจัดเก็บอะไหล่เข้าสู่ขนส่งสินค้าและส่งกลับมายังประเทศไทย แรงงานที่ถูกเลือกให้ไปทำงานที่ญี่ปุ่นเป็นแรงงานที่ได้ค่าแรงสูงกว่าแรงงานที่ทำงานในประเทศไทย แรงงานที่ “ขึ้นญี่ปุ่น” เหล่านี้มีรายได้อยู่ที่เดือนละประมาณ 30,000 บาทขึ้นไป และมีโอกาสที่จะได้เงินพิเศษเพิ่มขึ้นจากการทำกำไรจากผู้สินค้าที่ตนส่งกลับมา งานที่ญี่ปุ่นเป็นงานประเภท 3 ส เช่นเดียวกันและต้องอยู่ที่ญี่ปุ่นอยู่ถึง 3 เดือน นับเป็นรอบๆ ละ 3 เดือน ในปีหนึ่งแรงงานขึ้นญี่ปุ่นจะต้องขึ้นญี่ปุ่น 2 รอบ คือ อยู่ที่ญี่ปุ่น 3 เดือน กลับมาพักที่ประเทศไทยอีก 3 เดือนสลับกันไป โดยเฉลี่ยรายได้ขั้นต่ำต่อรอบคือ 100,000 บาท การขึ้นญี่ปุ่นจึงเป็นความใฝ่ฝันของแรงงานทุกคนในเชียงกงที่เมื่อกลับมาจากญี่ปุ่นจะได้รับค่าจ้างก้อนใหญ่ แต่แรงงานต่างด้าวไม่มีโอกาสที่จะได้ขึ้นญี่ปุ่นเนื่องจากสถานะผิดกฎหมายและความเป็นต่างด้าว เดชแรงงานชาวกัมพูชาที่ทำงานในเชียงกงบางนา

¹ การวิ่งของหรือไปของ คือ การที่ถูกคำสั่งหรือต้องสินค้าแต่ที่ร้านไม่มีสินค้าชิ้นนั้น ลูกจ้างต้องทำหน้าที่ไปหาค้นสินค้าจากร้านอื่นมาให้ลูกค้า กำไรคือราคาขายที่บวกเพิ่มขึ้นจากราคาที่ร้านดังกล่าวต้องการให้มา ลูกจ้างที่สามารถทำหน้าที่นี้ได้ต้องคุ้นเคยร้านค้าต่างๆ ในพื้นที่เป็นอย่างดีเพื่อที่จะสามารถหาสินค้าได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง

มานานกว่า 5 ปี รู้สึกถึงความน้อยเนื้อต่ำใจที่เขาไม่มีโอกาสได้ไปทำงานที่ประเทศญี่ปุ่น เดชบอกว่า รู้ว่าที่ญี่ปุ่นอยู่ลำบากแต่ถ้าได้ไปจะรวยได้เลย ถึงลำบากยังไงก็อดทนไหว ทำได้ แต่ยังไงก็ไม่มีโอกาสได้ไปเพราะไม่ใช่คนไทย (เดช, สัมภาษณ์, 23 เมษายน 2560) การได้ขึ้นญี่ปุ่นเป็นการพิสูจน์ความสามารถในการทำงานในเชียงกงบางนา เป็นคนเก่งและมีรายได้สูง แม้เดชจะพยายามพัฒนาตัวเองอย่างไรก็ดีติดอยู่ที่การเป็นแรงงานไร้ฝีมือที่มีเพดานอัตราค่าแรงอยู่ที่ 450 บาท

ตารางที่ 3.1

ประเภทของแรงงานและรายได้ในเชียงกงบางนา

ประเภทแรงงาน	ค่าตอบแทนที่ได้รับ
แรงงานไทยที่ได้ไปทำงานที่ประเทศญี่ปุ่น	1,000 บาทต่อวัน และรายได้พิเศษจากส่วนแบ่งกำไร
แรงงานไทยระดับหัวหน้างาน	700 บาทขึ้นไปต่อวัน
แรงงานไทยทั่วไป	500 บาทขึ้นไปต่อวัน
แรงงานต่างด้าวที่สื่อสารภาษาไทยได้ดี	400-450 บาทต่อวัน
สามารถวิ่งของได้	
แรงงานต่างด้าวทั่วไป	300-350 บาทต่อวัน

แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานเชียงกงส่วนใหญ่จะได้ทำงานเป็นแรงงานที่ต้องใช้แรงงานหนัก ยกของ ล้างเครื่อง ทำความสะอาด จัดเก็บสินค้า โอกาสที่จะได้เป็นคนวิ่งของหรือไปของน้อยมาก เพราะคนวิ่งของส่วนใหญ่เป็นแรงงานไทยที่ได้เปรียบด้านภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร การแข่งขันกันทางธุรกิจระหว่างร้านค้าและแรงงานด้วยกันนั้นความรวดเร็วและแม่นยำยังเป็นความจำเป็นในเชียงกง ซึ่งเป็นไปได้ยากที่แรงงานต่างด้าวจะมีโอกาสพัฒนาตัวเองได้ เพราะส่วนใหญ่ถูกจำกัดให้อยู่ในงานไร้ฝีมือ ซึ่งปึงยอมรับสภาพของตัวเองแม้ว่าจะสามารถพัฒนาตัวเองให้เป็นแรงงานวิ่งของได้

ปึงบอกว่าทำงานอยู่ที่นี้มานาน เรียนรู้ไปเรื่อยๆ รายได้หมื่นกว่าบาทก็พออยู่ได้ ยังต้องเรียนรู้อีกเยอะ พุดไทยก็ยังไม่ค่อยชัดเท่าไร พอลูกของได้ เพราะอยู่มานานรู้จักคนเยอะ มีเพื่อนเยอะแล้ว (ปึง, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2560)

กรณีของอ๊อดแรงงานต่างด้าวชาวกัมพูชาที่อยู่ในเชียงใหม่กว่า 5 ปี อ๊อดเป็นแรงงานที่สามารถพูดภาษาไทยได้ชัดเจนและมีความสามารถในการทำงานที่เป็นที่ยอมรับของคนในพื้นที่ แต่ด้วยถูกการจำกัดเพดานอัตราค่าจ้างของแรงงานต่างด้าวเอาไว้ สิ่งที่อ๊อดทำได้คือการพยายามหาช่องทางในการหารายได้พิเศษเพิ่มขึ้นจากการซื้อช่องทางซื้อของให้กับลูกค้าเพื่อได้รับค่าตอบแทนจากความพอใจของลูกค้า หรือแม้กระทั่งการวิ่งของให้ลูกค้าเองโดยแอบไปหาของพร้อมกับการวิ่งของให้กับร้านตนทำงานอยู่

อ๊อดเล่าว่า เพราะว่าพูดคุยกภาษาไทยกับลูกค้าได้ และรู้ว่าลูกค้าประจำต้องการอะไร การช่วยหาของตามทีลูกค้าต้องการได้ หลายครั้งที่ต่อมได้ค่าตอบแทนจากการช่วยหาของในแต่ละครั้งมากกว่าค่าจ้างรายวันที่ได้รับเสียอีก ทุกวันนี้หาของให้ลูกค้าผ่านการติดต่อทางไลน์ (อ๊อด, สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2560)

การไม่สามารถยับยั้งสถานะจากการเป็นแรงงานราคาถูก นอกจากจะเป็นเพราะการแข่งขันสูงระหว่างแรงงานด้วยกันเองในพื้นที่ซึ่งเกิดจากการที่เชียงใหม่บางนาต้องการกำหนดเพดานอัตราค่าจ้างแรงงานต่างด้าวเอาไว้เพื่อไม่ให้ต้นทุนค่าจ้างแรงงานของแรงงานต่างด้าวสูงเกินไป ร้านค้าต่างๆ ในพื้นที่ที่มีการแข่งขันด้านราคาของสินค้าที่สูงอยู่แล้ว การพยายามจำกัดต้นทุนอื่นๆ ที่เป็นไปได้สิ่งหนึ่งในนั้นก็คือต้นทุนค่าจ้างแรงงานต่างด้าวที่ด้วยตัวพื้นที่เอื้ออำนวยให้ทำได้ จึงเป็นสิ่งที่ร้านค้าต่างๆ เห็นพ้องต้องกันที่จะกดราคาค่าจ้างแรงงานต่างด้าวเอาไว้ ในเชียงใหม่บางนาแรงงานต่างด้าวจึงเป็นชนชั้นที่มีรายได้ต่ำสุดในเชียงใหม่ แม้จะพยายามพัฒนาตนเองด้านภาษาหรือความรู้ความสามารถในเรื่องเครื่องยนต์มากกว่าแรงงานไทยได้ก็ไม่สามารถขึ้นญี่ปุ่นได้ และแม้จะพัฒนาตนเองเพื่อให้รายได้ค่าแรงที่สูงขึ้นแต่ถึงอย่างไรรายได้ค่าแรงงานต่างด้าวในระดับสูงก็ยังไม่เท่าค่าแรงขั้นต่ำของแรงงานไทยในพื้นที่ และด้วยการที่แรงงานต่างด้าวรับรู้แล้วว่าพื้นที่แห่งนี้มีอัตราการจ้างงานอยู่ที่เท่าใด เป็นสาเหตุหนึ่งที่แรงงานไม่สามารถต่อรองได้เมื่อเลือกเข้ามาทำงานในเชียงใหม่บางนา อัตราค่าจ้างของแรงงานราคาต่ำของแรงงานต่างด้าวกลายเป็นกฎอย่างหนึ่งที่จำกัดแรงงานไว้จากการสร้างอำนาจต่อรองกับนายจ้างในเรื่องค่าจ้างแรงงาน ทำให้แรงงานต่างด้าวในพื้นที่เชียงใหม่บางนาไม่สามารถพัฒนาตนเองหรือใช้สติปัญญาได้อย่างเต็มที่ ซึ่งเป็นลักษณะของการถูกผลักหรือถูกกีดกันที่ถูกสร้างขึ้นด้วยกฎของพื้นที่

3.3 ชีวิตที่ไม่มีแก่นสาร มองไม่เห็นอนาคต

แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในเชียงใหม่เป็นมีสถานะเป็นคนยากจนในบ้านเกิดอยู่แล้ว การลักลอบเข้าประเทศไทยมาก็เพื่อช่วยให้ชีวิตของตนเองและครอบครัวอยู่รอดได้เพราะประเทศแม่

ไม่สามารถให้ความช่วยเหลือแก่พวกเขาได้ ในกลุ่มประเทศอาเซียนที่ประกอบด้วย 10 ประเทศ เมื่อเทียบกับประเทศไทย อัตราค่าครองชีพ (cost of living) ของประเทศเมียนมา กัมพูชาและลาวสูงกว่าประเทศไทยร้อยละ 4.61, 5.76 และ 27.25 ตามลำดับ ในขณะที่อัตราค่าแรงขั้นต่ำรายวันของประเทศไทยเมียนมา กัมพูชาและลาวต่ำกว่าประเทศไทย โดยประเทศไทยอยู่ที่ 110 บาทต่อวัน กัมพูชา 75 บาทต่อวัน และลาว 80 บาทต่อวัน (สืบค้นจาก http://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1456978639, วันที่ 20 เมษายน 2560) ด้วยอัตราค่าครองชีพที่สูงกว่าและเมื่อเทียบกับรายได้ในประเทศต่ำมากนี้จึงไม่น่าแปลกใจที่แรงงานต่างด้าวในเชียงกงจะบอกเป็นเสียงเดียวกันว่า ข้าวของทุกอย่างในประเทศของพวกเขาแพงหมด แพงกว่าประเทศไทยเสียอีก

แม้การมาอยู่ในเชียงกงบางนาจะทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นกว่าบ้านเกิดมาก แต่ไม่สามารถทำให้พวกเขากระโดดออกจากเชียงกงบางนาได้หรือขยับตัวเองขึ้นให้เป็นแรงงานมีฝีมือที่สามารถได้รับค่าแรงที่สูงกว่าได้ พวกเขาจะต้องเป็นแรงงานต่างด้าวแรงงานราคาถูกต่อไป เมื่อผู้วิจัยถามว่าจะทำงานในเชียงกงไปถึงเมื่อใด เมื่อไรที่คิดว่าจะกลับบ้าน คำตอบที่ได้จากแรงงานคือ “ไม่รู้ว่าจะได้กลับไปอยู่บ้านเมื่อไร” “ก็อยู่ต่อไปเรื่อยๆ” “อยู่ที่นี้ก็สบายดี” “อยู่ที่นี้ได้” โดยทั่วไปคงไม่มีใครอยากทำงานหนัก งานสกปรก งานอันตราย เป็นกลุ่มคนที่ถูกจัดประเภทให้เป็นแรงงานราคาถูก คนทั่วไปก็คงอยากอยู่ที่บ้านของตัวเอง อยู่กับครอบครัว ได้รับความคุ้มครองและสวัสดิการในการทำงาน ไม่ถูกเอาเปรียบค่าจ้างแรงงาน และไม่ต้องกังวลหรือหวาดกลัวกับสถานะทางกฎหมาย แต่แรงงานต่างด้าวในเชียงกงบางนาไม่ใช่คนทั่วไป ความยากจนประกอบกับสถานะผิดกฎหมายทำให้พวกเขาไม่สามารถเลือกที่จะเป็นเหมือนคนทั่วไปได้ พวกเขาต้องเลือกเป็นเป็นแรงงานที่ต้องทำงานหนัก งานสกปรก งานอันตราย ได้รับค่าแรงต่ำ ไม่ได้กลับบ้าน ไม่ได้อยู่กับครอบครัว ไม่ได้ได้รับความคุ้มครองหรือใส่ใจ และถูกเอาเปรียบ และสำหรับแรงงานต่างด้าวในเชียงกงบางนาแล้วดูเหมือนว่าพวกเขาถูกทำให้เป็นแรงงานไร้ฝีมือราคาถูกและต้องเป็นตลอดไป อนาคตของแรงงานต่างด้าวไร้ฝีมือราคาถูกคือการทำงานต่อไปเรื่อยๆ โดยไม่สามารถเติมเต็มความต้องการของพวกเขาในการมีชีวิตที่ดีขึ้นและมีคุณภาพได้อย่างเต็มที่ กรณีเรื่องราวชีวิตของตาชัยแรงงานต่างด้าวชาวลาวที่เข้ามาเป็นแรงงานในเชียงกงบางนาจากการชักชวนของหลานชายและทำงานอยู่ในเชียงกงบางนาราว 4 ปี ทำให้เราเห็นว่าการไม่สามารถพ้นไปจากสภาพคนยากจนแม้จะสามารถเข้ามาเป็นแรงงานต่างด้าวในประเทศไทยได้ ชีวิตของพวกเขาต้องอยู่ในภาวะของความกังวลตลอดเวลา หลังจากที่ตาชัยเข้ามาทำงานในเชียงกงบางนาได้ไม่นานภรรยาและลูกสาวคนเล็กก็ตามเข้ามา โดยภรรยาได้ทำงานเป็นแม่บ้านให้กับนายจ้างที่มีบ้านหลังใหญ่ที่อยู่ไม่ไกลจากเชียงกงบางนากัน รายได้ของตาชัยวันละ 450 บาท เมื่อรวมกับรายได้ของภรรยากว่า 10,000 บาทต่อเดือน ไม่เพียงพอที่จะทำให้ชีวิตของตาชัยดีขึ้นและคลายความกังวลได้

ตาชัยเล่าให้ฟังด้วยสีหน้าที่เศร้าว่า รู้สึกกังวลมากกว่าลูกสาวคนเล็กที่ตอนนี้อายุ 6 ขวบแล้ว แต่ยังไม่เข้าโรงเรียนจะเป็นอย่างไร ตาชัยบอกว่าจะให้เข้าโรงเรียนที่นี้ก็ไม่ไหว ค่าใช้จ่ายแพงเกินไป จะให้กลับไปเข้าโรงเรียนที่ลาวก็ไม่มีคนดูแล จะให้เมียกลับไปดูแลรายได้ก็ต้องลดลง ยังต้องส่งเสียลูกชายอีกสองคนที่กำลังเรียนหนังสืออยู่ที่ลาว (ตาชัย, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2560)

การมาเป็นแรงงานต่างด้าวแม่จะช่วยให้ชีวิตดีขึ้นกว่าอยู่ในบ้านเกิด แต่ความยากจนก็ไม่สามารถทำให้อ้อยอยู่เป็นครอบครัวกับลูกได้ ในกรณีของอ้อยแม่การเริ่มงานแรกเป็นพี่เลี้ยงเด็กจะทำให้ให้อ้อยเรียนรู้ทักษะทางด้านภาษาได้เร็วมาก แต่อ้อยก็ไม่ได้ค่าแรงมากพอตามที่ตั้งใจไว้ อ้อยได้ค่าแรงเริ่มต้นที่ 4,500 บาท และใช้ถึงเวลาปีกว่าที่อ้อยจะได้ค่าแรงเพิ่มขึ้นจากนายจ้างคนเดิมเป็นจำนวน 5,000 บาท อ้อยได้มีโอกาสรู้จักกับสามีที่เป็นชาวกระเหรี่ยงเหมือนกันช่วงที่ทำงานเป็นพี่เลี้ยงเด็ก ซึ่งต่อมาไม่นานอ้อยได้ตั้งท้องลูกชายคนแรก ในตอนนั้นน้อยบอกกับสามีว่าไม่อยากจะมียูกเพราะไม่มีเงินมากพอ อ้อยอยากทำแท้ง ในขณะที่สามีอยากให้อ้อยกลับไปคลอดลูกที่บ้านเกิด

อ้อยบอกว่าไม่อยากจะกลับไปเพราะอ้อยไม่มีอะไรเหลือแล้วที่บ้านเกิด อ้อยขายทรัพย์สินทุกอย่างที่มีไปหมดแล้ว บ้านก็ไม่มีอยู่ อ้อยจะกลับไปได้อย่างไร ลูกก็ยังไม่ว่างจะมีเพราะรายได้ที่มีในตอนนั้นน้อยมาก อ้อยไม่คิดว่าจะสามารถเลี้ยงลูกได้ แม้ว่าสามีของอ้อยจะทำงานในเชียงใหม่และมีรายได้มากกว่าก็ตามที่ แต่การไม่กลับบ้านเกิดและตัดสินใจทำแท้งของอ้อยก็ต้องล้มเลิกไปเมื่อเกิดเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ในกรุงเทพมหานคร อ้อยเล่าว่าในตอนนั้นแรงงานต่างด้าวกลับบ้านเยอะมาก ทั้งสามีและญาติพี่น้องของสามีก็พากันกลับหมด อ้อยจึงต้องกลับด้วยและไปคลอดลูกที่นั่น (อ้อย, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560)

หลังจากคลอดลูกชายคนแรก อ้อยฝากลูกชายไว้กับเพื่อนบ้านให้ช่วยเลี้ยงดูและเดินทางกลับมาทำงานในกรุงเทพมหานครอีกครั้ง นายจ้างคนเดิมอยากให้อ้อยกลับไปทำงานด้วยโดยเสนอเงินค่าจ้างให้เพิ่มขึ้นเป็น 7,000 บาท แต่สามีอยากให้มาทำงานในเชียงใหม่และอยู่ด้วยกันเพราะนอกจากจะช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายและได้มาอยู่ด้วยกันแล้วค่าจ้างแรงงานในเชียงใหม่สูงกว่าที่ทำงานเดิม อ้อยจึงตัดสินใจเข้ามาทำงานในเชียงใหม่บางนาตามสามี หลังจากเข้ามาทำงานในเชียงใหม่ได้ไม่นานอ้อยก็ท้องลูกชายคนที่สอง ซึ่งอ้อยก็ยังรู้สึกไม่พร้อมที่จะมีลูกเพิ่มอีกคน แต่สุดท้ายก็ตัดสินใจคลอดลูกชายอีกคนและฝากให้คนรู้จักเลี้ยงที่แม่สอด อ้อยไม่เคยได้กลับไปเยี่ยมลูกทั้งสองคนตั้งแต่นั้น

อ้อยเล่าว่า อ้อยไม่มีโอกาสได้เลี้ยงลูกชายทั้งสองคนเอง ได้แต่ทำงานและส่งเงินไปให้ค่านมลูกทุกเดือน อ้อยส่งเงินไปให้ลูกชายคนโตที่ตอนนี้ก็โตขึ้นมากแล้ว

เดือนละ 2,500 บาท ในขณะที่ลูกชายคนเล็กในตอนแรกอ้อยส่งให้เดือนละ 4,500 บาท เพื่ออยากให้ลูกได้กินนมดีๆ แต่ก็ต้องลดลง มาเป็นส่งเดือนละ 4,000 บาท ลดลงอีก 3,500 บาท ในตอนนี้เหลือส่งไปให้ได้แค่ 3,000 บาทต่อเดือน (อ้อย, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560)

ความยากจนแร้นแค้นของอ้อยและสามีทำให้ต้องแยกจากครอบครัวซึ่งก็ไม่ต่างกับแรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่ที่อยู่ในเชียงใหม่ มีแรงงานจำนวนไม่น้อยที่เข้ามาเป็นแรงงานต่างด้าวเชียงใหม่และได้เริ่มต้นชีวิตครอบครัวที่นี่ แต่เมื่อมีลูกพวกเขาต้องส่งลูกกลับไปยังบ้านเกิด และทำได้เพียงส่งเสียเงินกลับไปให้ ในกรณีของปิงแรงงานชาวกระเหรี่ยงที่ตอนแรกเข้ามาทำงานเป็นคนสวนและดูแลบ้านให้กับนายจ้าง แต่ต้องเดินทางกลับบ้านเพราะด้วยค่าจ้างแรงงานที่ได้รับเพียงเดือนละ 5,000 บาท ที่ทำให้หวังมีภาระหนี้สินมากขึ้น หวังลักลอบเข้ามาใหม่อีกครั้งด้วยการชักชวนของเพื่อนที่ทำงานอยู่ในเชียงใหม่ การมาทำงานที่เชียงใหม่ทำให้หวังได้รู้จักกับภรรยาชาวไทยใหญ่ที่ทำงานอยู่ในเชียงใหม่อยู่ก่อนแล้ว ปิงและภรรยาเดินทางกลับบ้านเกิดเพื่อให้ภรรยาได้คลอดลูกสาวคนแรกที่นี่ หลังจากฝากลูกสาวไว้กับญาติ ทั้งสองคนก็เดินทางกลับเข้ามาทำงานอีกครั้งด้วยการทำพาสปอร์ตเพื่อที่พวกเขาจะสามารถเดินทางกลับมาหาลูกได้ เมื่อมีพาสปอร์ตแล้วภรรยาของปิงเลือกที่จะออกไปทำงานในโรงงานที่อยู่ไม่ไกลจากเชียงใหม่ในขณะที่หวังยังคงเลือกที่จะทำงานในเชียงใหม่อยู่เช่นเดิม หวังทำงานอยู่ในเชียงใหม่มา 6 ปีแล้ว แม้ปิงจะกลับเข้ามาด้วยการมีพาสปอร์ตแต่หลังจากที่ฝากลูกไว้กับญาติ ตัวปิงเองยังไม่เคยกลับไปเยี่ยมลูกเลยสักครั้งซึ่งเป็นเวลากว่า 4 ปีแล้วที่ไม่ได้เจอลูก

ปิงบอกว่า ไม่มีโอกาสได้กลับไปหาลูกเลยเพราะต้องทำงานตลอด ไม่อยากกลางเพราะนายจ้างก็คงจะไม่พอใจนัก ทำงานเก็บเงินส่งเงินกลับไปเรื่อยๆ ยังไม่รู้เหมือนกันว่าจะได้กลับไปเมื่อไร (ปิง, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2560)

แรงงานต่างด้าวที่ทำงานในพื้นที่มากกว่า 2 ปี มักจะตอบกลับมาว่าพวกเขาต้องทำงานต่อไปเรื่อยๆ เก็บเงินต่อเรื่อยๆ การทำงานในเชียงใหม่พวกเขาใช้ชีวิตดีขึ้น พออยู่ได้ เพียงแต่ต้องทำงานต่อไป และไม่รู้ว่าจะเมื่อไรจะได้กลับบ้าน ความเศร้าสร้อยของตาช้อยในการพยายามตอบคำถามของผู้วิจัยทำให้เห็นว่าชีวิตของแรงงานต่างด้าวในเชียงใหม่ นั้น แม้พวกเขาจะมีรายได้จากการทำงานและเป็นรายได้ที่มากกว่าที่พวกเขาสามารถหาได้ที่ในบ้านเกิด แต่การที่พวกเขาไม่สามารถอยู่กับครอบครัวและรายได้ที่ได้รับไม่ได้มากพอที่จะทำให้พวกเขาเปลี่ยนสถานะไปจากการเป็นคนยากจนได้นั้น ทำให้พวกเขาต้องอดทนต่อการทำงานไปเรื่อยๆ พยายามสร้างความคุ้นเคยกับชีวิตที่ดำรงอยู่ในขณะนี้ อย่างน้อยพวกเขาก็มั่นใจได้ว่าจะมีรายได้พอที่จะดำรงชีวิตและดูแลครอบครัวที่รอคอยอยู่ที่บ้านเกิดได้ ชีวิตของพวกเขาเป็นชีวิตที่ไม่มีแก่นสารที่คิดเพียงแค่ว่าทำงานต่อไปเรื่อยๆ และ

ขอเพียงได้เงินค่าตอบแทนจากการทำงาน แม้พวกเขาจะมีความหวังที่อยากจะทำให้ชีวิตของครอบครัวดีขึ้นและทำให้ดีขึ้นได้ในระดับหนึ่ง แต่ก็ไม่สามารถจะคลายความกังวลจากการมีสถานะเป็นคนยากจนไปได้ เหมือนในกรณีของตาชัยที่ยังหวังลูกสาวที่ยังไม่ได้เข้าโรงเรียน หรืออ้อยที่ไม่สามารถส่งเงินไปให้ลูกได้มากเท่าที่อยากให้ลูกได้กินนมดีๆ และมีสุขภาพแข็งแรง หรือปิงที่ไม่ได้มีโอกาสกลับไปหาลูกสาว แรงงานต่างด้าวเหล่านี้ไม่สามารถกลับไปดูแลคนที่รักได้ด้วยตัวเองได้ มีเพียงแต่เงินที่พยายามเก็บจากการทำงานส่งไปให้ พวกเขาไม่เห็นว่าอนาคตของตัวเองและครอบครัวจะเป็นเหตุผลที่ว่าทำไมค่าตอบแทนของพวกเขาจึงวนเวียนอยู่ที่ “อยู่ที่นี้ก็ดี” “ทำงานไปเรื่อยๆ” “อยู่ได้” “อยู่ต่อไปเรื่อยๆ”

หนึ่งในความหวังของแรงงานต่างด้าวคือการที่เขายากให้คนในครอบครัวมีชีวิตที่ดีกว่า ความพยายามในการส่งเงินกลับไปให้ครอบครัวเพื่อให้ครอบครัวที่รออยู่ที่บ้านเกิดมีชีวิตที่ดีขึ้นไม่สามารถทำได้ด้วยตัวคนเดียวหากที่บ้านเกิดมีหลายชีวิตที่รอคอยเงินที่ส่งกลับไป ลูกหรือพี่น้องต้องตามเข้ามาเป็นแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายเพื่อช่วยกันหารายได้เลี้ยงครอบครัว การส่งต่อการเป็นแรงงานลักลอบเข้าเมืองมาอย่างผิดกฎหมายหรือการเป็นแรงงานไร้ฝีมือราคาถูกจึงเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น เงินเก็บส่วนหนึ่งกลายเป็นค่านายหน้าที่จะช่วยให้ลูกหรือพี่น้องสามารถลักลอบเดินทางเข้ามาในประเทศไทยได้ แม้คนที่อยู่ก่อนจะคุ้นเคยกับพื้นที่และได้เตรียมงานเพื่อให้คนที่เข้ามาใหม่มีหลักประกันว่าจะมีรายได้จากการทำงานไว้อยู่แล้ว แต่งานที่ถูกจัดเตรียมไว้ให้หรือที่พวกเขาสามารถทำได้ก็ยังคงเป็นงานประเภทขั้นเลวอยู่ดี ในกรณีชีวิตของรอนและคินแรงงานหนุ่มชาวพม่าทำให้เห็นว่า แม้พวกเขาจะได้รับเงินจากการทำงานของคนรุ่นก่อนส่งไปให้แต่ก็ไม่ทำให้หลุดรอดไปจากการเป็นแรงงานไร้ฝีมือราคาถูกไปได้ พวกเขาเลือกว่าจะทำงานหารายได้จากงานระดับล่างที่คนไทยปฏิเสธที่จะทำกัน

รอนเล่าว่าพ่อของรอนทำงานในเชียงกงมากกว่า 20 ปี ตั้งแต่ตอนที่เชียงกงมีถนนแค่สองเส้น ตอนที่พ่อทำงานอยู่ที่นี้ยาซินถูกเรียกให้มาขายโรตีในเชียงกง ช่วงที่เศรษฐกิจดีขึ้นมา เชียงกงเยอะโรตีขายดีมาก แต่ตอนนี้โรตีขายไม่ดีแล้ว รอนเลยให้คนอื่นมาขายแทนแล้วตัวเองก็มาทำงานร้านอะไหล่แทนพ่อ ตอนนี้พ่อกลับไปอยู่ที่บ้านรักษาตัวเพราะแก่มาแล้ว เป็นโรคเบาหวานด้วย (รอน, สัมภาษณ์, 23 มีนาคม 2560)

รอนมีรายได้วันละ 450 บาท นายจ้างร้านที่รอนทำงานอยู่ทำบัตรทุกอย่างให้รอน รอนมีพาสปอร์ตที่จะเดินทางไหนก็ได้ทั่วประเทศและมีใบอนุญาตทำงานเป็นแรงงานต่างด้าวถูกกฎหมาย แต่รอนก็ยังทำงานอยู่ในเชียงกงบางนา รอนไม่ต้องถูกตำรวจจับ ไม่ต้องกลัวถูกส่งตัวกลับไปที่ยาแดน ได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายแรงงาน แต่รอนก็ยังต้องทำงานหนัก สกปรก

อันตรายและได้ค่าจ้างแรงงานต่ำอยู่ดี เป็นการลงโทษทางเศรษฐกิจ (economic penalty) ที่แรงงานต่างด้าวไร้ฝีมือต้องได้รับไม่ว่าจะอยู่ในสถานะผิดกฎหมายหรือไม่

คินเล่าว่ามีพี่น้องด้วยกันสามคน คินมีพี่ชายและน้องสาว พ่อกับแม่ของคินเข้ามาอยู่ที่รังสิตนานแล้ว คินกับพี่น้องตามเข้ามาทีหลัง ตอนที่คินเข้ามาหาได้เรียนในโรงเรียน แต่เรียนได้ปีกว่าก็ต้องออกเพราะพ่อป่วย คินเลยต้องมาหางานทำช่วยส่งน้องสาวคนเล็กเรียน คินบอกว่าทำงานส่งเงินช่วยพ่อแม่เดือนละ 7,000 บาท (คิน, สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2560)

การเป็นแรงงานต่างด้าวไร้ฝีมือราคาถูกและผิดกฎหมายถูกส่งต่อ ลูกของแรงงานต่างด้าวยังคงต้องเลือกเป็นแรงงานต่างด้าวเพราะที่บ้านเกิดของพวกเขาไม่ได้มีงานที่สามารถหารายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีพและจุนเจือครอบครัว ทั้งยรอนและคินยังต้องเป็นแรงงานที่ต้องทำงานหนัก งานสกปรก งานอันตรายที่ไทยคนทั่วไปปฏิเสธที่จะทำเพราะได้ค่าตอบแทนน้อย แม่พ่อของยรอนและคินจะหวังว่าการเข้ามาเป็นแรงงานต่างด้าวจะทำให้ลูกของพวกเขามีชีวิตที่ดีขึ้น แต่ยรอนและคินก็ยังคงถูกส่งต่อการเป็นแรงงานต่างด้าวอยู่ดี ที่ต้องกลายเป็นชีวิตที่ไม่มีแก่นสารจากการต้องทำงานต่อไปเรื่อยๆ และไม่สามารถกระโดดออกไปจากเชียงใหม่บางนาและหางานที่ดีกว่าหรือมีรายได้ที่มากกว่าที่จะทำให้ตัวเองและครอบครัวในอนาคตของพวกเขาไม่ต้องมาอาศัยอยู่ที่นี้หรือกลับไปอยู่บ้านเกิด อนาคตที่พวกเขาคาดหวังว่าชีวิตที่ต้องมาเป็นแรงงานต่างด้าวจะไม่ถูกส่งต่อดูเหมือนจะเป็นไปได้ยากหากพวกเขายังไม่มีทางเลือกที่ดีกว่าการเข้ามาเป็นแรงงานไร้ฝีมือราคาถูกในเชียงใหม่บางนา

3.4 ชีวิตที่ไม่เคยหลุดพ้นไปจากความกลัว

ความระแค้นในประเทศบ้านเกิดนำมาสู่ชีวิตที่ไม่เคยหลุดพ้นไปจากความกลัวเมื่อเลือกที่จะมาเป็นแรงงานต่างด้าว ความระแค้นทำให้แรงงานต่างด้าวอย่างน้อยต้องต่อสู้กับความกลัวในการลักลอบเดินทางเข้าสู่ประเทศไทยในครั้งแรก

อ้อยกลัวมากตอนข้ามพรมแดนเข้ามาในประเทศไทยทางแม่สอด อ้อยต้องมุดอยู่ท้ายรถกระบะที่มีผ้าคลุมปิดตลอดเวลากับคนอื่นที่ลักลอบเข้ามาด้วยกันอีก 27 คน อ้อยและคนอื่นที่มาด้วยกันต้องนอนซ้อนทับกันหลังรถกระบะที่ขับลัดเลาะผ่านป่าและภูเขาเพื่อข้ามพรมแดนเมียนมา-ไทย การเดินทางใช้เวลา 2 วัน 2 คืน เป็นช่วงเวลาสองวันที่อ้อยรู้สึกทรมานมาก อ้อยกินอะไรไม่ลง คุยกับใครก็ได้เพราะคนอื่นที่มาด้วยเป็นพม่าบ้าง อิสลามบ้าง มีอ้อยคนเดียวที่เป็นกะเหรี่ยง หญิงพม่าคนหนึ่งขู่อ้อยว่า “เธอ

ตายแน่ เธอรู้ไหมประเทศไทยมันกว้างใหญ่ขนาดไหน เงินก็ไม่มีติดตัว แล้วเธอก็เป็นผู้หญิงตัวคนเดียว เธอต้องหลงทางตายแน่นอน” อ้อยกลัวมากเพราะน้อยมีแค่กระดาษใบเดียวที่เขียนเบอร์โทรศัพท์ที่สาวที่รออยู่ที่ย่านรามอินทรา (อ้อย, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560)

เรื่องราวชีวิตของอ้อยทำให้เห็นว่าแรงงานต่างด้าวมีความกลัวและความกังวลเป็นเพื่อนอยู่ตลอดเวลา ความกลัวและความกังวลเริ่มต้นตั้งแต่การไต่ถามเรื่องเล่าที่นำกลัวของการเดินทางข้ามพรมแดน แต่ความกลัวและกังวลของการเดินทางเทียบไม่ได้กับความกลัวและกังวลว่าจะไม่สามารถมีชีวิตรอดหรือความแร้นแค้นในประเทศบ้านเกิด “ต้องมา” “ลองเสี่ยงดู” “ก็กลัว” เป็นคำที่แรงงานใช้บอกเล่าเมื่อผู้วิจัยขอให้เล่าถึงประสบการณ์การเดินทางเข้ามาในประเทศไทยครั้งแรกของพวกเขา เรื่องราวของวิธีการเดินทางลักลอบเข้าประเทศได้แบ่งแรงงานต่างด้าวออกเป็นสองกลุ่ม คือ “คนรุ่นเก่า” และ “คนรุ่นใหม่” คนรุ่นเก่าที่เดินทางลักลอบเข้าประเทศมากกว่า 5 ปีขึ้นไป มักจะบอกเสมอว่าในอดีตการเดินทางลักลอบเข้าประเทศไทยของพวกเขา นั้นลำบากมากและต้องเสี่ยงกับการโดนจับโดยเจ้าหน้าที่รัฐและต้องใช้เวลาในการเดินทางมากกว่า 2 วัน พวกเขา รู้สึกถึงความเสี่ยงต่อชีวิต ในขณะที่แรงงานรุ่นใหม่สบายกว่าคนรุ่นเก่าเพราะมีโทรศัพท์มือถือที่สามารถติดต่อสื่อสารได้ตลอดเวลา ไม่ต้องกังวลอีกต่อไปแล้วกับการต้องเสี่ยงชีวิตเพราะนายหน้าเก่งขึ้น การเดินทางใช้เวลาไม่กี่ชั่วโมงจากเมียวดีก็ถึงใจกลางของประเทศไทย นายหน้าจะมาส่งถึงที่หมายที่ตกลงราคาค่าเดินทางกันเอาไว้ การลักลอบเข้ามาที่สะดวกขึ้น การติดต่อสื่อสารที่รวดเร็วผ่านโทรศัพท์มือถือประกอบกับการมีเครือข่ายหรือคนที่รู้จักเตรียมงานที่จะทำไว้ให้ก่อนแล้วทำให้ความกลัวและกังวลจากการเดินทางเข้าประเทศไทยน้อยลงสำหรับคนรุ่นใหม่ แม้การลักลอบเข้าประเทศของแรงงานรุ่นใหม่จะง่ายและทำให้ความกลัวจากการเดินทางลดน้อยลง แต่ไม่ได้หมายความว่าความกลัวในส่วนของการต้องใช้ชีวิตอยู่ในต่างแดนจะลดน้อยลง

ภาษาและการสื่อสารเป็นอีกความกังวลของแรงงานต่างด้าวในเรื่องของโอกาสในการทำงาน แม้แรงงานกายจะเป็นความต้องการหลักของเชียงใหม่บางนา แต่หากมีความสามารถในการสื่อสารภาษาไทยได้ดีก็จะยิ่งทำให้แรงงานมีโอกาสที่จะได้ทำงานในหน้าที่ที่ต้องติดต่อสื่อสารกับลูกค้าและผู้คนภายในชุมชน เช่น งานวิ่งของหรือโป๊ของที่สามารถช่วยให้แรงงานได้รับค่าจ้างแรงงานที่สูงขึ้นจากนายจ้าง โดยไม่ต้องทำงานในส่วนจัดส่ง ยกของ และทำความสะอาดเท่านั้น งานโป๊ของทำให้แรงงานได้ติดต่อสื่อสารกับลูกค้าและคนในชุมชนอันเป็นโอกาสให้สามารถพัฒนาตัวเองเรียนรู้การทำงานได้มากยิ่งขึ้น เมื่อผู้วิจัยขมจอนี่ว่าพูดไทยเก่ง จอนนี่ตอบกลับมาว่า พอได้อยู่ พอโป๊ของได้ อยู่ในเชียงใหม่พูดภาษาไทยได้ก็ทำงานได้ทุกร้าน (จอนนี่, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2560)

แรงงานที่เข้ามาทำงานในเชียงใหม่ในช่วงแรก มักจะเปลี่ยนร้านค้าบ่อย ซึ่งสำหรับกรณีของจอนนี่การอยู่เชียงใหม่มาเป็นเวลา 4 ปี จอนนี่ย้ายร้านมาครบทุกซอย จากการสังเกตและข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่าแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในช่วงแรกมักจะมีปัญหาเกี่ยวกับนายจ้างเรื่องการสื่อสารที่ไม่เข้าใจกัน ไม่เข้าใจในสิ่งที่นายจ้างสั่ง เกิดความผิดพลาดจากการสั่งงาน นำซึ่งไปสู่การตำหนิและถูกให้ออกจากงานหรือเลือกที่จะออกจากงานเอง การถูกตำหนิเป็นประจำและรุนแรงเป็นสิ่งที่แรงงานต่างด้าวรู้สึกถึงการถูกลดคุณค่าและจ่ายอ้อม *บ่งบอกว่า ก็ถูกตำมาเยอะถึงได้เก่งขึ้น เป็นเรื่องปกติ (บิ่ง, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2560) ในขณะที่อ้อยบ่นให้ฟังว่าร้านที่ทำงานก่อนหน้านี้ทำให้อ้อยรู้สึกวุ่นวายไม่ใช่คน อ้อยบอกว่าอ้อยมาทำงานแลกเงิน อ้อยคิดว่าน้อยมีทางเลือก (อ้อย, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560)*

แรงงานส่วนใหญ่ที่เข้ามาทำงานในเชียงใหม่อยู่แล้วที่พวกเขาเป็นแรงงานที่ต้องทำงานหนักและต้องอดทนเพื่อแลกกับรายได้จากค่าจ้างแรงงานที่ต่ำกว่าแรงงานไทย การถูกนายจ้างมองว่าเป็นเพียงแค่แรงงานที่ต้องทำได้ทั้งหมดตามสั่งทำให้แรงงานรู้สึกถึงการถูกลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ แม้การถูกตำหนิจากความผิดพลาดในการสื่อสารและทำงานจะเป็นเรื่องปกติในการทำงานแต่ด้วยพวกเขาอยู่ในสถานะคนต่างด้าวที่มีความแตกต่างด้านเชื้อชาติและภาษา ทำให้พวกเขารู้สึกถึงความแตกต่างของตัวเองกับแรงงานไทยที่สามารถสื่อสารกันได้เข้าใจด้วยภาษาเดียวกัน ประกอบกับภาษาเป็นอีกเงื่อนไขหนึ่งในการจะได้งานที่ง่ายขึ้นและค่าแรงที่สูงกว่า ทำให้แรงงานต่างด้าวในเชียงใหม่กลัวและกังวลกับความมั่นคงในการทำงานอยู่เสมอ

ด้วยสภาพเศรษฐกิจในประเทศถดถอยประกอบกับผลของนโยบายภาษีรถคันแรกของรัฐบาลที่มีการคืนภาษีสรรพสามิตรถยนต์ตามี่จ่ายจริงแต่ไม่เกินคันละ 100,000 บาท สำหรับผู้ที่ซื้อรถยนต์ ตั้งแต่ 16 กันยายน 2554 จนถึง 31 ธันวาคม 2555 ที่ทำให้มีการซื้อรถยนต์ใหม่เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก (วรณัฒ เตโชโยธิน และ ผุสดี คล้ายมณี, 2558) อันส่งผลต่อธุรกิจเชียงใหม่ที่ขายอะไหล่ยนต์และเครื่องยนต์มือสองในเวลาต่อมา สภาพเศรษฐกิจที่ถดถอยในประเทศญี่ปุ่นที่เป็นประเทศนำเข้าอะไหล่มือสองทำให้จำนวนรถยนต์เก่าเครื่องยนต์เก่านั้นน้อยลงและราคาขายแพงขึ้น มีผลกระทบต่อธุรกิจเชียงใหม่ ด้วยกำลังซื้อที่ลดน้อยลงประกอบกับสินค้าขาดแคลนทำให้ร้านค้าหลายร้านเลือกที่จะลดการจ้างงานลูกจ้างแรงงานเนื่องจากงานที่น้อยลงและลดต้นทุนค่าใช้จ่าย ทำให้การแข่งขันของตลาดแรงงานในเชียงใหม่สูงขึ้น แรงงานต่างด้าวที่มีปัญหาทางการสื่อสารและทักษะในการทำงานรู้สึกถึงความไม่มั่นคงในการทำงานมากยิ่งขึ้น

ความไม่คุ้นเคยกับถิ่นที่อยู่ใหม่ ความแตกต่างทางด้านภาษา และความรู้สึกไม่มั่นคงในการทำงานทำให้แรงงานต่างด้าวต้องตกอยู่ในความกลัวและกังวลอยู่ตลอดเวลา

3.5 ชีวิตที่ถูกฆ่าได้

แม้ว่าแรงงานต่างด้าวจะเป็นส่วนหนึ่งของเชียงใหม่บางนาแต่ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ไม่ได้ถูกยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งอย่างแท้จริง เมื่อสภาพเศรษฐกิจถดถอยกิจการร้านค้าต่างเอาตัวรอดด้วยการลดต้นทุนค่าใช้จ่ายเพื่อให้กิจการอยู่รอดต่อไปได้ แรงงานต่างด้าวกลายเป็นทางเลือกแรกที่ถูกลดเพื่อควบคุมค่าใช้จ่าย โดยที่นายจ้างไม่ได้สนใจว่าพวกเขาจะเอาตัวรอดต่อไปได้อย่างไร ร้านค้าจำนวนหนึ่งในเชียงใหม่ที่ทนพิษเศรษฐกิจไม่ไหวต้องปิดกิจการทำให้ลูกจ้างในร้านค้าต้องออกจากงานและหางานใหม่ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องปกติมากที่เกิดขึ้นในเชียงใหม่ และก็มีร้านค้าจำนวนไม่น้อยที่เอาไรต์เอาเปรียบลูกจ้างโดยไม่จ่ายค่าจ้างแรงงานและลูกจ้างต้องออกจากงานไปเอง ซึ่งสถานการณ์ที่เกิดขึ้นแรงงานต่างด้าวไม่สามารถต่อรองหรือเรียกร้องความคุ้มครองจากพื้นที่ได้ โครงการเชียงใหม่ปล่อยให้ปัญหานี้จัดการแก้ไขด้วยตัวเอง ด้วยการบอกต่อของผู้คนในชุมชนและในกลุ่มแรงงาน มีแรงงานชายชาวกระเหรี่ยงที่ทำงานมากกว่า 5 ปีแล้ว เล่าประสบการณ์ช่วงที่มาทำงานแรกๆ ถึงการถูกเอาไรต์เอาเปรียบจากนายจ้างโดยที่เขาไม่สามารถเรียกร้องอะไรได้

มินเล่าว่า ช่วงแรกที่มาทำงานต้องไปอยู่เป็นลูกจ้างร้านขายอะไหล่เก่าของไทย อยู่ทำงานสองเดือน เดือนที่สองแ้วก็ไม่จ่ายค่าจ้างจึงออกจากงาน มีข้าวให้กินทุกวันแต่ไม่ได้จ่ายค่าแรง (มิน, สัมภาษณ์, 28 เมษายน 2560)

นอกจากการไม่จ่ายค่าแรงสิ่งที่แรงงานต่างด้าวต้องเผชิญในช่วงเศรษฐกิจถดถอยคือการเอาไรต์เอาเปรียบจากการใช้แรงงานหนัก ซึ่งในกรณีของปาแรงงานหนุ่มชาวพม่าเล่าให้ผู้วิจัยฟังถึงการทำงานหนักไม่ไหวตอนที่ทำงานล้างเครื่องยนต์ร้านแรก แม้ตัวปาจะรู้ดีอยู่แล้วการทำงานในเชียงใหม่เป็นงานหนัก

ปาเล่าว่าตอนแรกเข้ามาทำงานล้างเครื่อง แต่ล้างได้ไม่นานก็ลาออกเพราะทนทำงานไม่ไหว เหนื่อย คนน้อยทำงานไม่ไหว ถ้ามีคนช่วยเยอะก็พอไหว แต่ตอนนั้นไม่มีเลย เหนื่อยมาก (ปา, สัมภาษณ์, 18 เมษายน 2560)

ความจำเป็นที่ต้องใช้แรงงานมีอยู่ แต่เพื่อลดค่าใช้จ่ายร้านค้าหลายร้านเลือกที่จะจ้างลูกจ้างน้อยลง ทำให้งานที่ต้องทำมีมากขึ้น หนักขึ้น แรงงานต่างด้าวส่วนหนึ่งที่ทำงานล้างเครื่องต้องทำงานอยู่แทบจะตลอด 8 ชั่วโมง (9.00-17.00 น.) แม้จะมีรายได้ที่ดีแต่ด้วยงานหนักเกินไปทำให้แรงงานมักจะทนไม่ไหวต้องออกจากงานไปเอง นายจ้างมักจะให้เห็นผลว่างานไม่ได้มีหนักทุกวัน บางวันลูกค้าน้อยงานก็น้อย แต่บางวันลูกค้ามากก็เฉลี่ยกันไป การที่เป็นลูกจ้างรายวันที่ไม่มีสวัสดิการอื่นทำให้นายจ้างมองแรงงานไม่ใช่มนุษย์ที่ย่อมมีขีดความสามารถในการทำงาน โดยเฉพาะแรงงานต่างด้าวที่ไม่มีสถานะทางกฎหมายใดคุ้มครอง นายจ้างไม่มีความจำเป็นต้องห่วงสุขภาพของแรงงาน การ

ไม่ได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายแรงงานเพราะไม่มีสถานะทางกฎหมายประกอบกับการไม่ได้ถูกนับรวมว่าเป็นสมาชิกที่แท้จริงของพื้นที่โดยโครงการเมืองเชียงกงและสมาชิกอื่นในเชียงกงไม่ให้ความสนใจต่อความยากลำบากของพวกเขา อาจจะมีความเห็นใจต่อชะตากรรมของพวกเขาแต่ก็ไม่สามารถเข้าไปช่วยให้พวกเขาไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบได้ แรงงานต่างด้าวจึงเสมือนเป็นชีวิตที่ถูกฆ่าได้โดยที่คนฆ่าหรือนายจ้างไม่ต้องรับผิดชอบใดๆ และไม่มีใครสามารถหรือจริงใจที่จะช่วยเหลือ นอกจากมองด้วยความสงสารและช่วยเหลือเป็นครั้งคราว แต่ไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาหรือท้วงติงกลไกที่ถูกสร้างขึ้นในพื้นที่ ไม่นับแรงงานต่างด้าวเป็นสมาชิก การดึงดูดแรงงานเข้ามาในเชียงกงจึงเป็นการดึงเข้ามาเพื่อลดทอนให้ชีวิตที่ปกติกลายเป็นชีวิตที่เปลือยเปล่าเพื่อให้คนในพื้นที่สามารถฆ่าได้ เพื่อเอาผลประโยชน์จากการใช้แรงงานไร้ฝีมือราคาถูกเท่านั้น

จากเรื่องราวของชีวิตแรงงานต่างด้าวในเชียงกงบางนา ทำให้เห็นว่าการเลือกเข้ามาเป็นแรงงานในเชียงกงบางนานั้น สิ่งที่เขาต้องเผชิญคือ การที่พื้นที่และที่ตั้งของเชียงกงบางนา ประกอบกับสถานะผิดกฎหมายที่พวกเขามีทำให้พวกเขามีสภาพเป็น “ชีวิตที่เปลือยเปล่า”² ที่มี

² ชีวิตที่เปลือยเปล่า หรือ bare life หรือ homo sacer หรือ sacred man ที่ จิออร์จีโอ อเกมเบน ใช้ในหนังสือ “Homo Sacer: Sovereign Power and Bare Life” (1995) นั้น เป็นชีวิตที่ปรากฏในกฎหมายโรมันโบราณ ที่ถูกบัญญัติว่าเป็นชีวิตที่สามารถถูกฆ่าได้ โดยไม่นับว่าเป็นเรื่องความศักดิ์สิทธิ์หรือเสียสละใดๆ โดยที่คนฆ่าไม่ต้องรับผิดชอบจากการฆ่า ชีวิตที่เปลือยเปล่าเป็นลักษณะของการไม่ถูกคุ้มครองด้วยกฎหมายแต่ก็ถูกบัญญัติไว้ในกฎหมาย ซึ่งเป็นรูปแบบการกีดกัน (exclusion) อย่างหนึ่ง ที่มีลักษณะเป็นการกีดกันแบบนับรวมเข้ามา (inclusive exclusion) ชีวิตที่เปลือยเปล่านั้นถูกดึงเข้ามาสู่อำนาจอย่างเต็มที่ โดยการที่กฎหมายอนุญาตให้ใครก็ได้สามารถฆ่าได้ โดยไม่มีความผิด คนที่ฆ่าไม่มีความผิด เช่น ผู้ก่อการร้าย คนจน ขอทาน แรงงานต่างด้าว ผู้ลี้ภัย ขาวยิวในค่ายนาซี ชีวิตที่เปลือยเปล่านั้นเป็นชีวิตที่อำนาจอธิปไตยฆ่าหรืออนุญาตให้ฆ่าได้โดยไม่มี ความผิดหรือไม่ต้องรับผิดชอบ ชีวิตที่เปลือยเปล่าไม่ได้อยู่นอกกฎหมายแต่ถูกดึงเข้ามาในฐานะที่เป็น “พิเศษ” หรือ “ข้อยกเว้น” (exception) ที่เหมือนอยู่นอกกฎหมายแต่ก็อยู่ภายในกฎหมายพร้อมๆ กัน ซึ่งแตกต่างจากการฆ่าพลเมือง (citizen) ที่ถูกรับรองและปกป้องโดยอำนาจทางการเมืองของรัฐ ถือเป็นสมาชิกของรัฐ ถ้าใครละเมิดชีวิตของพลเมืองก็เท่ากับว่าละเมิดกฎหมาย และต้องถูกลงโทษทางกฎหมาย ชีวิตที่เปลือยเปล่าจึงไม่ใช่เกิดขึ้นตามธรรมชาติแต่เป็นชีวิตที่ถูกสร้างขึ้น เป็นผลผลิตของอำนาจชุดหนึ่งในสังคมและอยู่ภายใต้บริบททางประวัติศาสตร์ “ความเปลือยเปล่า” ไม่ได้เกิดขึ้นเองแต่ต้องได้รับการรับรองจากอำนาจที่ทำงานผ่านกลไกหรือสถาบันบางอย่างเสมอ ซึ่งชีวิตที่เปลือยเปล่าของ อเกมเบนอาจจะพอสรุปคุณสมบัติได้ดังนี้ 1) ถูกฆ่าได้โดยที่คนฆ่าไม่ต้องรับโทษ

ลักษณะถูกผลักให้ไปอยู่ในงานประเภทชั้นเลขที่คนไทยทั่วไปปฏิเสธที่จะทำเพราะได้ค่าแรงต่ำ และไม่ได้รับสวัสดิการใดๆ นอกจากค่าจ้างแรงงาน พวกเขาต้องใช้ชีวิตอย่างไม่มีแก่นสารด้วยการที่ต้องทำงานต่อไปเรื่อยๆ หารายได้ต่อไปเรื่อยๆ ด้วยหวังว่าจะทำให้ชีวิตของตนเองและครอบครัวดีขึ้น แต่ด้วยค่าแรงต่ำที่ได้รับไม่สามารถทำให้ชีวิตที่เปลือยเปล่าเหล่านี้มีคุณภาพชีวิตที่ดีหรือหลุดไปจากการเป็นคนอยากจน อนาคตของพวกเขาและลูกหลานรุ่นต่อไปไม่สามารถที่จะเป็นอนาคตที่ดีได้หากยังถูกจำกัดให้อยู่ในพื้นที่ที่เอาเปรียบพวกเขาจากค่าแรงงาน แรงงานต่างด้าวที่อาศัยอยู่ในเชียงกงบางนาแม้จะสามารถพัฒนาตนเองได้ แต่ด้วยการจำกัดเพดานอัตราค่าจ้างแรงงานเอาไว้ทำให้พวกเขาไม่สามารถได้รับการตอบแทนจากการใช้สติปัญญาและศักยภาพในการทำงานได้เหมือนแรงงานไทย ซึ่งเป็นลักษณะของการถูกกีดกันด้วยกฎของพื้นที่ที่ต้องการเอาเปรียบและหาประโยชน์ของการเป็นแรงงานราคาถูกได้อย่างเต็มที่ ในฐานะชีวิตที่เปลือยเปล่าในเชียงกงบางนาและอาจจะรวมถึงแรงงานต่างด้าวที่อยู่นอกเชียงกง พวกเขาต้องอยู่กับความกลัวในความไม่มั่นคงหน้าที่การงานที่มีทั้งปัจจัยที่เกิดจากสถานภาพของตนเองและความถดถอยของสภาพเศรษฐกิจของประเทศที่ทำให้พวกเขาอยู่ภาวะเสี่ยงตลอดเวลา ซึ่งเป็นภาวะเสี่ยงเนื่องจากไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย แรงงานต่างด้าวในเชียงกงบางนาไม่ได้รับความสนใจหรือเห็นใจจากการถูกเอาเปรียบจากการทำงานหนักหรือไม่ยอมจ่ายค่าแรงงาน พวกเขากลายเป็นสิ่งที่ถูกมองไม่เห็นเมื่อเกิดปัญหาความไม่เป็นธรรมในการทำงาน รวกับเป็นชีวิตที่ฆ่าได้โดยที่คนฆ่าไม่ต้องรับผิดชอบ

ด้วยพื้นที่และที่ตั้ง ประกอบกับกฎต่างๆ และกลไกของเชียงกงบางนาที่ทำให้เชียงกงบางนาแปลสภาพเป็นค่ายที่มีแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายรวมตัวกันอยู่เป็นจำนวนมาก แรงงานต่างด้าวที่อยู่ในพื้นที่ถูกทำให้เป็นชีวิตที่เปลือยเปล่า ซึ่งชีวิตที่เปลือยเปล่าที่ถูกสร้างขึ้นนี้เกิดจากอำนาจของพื้นที่ที่ทำลายบนชีวิตคนเพื่อที่จะเอาเปรียบหาประโยชน์ในทางธุรกิจ โดยไม่สนใจว่าชีวิตที่เปลือยเปล่าเหล่านี้จะดำเนินชีวิตหรือมีสภาพชีวิตที่เลวร้ายอย่างไร

(can be killed) 2) เป็นชีวิตที่ไม่มีรูปแบบหรือแก่นสาร (form-of-life) 3) เป็นชีวิตที่ไม่สามารถติดต่อสื่อสารได้ (incommunicability) 4) เป็นชีวิตที่อยู่ในความเงียบ (mute) และ 5) เป็นชีวิตที่ถูกกีดกันไม่ให้สามารถใช้สติปัญญาได้อย่างเต็มที่ (non-intelligibility) ชีวิตที่เปลือยเปล่าในด้านหนึ่งถูกดึงเข้ามาสู่อำนาจทางการเมือง แต่ก็ไม่ได้สถานะความเป็นพลเมืองแก่ชีวิตเหล่านี้ ทำได้อย่างมากที่สุดแค่กลายเป็นพลเมืองชั้นสองเท่านั้น

บทที่ 4

กลไกที่สร้างชีวิตที่เปลี่ยนแปลง

เพื่อทำความเข้าใจความพิเศษหรือกลไกของเชียงใหม่และทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างกลไกที่ถูกสร้างขึ้นของเชียงใหม่กับแรงงานต่างด้าว ในบทที่ 4 นี้สิ่งที่ผู้วิจัยต้องการแสดงให้เห็นคือลักษณะกลไกที่ถูกสร้างขึ้นที่ส่งผลต่อชีวิตแรงงานต่างด้าวที่อยู่ในพื้นที่และทำให้แรงงานต่างด้าวต้องกลายเป็นชีวิตที่เปลี่ยนแปลง

ในบทที่ 2 ผู้วิจัยได้พยายามแสดงให้เห็นความสำคัญของการเป็นพื้นที่ สถานที่และที่ตั้งของเชียงใหม่ ที่เชียงใหม่เปลี่ยนตัวเองกลายเป็นเสมือนค่ายตามแนวคิดของอเกมเบน ซึ่งการเป็นค่ายของเชียงใหม่นอกจากจะเป็นความจงใจของธุรกิจเชียงใหม่เองแล้ว ยังเป็นผลที่เกิดจากนโยบายรัฐที่ไม่ว่าจะเป็นทิศทางในการพัฒนาประเทศ การพัฒนาเมือง และความพยายามในการควบคุมแรงงานต่างด้าว ส่วนในบทที่ 3 คือการแสดงให้เห็นว่าเมื่อแรงงานต่างด้าวเข้ามาอยู่ในเชียงใหม่พวกเขาถูกทำให้เป็นชีวิตที่เปลี่ยนแปลงอย่างไร ลักษณะของชีวิตที่เปลี่ยนแปลงของแรงงานต่างด้าวในเชียงใหม่เป็นอย่างไรและต้องเผชิญกับอะไรบ้าง ซึ่งจากบทที่ 2 และบทที่ 3 คือ การทำความเข้าใจพื้นที่และคนที่อยู่ในพื้นที่ ส่วนในบทที่ 4 นี้คือการพยายามทำความเข้าใจลักษณะของกลไกของเชียงใหม่ที่ทำให้เกิด “สภาวะยกเว้น”¹ (state of exception) ซึ่งสภาวะยกเว้นนี้

¹ อเกมเบนได้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่าง “อำนาจอธิปัตย์” (sovereign power) และ “สภาวะยกเว้น” (state of exception) โดยอเกมเบน ได้นิยามคำว่า “อำนาจอธิปัตย์” ตาม คาร์ล ชมิทต์ (Carl Schmitt) นักทฤษฎีกฎหมายชาวเยอรมัน ที่กล่าวว่า อำนาจสูงสุดหรืออำนาจอธิปัตย์ หมายถึง อำนาจผูกขาดสำหรับการตัดสินใจอันเด็ดขาด สำหรับอเกมเบนองค์อธิปัตย์ได้ใช้อำนาจสร้างสภาวะยกเว้นขึ้น บนพื้นที่ที่เรียกว่า “ค่าย” ภายในค่ายที่เป็นสภาวะยกเว้นนี้ ไม่ได้แปลว่ากฎหมายอื่นไม่มีอยู่ เพียงแต่กฎหมายอื่น (กฎหมายปกติ) ได้ถูกยกเว้นเพื่อที่จะให้กฎอื่นเข้ามาแทนที่ เป็นการบังคับใช้กฎหมายแต่ไม่ได้หมายความว่ายกเลิกกฎหมาย อเกมเบนมองสภาวะยกเว้นในฐานะเป็นกระบวนทัศน์ (paradigm) ของการปกครอง โดยเฉพาะในภาวะสมัยใหม่ สภาวะยกเว้นเป็นสภาวะที่เกิดความไม่สมดุลระหว่างกฎหมายและความจริงทางการเมือง (political facts) เมื่อกฎหมายไม่สามารถรับรองการเปลี่ยนแปลงหรือสภาพขัดแย้งทางการเมืองได้ เช่น ในสภาวะสงครามกลางเมือง การปฏิวัติ การก่อการร้าย หรือเกิดโรคระบาด อเกมเบนเห็นว่าสภาวะยกเว้นในภาวะสมัยใหม่นั้น มีแนวโน้มที่จะกลายเป็นสภาพถาวรมากขึ้นเรื่อยๆ

สามารถรวบรวมแรงงานต่างด้าวที่ผิดกฎหมายเข้ามาอยู่ในพื้นที่และทำให้แรงงานเหล่านี้กลายเป็นชีวิตที่เปลือยเปล่า โดยผู้วิจัยแบ่งลักษณะและการทำงานของกลไกที่เกิดขึ้นในเชียงใหม่ออกเป็นสองส่วนคือ 1) ส่วนที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายในเชียงใหม่ และ 2) คือส่วนที่เกิดจากสภาพของแรงงานต่างด้าวในเชียงใหม่

4.1 อำนาจและความสัมพันธ์เชิงอำนาจในเชียงใหม่

ด้วยเนื้อที่ทางกายภาพ 84 ไร่ ที่ประกอบด้วยอาคารพาณิชย์ 1,200 ยูนิต ที่แบ่งย่อยเป็นร้านค้าอะไหล่ยนต์เครื่องยนต์มือสองกว่า 400 ร้านค้า ร้านอาหารและร้านขายของชำจำนวนหนึ่ง ผู้คนที่อาศัยอยู่ไม่ว่าจะเป็นเจ้าของร้านค้าและครอบครัว แรงงาน หรือลูกค้าที่แวะเวียนเข้ามา กิจกรรมการค้าขายที่เกิดขึ้นภายในเชียงใหม่ที่เกิดจากผู้คนที่อาศัยอยู่และลูกค้าที่แวะเวียนเข้ามา ลักษณะของการเป็นพื้นที่เอกชน ที่มีอาณาบริเวณที่แน่นอน มีรั้วรอบ การมีพร้อมสำหรับสาธารณูปโภค อุโภคและบริโภค ทำให้ผู้คนบางส่วนสามารถอาศัยอยู่ในพื้นที่เชียงใหม่ได้โดยไม่ต้องออกจากพื้นที่ การมีองค์กรบริหารพื้นที่อย่างชัดเจน ที่ประกอบด้วย ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ธุรการ เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย และเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาความสะอาด ทำให้เชียงใหม่สามารถบริหารจัดการตัวเองได้ภายใต้การดูแลและควบคุมของ “โครงการเมืองเชียงใหม่” โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพิงสังคมภายนอก แม้จะเป็นพื้นที่ที่ถูกบริหารและจัดการโดยเอกชน เชียงเมืงนียังอยู่ภายใต้การดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพลีใหญ่ ที่อยู่ภายใต้กฎหมายและการปกครองของรัฐ เชียงเมืงนียังเป็นพื้นที่พาณิชย์กรรมถูกจัดตั้งขึ้นอย่างถูกต้องตามกฎหมายที่จดทะเบียนเมื่อปี พ.ศ. 2535 ร้านค้าที่อยู่ในพื้นที่ล้วนได้รับการจดทะเบียนการค้าและใบอนุญาตค้าของเก่าโดยโครงการเมืองเชียงใหม่เป็นผู้อำนวยความสะดวกและดูแลในการจดทะเบียนและขอใบอนุญาตให้ ด้วยอำนาจในการดูแลพื้นที่ทั้งหมดและการเป็นตัวกลางในการประสานงานกับองค์กรรัฐที่ดูแลพื้นที่โดยรวมของอำเภอบางพลีอันเป็นที่ตั้งของเชียงใหม่ โครงการเมืองเชียงใหม่จึงมีอำนาจสูงสุดในการจัดการบริหารและควบคุมพื้นที่ แต่อำนาจสูงสุดของเชียงใหม่ไม่ได้แปลว่าเป็นอำนาจเด็ดขาดเพราะในเชียงใหม่ยังมีอีกอำนาจหนึ่งที่สำคัญคือ “สมาคมผู้ค้าของเก่า” ที่มีสำนักงานอยู่ในเชียงใหม่และติดกับสำนักงานของโครงการเมืองเชียงใหม่ สมาคมผู้ค้าของเก่าเกิดจากการรวมตัวของเจ้าของร้านค้าต่างๆ ในเชียงใหม่ โดยมีการคัดเลือกกรรมการจากตัวแทนของร้านค้าแต่ละซอยเป็นตัวแทนในการประชุม ปรึกษาและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่และธุรกิจเชียงใหม่ กรรมการที่ถูกคัดเลือกส่วนใหญ่คือเจ้าของกิจการที่ทำรายได้มากเป็นลำดับต้นๆ ของเชียงใหม่ เป็นร้านค้าที่มีอิทธิพลของพื้นที่ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า แม้โครงการเมืองเชียงใหม่จะมีอำนาจสูงสุดในฐานะเจ้าของพื้นที่แต่

ไม่ได้หมายความว่า จะมีอำนาจอย่างเด็ดขาดภายในพื้นที่ ความสัมพันธ์ของโครงการเมืองเชียงใหม่และสมาคมผู้ค้าของเก่าเป็นลักษณะของผู้ให้เช่าและผู้เช่าพื้นที่เพื่อประโยชน์ในการค้า ทั้งสองส่วนมีผลประโยชน์ต่างตอบแทนกันโดยกิจกรรมการค้าและผลกำไรจากการค้าที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เชียงใหม่บางนาอยู่รอดได้

“โครงการเมืองเชียงใหม่” ในฐานะผู้ดูแลพื้นที่ โครงการเมืองเชียงใหม่มีโครงสร้างการบริหารอย่างชัดเจนที่ประกอบไปด้วยผู้บริหาร พนักงานธุรการ เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยในพื้นที่ และเจ้าหน้าที่ดูแลความสะอาดที่สามารถแบ่งหน้าที่กันดูแลพื้นที่เชียงใหม่บางนาได้อย่างทั่วถึง อำนาจหลักของโครงการเมืองเชียงใหม่คือการดูแล บริหารและจัดการพื้นที่ เพื่อให้กิจกรรมการค้าหรือกิจกรรมทางธุรกิจดำเนินไปได้อย่างสะดวกภายใต้ความดูแลของตัวเอง ซึ่งอำนาจของโครงการเมืองเชียงใหม่สามารถเห็นได้เริ่มต้นตั้งแต่ผ่านเข้าประตูเชียงใหม่ที่มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยดูแลอยู่ แม้จะไม่ได้มีการตรวจสอบการเข้าออกของผู้คนอย่างเคร่งครัดแต่รถและผู้คนที่ผ่านมาเข้าออกล้วนผ่านสายตาของโครงการเมืองเชียงใหม่ อำนาจจากการเก็บผ่านค่าเช่าและค่าบริการสาธารณูปโภคที่ร้านค้าต่างๆ ถูกเรียกเก็บตามจำนวนอาคารพาณิชย์ที่ครอบครอง จำนวน 700 บาทต่อเดือนต่อคูหา อำนาจผ่านการประชาสัมพันธ์หรือแจ้งข่าวสารที่สำคัญต่างๆ และอำนาจผ่านการให้ความช่วยเหลือร้านค้าต่างๆ ในการดูแลเรื่องทะเบียนการค้า ภาษีการค้า หรือการเป็นตัวกลางเจรจากับเจ้าหน้าที่รัฐ

แม้จะเป็นพื้นที่เปิดให้ผู้คนเข้ามาซื้อขายสินค้ากันได้อย่างสะดวกและเข้าออกได้อย่างอิสระแต่กิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ทั้งหมดอยู่ในการเฝ้าระวัง (monitor) ของโครงการเมืองเชียงใหม่อยู่ตลอด ทีมรักษาความปลอดภัยของโครงการเมืองเชียงใหม่ที่มี 24 คน คอยสลับสับเปลี่ยนดูแลพื้นที่อยู่ตลอด 24 ชั่วโมง

เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย 1 บอกว่า เราจะคอยดูแล ตรวจตราแทบจะทุกอย่างในพื้นที่เมืองเชียงใหม่ รถที่เข้าออกจะมีเจ้าหน้าที่คอยจดทะเบียนแม้จะไม่ได้แลกบัตรหรือตรวจรถเข้าออก คนที่อยู่ในพื้นที่ประจำเราจะรู้หมด คนที่เข้ามาใหม่หรือเป็นชาจรเราก็จะคอยดู ที่ผ่านมาแทบจะไม่มีปัญหาอะไรในพื้นที่เลย แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาในพื้นที่จะได้รับการสังเกตอยู่ต่างๆ แรงงานใหม่ที่เข้ามาจะมากับคนที่อยู่ในพื้นที่อยู่แล้ว เราก็ปล่อยให้เข้าตามปกติ ไม่ได้มีการตรวจอะไร แรงงานที่อาศัยอยู่ในเชียงใหม่ก็มี แถวรอบๆ ก็มีเยอะ ส่วนใหญ่เวลาแรงงานต่างด้าวจะไปไหนไม่ไปคนเดียวจะต้องมีเพื่อนไปด้วยตลอด เดินเข้าออกประตูอย่างน้อยก็เห็นสองคนมาเป็นเพื่อนกัน (เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย 1, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2560)

เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย 2 บอกว่า เราต้องคอยระวังดูแลสินค้าที่วางอยู่หน้าร้านให้กับร้านค้าต่างๆ โดยเฉพาะตอนกลางคืนจะมีคนของเราซึ่งักกรยาน

ตรวจพื้นที่ตลอดเวลา การทะเลาะวิวาทในพื้นที่มีบ้าง ต้องเผื่อระวังช่วงเงินเดือนออก และวันหยุด ส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานไทยที่ทะเลาะกัน แรงงานต่างด้าวก็เคยมีแต่น้อยมาก (เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย 2, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2560)

การดูแลรักษาความปลอดภัยนอกจากจะเป็นการดูแลทรัพย์สินของโครงการเมือง เชียงกงและร้านค้าต่างๆ ที่อยู่ในพื้นที่แล้ว ยังเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับผู้คนที่อยู่ภายในพื้นที่ว่า จะสามารถอาศัยอยู่และทำกิจกรรมในพื้นที่ได้อย่างปลอดภัยและสะดวก ซึ่งทั้งนี้ก็รวมถึงแรงงานต่างด้าวที่อาศัยและทำงานอยู่ในพื้นที่ด้วย ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ที่มีไม่บ่อยนักส่วนใหญ่ เกิดขึ้นจากการทะเลาะวิวาทของคนในพื้นที่ไม่ใช่ความขัดแย้งทางธุรกิจ เช่น ความขัดแย้งที่เกิดจาก กลุ่มลูกจ้างด้วยกันเองหรือเหตุจากการตีมีสุรา เป็นต้น ดังนั้นเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยจึงมีหน้าที่สำคัญในการระงับเหตุ โดยส่วนใหญ่สถานการณ์ที่เกิดขึ้นสามารถคลี่คลายได้อย่างรวดเร็ว แต่หากเป็นสถานการณ์ที่รุนแรงที่ไม่สามารถไกล่เกลี่ยได้จะมีการเรียกเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้ามาจัดการ ซึ่ง การเข้ามาของเจ้าหน้าที่ตำรวจจะมีการประสานงานกับเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยในเชียงกงเสมอ เหตุการณ์และสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่นอกจากจะได้รับการสอดส่องและเผื่อระวังจาก เจ้าของพื้นที่ผ่านเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยแล้ว การกระจายข่าวสารจากการปฏิสัมพันธ์ของคน ในพื้นที่ผ่านกิจกรรมที่เกิดขึ้นในทุกๆ วัน เป็นอีกเครื่องมือทางสังคมหนึ่งที่เกิดขึ้นในเชียงกงบางนาที่ ช่วยเผื่อระวังให้พื้นที่ของเชียงกงบางนาได้เป็นอย่างดี ด้วยลักษณะของการค้าที่มีการเคลื่อนไหว ภายในพื้นที่ตลอดเวลาผ่านการส่งสินค้า ค้นหาสินค้า การมีโอกาสได้พูดคุยแลกเปลี่ยนกันในช่วง เวลาทำงานและช่วงเวลาพักของผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ การทักทายเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นใน ร้านค้าร้านอาหารที่มีกระจายอยู่ในพื้นที่ล้วนเป็นการรายงานความเคลื่อนไหวในเชียงกงบางนาที่เกิดขึ้นกับผู้คนที่อยู่ในพื้นที่ที่รวมทั้งแรงงานต่างด้าวที่นับเป็นกลุ่มคนชั้นล่างสุดในพื้นที่ด้วย ซึ่ง การรายงานความเคลื่อนไหวผ่านการปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนนี้เองเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ถูกใช้เพื่อ ตรวจสอบคนในพื้นที่ เช่น การรับลูกจ้างแรงงานต่างด้าวเข้าทำงาน หรือการเลือกสมัครงานทำงานใน ร้านต่างๆ เป็นต้น

การประชาสัมพันธ์กิจกรรม การเตือนภัยหรือแม้กระทั่งการพยายามจัดระบบของพื้นที่ ผ่านการประชาสัมพันธ์ที่มีทั้งการออกเอกสารแจ้งอย่างเป็นทางการหรือผ่านเสียงตามสายเป็นอีก ลักษณะหนึ่งที่ทำให้เห็นว่าอำนาจของโครงการเมืองเชียงกงกระจายอยู่รอบพื้นที่ แม้การ ประชาสัมพันธ์หรือแจ้งข่าวสารการเตือนภัยต่างๆ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของการแจ้งเพื่อทราบและ บ่อยครั้งไม่ได้รับความสนใจจากร้านค้าหรือปฏิบัติตาม แต่ก็ถือเป็นการรับรู้ของทุกคนในพื้นที่ โครงการเมืองเชียงกงมีหน้าที่ดูแลพื้นที่เพื่อให้สะดวกต่อการทำธุรกิจดังนั้นการพยายามจัดพื้นที่ให้ สะดวกและปลอดภัยแก่ทั้งผู้ที่อาศัยอยู่และผู้คนที่เข้าออกอย่างเช่นลูกค้าเป็นความจำเป็น เช่น การ

เตือนภัยและจัดให้เจ้าหน้าที่เข้ามากำจัดยุ่งลาย การแจ้งขอความร่วมมือร้านค้าต่างๆ กำจัดคราบ น้ำมันและจัดสินค้าไม่ให้กีดขวางทางระบายน้ำเพื่อป้องกันน้ำท่วมขังหรือเพื่อความปลอดภัยของคนในพื้นที่ การจราจรในเชียงกงบางนาเป็นปัญหาที่สำคัญและกลายเป็นลักษณะเฉพาะของพื้นที่ที่ส่วนหนึ่งเป็นเพราะความแออัดของสินค้าและความไม่ใส่ใจของร้านค้าต่างๆ ในการขนย้ายสินค้าและการจัดวางสินค้า ความพยายามแก้ปัญหาและจัดระเบียบการเดินรถ จอดรถ แก้ปัญหาจอดรถติดเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นทุกวันผ่านการกระจายเสียง การขู่เตือนการจอดรถของลูกค้า การประกาศตามหาเจ้าของรถที่จอดกีดขวางการจราจร อุบัติเหตุที่เกิดจากการจราจร การขนย้ายสินค้าและการจัดวางสินค้าเกิดขึ้นทุกวันแม้โครงการเมืองเชียงกงจะพยายามจัดการผ่านอำนาจของตนที่มี ปัญหาจากการจราจรในพื้นที่และความพยายามในการจัดการแก้ไขได้กลายเป็นลักษณะเฉพาะ ความวุ่นวายและชีวิตในแบบเชียงกงบางนา กิจกรรมในพื้นที่ถูกจัดขึ้นอยู่เสมอในวันสำคัญต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการจัดให้มีการทำบุญร่วมกันในวันพิเศษเช่นวันพ่อและวันแม่ การจัดกิจกรรมกีฬาเพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างร้านค้า การจัดงานเลี้ยงสังสรรค์เพื่อให้ลูกจ้างได้มีโอกาสได้สนุกรื่นเริงและพูดคุยกัน กิจกรรมที่ถูกจัดขึ้นได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากนายจ้าง แม้ว่าการจ้างงานแบบลูกจ้างรายวันจะไม่มีสวัสดิการอื่นแต่กิจกรรมที่เกิดขึ้นนายจ้างส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนเป็นอย่างดีเพื่อให้ลูกจ้างรู้สึกผ่อนคลายจากการทำงานหนัก

ร้านค้าทุกร้านค้าในเชียงกงบางนาได้รับการดูแลเรื่องทะเบียนการค้า ขออนุญาตการค้าของเก่า และได้รับการดูแลแนะนำเรื่องภาษีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจในพื้นที่ผ่านโครงการเมืองเชียงกง ดังนั้นเมื่อเกิดการตรวจสอบจากเจ้าหน้าที่รัฐขึ้นการตรวจสอบจึงเป็นขั้นตอนที่ต้องผ่านเจ้าของพื้นที่หรือโครงการเมืองเชียงกงก่อนและจะมีการแจ้งเตือนก่อนทุกครั้ง ร้านค้าที่อยู่ในพื้นที่จึงไม่กังวลต่อการทำธุรกิจของตน หากมีปัญหากเกิดขึ้นโครงการเมืองเชียงกงจะทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยกับเจ้าหน้าที่ก่อนเพื่อให้เกิดผลกระทบกับธุรกิจภายในพื้นที่ให้น้อยที่สุด ส่วนหนึ่งเป็นการรักษาชื่อเสียงของธุรกิจ แม้ว่าการให้โครงการเมืองเชียงกงดูแลในส่วนนี้จะมีการเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มในแต่ละปีแต่ด้วยความสะดวกและเป็นการคุ้มครอง ร้านค้าต่างๆ จึงยอมรับในอำนาจของการจัดการของโครงการเมืองเชียงกงนี้ แม้จะเป็นลักษณะของการเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกแต่ก็มีลักษณะของการจ่ายเพื่อเป็นค่าคุ้มครองด้วยเช่นกัน ซึ่งในส่วนนี้โครงการเชียงกงทำหน้าที่ได้ดีตลอดมา

ตามที่คุณวิจัยได้กล่าวไปแล้วส่วนหนึ่งในบทที่ 3 ที่ว่าด้วยความพิเศษหรือเฉพาะของเชียงกงบางนาที่สามารถดึงดูดแรงงานต่างด้าวให้เข้ามาอยู่ในพื้นที่ได้ในส่วนของความสามารถในการปกป้องแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายที่อยู่ในพื้นที่จากเจ้าหน้าที่รัฐ อันเกิดจากความเป็นพื้นที่สีเทาของเชียงกงบางนา เชียงกงบางนาคำเนินกิจการมากกว่า 30 ปีแต่ตัวธุรกิจเชียงกงที่เป็นที่มาของเชียงกงบางนาเป็นธุรกิจที่มีมายาวนานตั้งแต่ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่มีอายุราว 80 ปี

ความสามารถในการบริหารจัดการกับเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อประโยชน์และผลกำไรของธุรกิจจึงเป็นความผูกพันอันยาวนานและฝังราก ด้วยผลกำไรจากธุรกิจที่มหาศาลทำให้ค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการกับเจ้าหน้าที่รัฐไม่ใช่ปัญหาของธุรกิจเชียงใหม่ เชียงกงบางนาไม่ใช่พื้นที่ผิดกฎหมายแต่เป็นพื้นที่กลุ่มทุนทำให้เกิดเป็นสภาวะยกเว้นโดยใช้อำนาจทุนที่มีในการบริหารจัดการกับเจ้าหน้าที่รัฐ ผ่านช่องทางที่ส่วนหนึ่งเป็นช่องว่างของกฎหมายการนำเข้าสินค้าที่เป็นขยะและความหละหลวมและเพิกเฉยของเจ้าหน้าที่ที่ได้รับผลประโยชน์ การหลีกเลี่ยงภาษี การไม่แสดงรายการสินค้านำเข้าอย่างครบถ้วน การลักลอบนำเข้าสินค้าบางส่วนที่ไม่ได้รับอนุญาต ทั้งหมดนี้เป็นส่วนหนึ่งของธุรกิจเชียงใหม่ ซึ่งเป็นส่วนที่ทำกำไรให้กับเชียงใหม่อย่างมหาศาล ดังนั้นการป้องกันเจ้าหน้าที่รัฐไม่ให้เข้ามาในพื้นที่เชียงใหม่สาเหตุหนึ่งคือมาจากการปกป้องธุรกิจสีเทาและเป็นการป้องกันแรงงานต่างด้าวจากเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งกลไกในส่วนนี้ก็ได้ทำให้เชียงใหม่บางนาได้กลายเป็นแหล่งรวมของแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายเอาไว้โดยที่ไม่ต้องกังวลต่อเจ้าหน้าที่รัฐหรือสถานภาพผิดกฎหมายที่มี

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าอำนาจของโครงการเมืองเชียงใหม่เป็นอำนาจที่อยู่บนฐานของการบริหารจัดการและดูแลพื้นที่ แม้เชียงใหม่บางนาหรือพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการจะไม่ใช่เขตเศรษฐกิจพิเศษที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐโดยตรง แต่ตัวธุรกิจหรือกลุ่มทุนได้สร้างลักษณะพิเศษภายในพื้นที่เฉพาะของตนเพื่อช่วยให้ธุรกิจของตนดำเนินไปได้อย่างสะดวกราบรื่นกับเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งการที่เชียงใหม่บางนาสามารถสร้างลักษณะพิเศษขึ้นมาได้นี้ก็ด้วยสร้างและใช้ประโยชน์จาก พื้นที่หรือสถานที่ ที่ตั้งของตัวเอง การสอดแทรกตัวเองเข้ากับนโยบายรัฐ การหาผลประโยชน์จากผลกระทบของนโยบายรัฐ ความหละหลวมของเจ้าหน้าที่รัฐ และความเพิกเฉยของเจ้าหน้าที่รัฐที่ได้รับผลประโยชน์

“สมาคมผู้ค้าของเก่า” เกิดจากการรวมตัวของเจ้าของร้านค้าต่างๆ ในเชียงใหม่บางนา โดยมีการคัดเลือกกรรมการจากตัวแทนของร้านค้าแต่ละซอยเป็นตัวแทนในการประชุม ปรึกษาและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่และธุรกิจเชียงใหม่ กรรมการที่ถูกคัดเลือกส่วนใหญ่คือเจ้าของกิจการที่ทำรายได้มากเป็นลำดับต้นๆ ของเชียงใหม่ เป็นร้านค้าที่มีอิทธิพลของพื้นที่ อำนาจของสมาคมผู้ค้าของเก่าหรือร้านค้าต่างๆ ในเชียงใหม่บางนาเป็นอำนาจผ่านการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจ และแสดงออกเพื่อต้องการสร้างผลกำไรสูงสุดให้กับธุรกิจ ได้แก่ ธรรมเนียมการซื้อขายระหว่างร้านค้า การโป้หรือวิ่งของระหว่างร้านค้า ราคาสินค้า ราคาจ้างแรงงาน สิ่งเหล่านี้เป็นอำนาจของสมาคมพ่อค้าหรือร้านค้าต่างๆ ในเชียงใหม่บางนาเป็นผู้กำหนดและเห็นร่วมกันและได้กลายเป็นกฎ (regulations) ของพื้นที่

การโป้หรือการวิ่งของของระหว่างร้านค้าหรือเป็นลักษณะการค้าเฉพาะที่เกิดขึ้นภายในเชียงใหม่เพื่อเป็นการช่วยเหลือเอื้อเอื้อกันระหว่างร้านค้า เป็นลักษณะของการช่วยขายสินค้า

และแบ่งส่วนต่างของกำไรให้ เพราะเชียงใหม่บางนาเป็นชุมชนการค้าขนาดใหญ่ที่มีร้านค้าอยู่รวมตัวเป็นจำนวนมากดังนั้นหากเป็นลูกค้าที่ไม่คุ้นเคยกับพื้นที่หรือไม่มีร้านค้าประจำการค้าสินค้าที่ตนต้องการจะเป็นไปได้ยากมาก การบอกความต้องการแก่ร้านค้าใดร้านค้าหนึ่งแล้วให้ช่วยหาสินค้าให้จึงเป็นทางเลือกที่สะดวกของลูกค้าประเภทนี้ ซึ่งสิ่งที่ร้านค้าให้บริการแก่ลูกค้าประเภทนี้คือในกรณีที่ร้านค้าของตนไม่มีสินค้าชิ้นนั้น ร้านค้าจะให้ลูกจ้างวิ่งของหรือไปซื้อของร้านอื่นเพื่อนำสินค้านั้นมาให้ลูกค้า และได้กำไรจากส่วนต่างราคาต่ำกว่าราคาหน้าร้านปกติที่ร้านค้าทั่วไปขาย ราคาสินค้าไปจะถูกกว่าราคาขายจริงหน้าร้านเป็นการตอบแทนการช่วยขายสินค้าให้ ซึ่งการไปของไม่มีต้นทุนราคาสินค้าแต่มีต้นทุนจากค่าจ้างแรงงาน ลูกจ้างที่สามารถวิ่งของหรือไปซื้อของให้ร้านค้าได้จะได้รับการยอมรับว่ามีความสามารถเนื่องจากสามารถหาสินค้าได้ตรงกับความต้องการของลูกค้าและรวดเร็ว ซึ่งงานประเภทไปของหรือวิ่งของนี้เป็นงานที่แรงงานต่างดาวต้องการที่จะมีโอกาสได้ทำเพื่อจะได้รับค่าจ้างแรงงานที่สูงขึ้นหรือมีโอกาสได้รับรายได้พิเศษในแต่ละครั้งที่ช่วยหาสินค้าตามที่ลูกค้าต้องการไปของหรือวิ่งของระหว่างร้านค้านอกจากจะเป็นลักษณะของการช่วยขายสินค้าให้กันแล้ว ยังเป็นการควบคุมและตรวจสอบราคาสินค้าระหว่างร้านค้า เช่น การไม่สามารถไปสินค้าจากร้านบางร้านได้เนื่องจากราคาสูงเกินไปทำให้ไม่มีส่วนต่างกำไร หรือสินค้าเกิดขาดตลาดราคาสูงขึ้นดังนั้นราคาของลูกค้าต้องการไม่สามารถหาให้ได้ เป็นต้น โดยธรรมเนียมสินค้าที่ไปมาไม่ต้องชำระค่าสินค้าโดยทันทีแม้จะได้รับเงินค่าสินค้าจากลูกค้ามาแล้ว ร้านค้าที่ไปสินค้ามาสามารถชำระสินค้าได้ในวันเสาร์ถัดไปถือว่าเป็นการให้เครดิตระหว่างร้านค้า

แม้สินค้าในเชียงใหม่จะเป็นสินค้ามือสองที่ขายตามสภาพ ไม่มีราคาขายที่ตายตัวเหมือนสินค้าใหม่ แต่ก็มีช่วงของราคาสินค้าหรือที่เรียกกันว่าราคาตลาดที่ถูกกำหนดโดยราคาซื้อขายที่เกิดขึ้นภายในเชียงใหม่ ราคาขายมีหลายปัจจัยเป็นตัวกำหนด เช่น ความต้องการของสินค้าจากภายนอกเป็นตัวกำหนดราคาสินค้า ราคาที่จูงใจลูกค้า ต้นทุน สภาพของสินค้า เป็นต้น ราคาซื้อขายระหว่างร้านค้าในเชียงใหม่จะถูกกว่าราคาขายออกสู่ภายนอกหรือลูกค้าหน้าร้านเพื่อเป็นการช่วยเหลือและสนับสนุนคนในเชียงใหม่ด้วยกันเอง แม้ว่าภายในเชียงใหม่มีร้านค้าอยู่เป็นจำนวนมากที่จำเป็นต้องภาวะการแข่งขันด้านราคา แต่ด้วยมีสมาคมพ่อค้าของเก่าและการติดต่อซื้อขายระหว่างร้านค้าที่มีอยู่ตลอดเวลาทำให้ในพื้นที่พยายามที่จะไม่แข่งขันกันด้านราคาเพราะต่างรู้ดีว่าจะไม่สามารถทำให้เชียงใหม่บางนาสามารถอยู่รอดได้ อีกประการสำคัญที่ทำให้สามารถควบคุมราคาสินค้าได้คือ การที่ร้านค้าต่างๆ รู้ดีถึงราคาต้นทุนสินค้าที่เริ่มต้นตั้งแต่การนำเข้าที่ทำให้สามารถประเมินได้ว่าราคาซื้อราคาขายระหว่างกันควรจะอยู่ที่ราคาเท่าใด แม้แต่ร้านค้าจะมีกลยุทธ์ในการซื้อขายสินค้าที่แตกต่างกัน แต่กลยุทธ์ที่แตกต่างกลับเป็นช่องทางให้เกิดการสร้างกำไรให้กับคนในพื้นที่มากขึ้น เช่น การขายสินค้าต่อเป็นทอดๆ เพื่อทำกำไร ร้านค้าขายส่งพอใจกับกำไรจากการขายในปริมาณมากโดยส่งต่อสินค้าให้กับร้าน

ขายปลีกไปทำกำไรจากการขายปลีกและส่งสินค้าออกสู่ต่างจังหวัด เป็นต้น กิจกรรมการค้าภายในเชียงใหม่จึงเป็นตัวกำหนดราคาสินค้า ธุรกิจเชียงใหม่มีลักษณะของการแข่งขันและความเอื้อเพื่อและช่วยเหลือไปพร้อมกัน การแบ่งช่องทางการธุรกิจและทำกำไรให้แกกันเป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของเชียงใหม่ที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างร้านค้าและภายในชุมชนเป็นความสัมพันธ์ที่ดีและเกิดปัญหาภายในพื้นที่น้อยมาก พื้นที่เชียงใหม่จึงมีลักษณะของการรวมกลุ่มเพื่อการค้าที่มีความเข้มแข็งและยังคงเอาตัวรอดมาได้กว่า 30 ปี

อัตราค่าจ้างแรงงานในเชียงใหม่เป็นการอ้างอิงจากอัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำของรัฐ ลักษณะของการจ้างงานในเชียงใหม่เป็นการจ้างแบบลูกจ้างรายวันดังนั้นจึงไม่มีสวัสดิการอื่นๆ นอกจากค่าจ้างแรงงาน การเป็นลูกจ้างรายวันในเชียงใหม่เป็นการทำงานหนักที่เสี่ยงอันตรายและสกปรก ซึ่งทั้งแรงงานไทยและแรงงานต่างด้าวต้องยอมรับลักษณะงานในพื้นที่ ดังนั้นแม้อัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำของรัฐจะอยู่ที่ 300 บาทต่อวัน แต่สำหรับแรงงานไทยที่อยู่ในพื้นที่แล้วค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำจะอยู่ 500 บาทต่อวันเพื่อเป็นการตอบแทนการทำงานที่หนัก ร้านค้าต่างๆ ในพื้นที่ต่างรู้ดีกว่างานในเชียงใหม่เป็นงานหนักและต้องการแรงงานที่ใช้กำลังกายเป็นหลัก การที่ไม่มีสวัสดิการอื่นทำให้อัตราค่าจ้างรายวันในเชียงใหม่ต่ำเกินไปไม่ได้เพราะยังคงต้องการแรงงานเข้ามาทำงานในพื้นที่เป็นจำนวนมาก เชียงใหม่หยุดวันอาทิตย์เพียงแค่วันเดียวและมีวันหยุดให้ในช่วงเทศกาลพิเศษน้อยมาก ดังนั้นแรงงานไทยส่วนใหญ่จึงปฏิเสธที่จะทำงานในเชียงใหม่ การจูงใจแรงงานต่างด้าวโดยรอบพื้นที่ด้วยค่าจ้างแรงงานที่ไม่ต่ำจนเกินไปโดยอ้างอิงจากอัตราค่าแรงขั้นต่ำของรัฐจึงเป็นวิธีที่ร้านค้าต่างๆ ในพื้นที่เลือกใช้เพื่อทดแทนแรงงานไทย และได้กลายเป็นกฎอย่างหนึ่งของพื้นที่ในการกำหนดค่าแรงขั้นต่ำ แต่ด้วยการต้องตรึงราคาสินค้าไว้และสะสมทุนให้ได้มากที่สุดทำให้พื้นที่มีการกำหนดเพดานราคาค่าจ้างแรงงานได้ด้วยเช่นกัน ซึ่งเพดานราคาที่กำหนดไว้เป็นเพดานทั้งสำหรับแรงงานไทยและแรงงานต่างด้าว เพียงแต่แรงงานต่างด้าวกำหนดไว้ที่ต่ำกว่าแรงงานไทยมากเพื่อให้แรงงานต่างด้าวยังคงเป็นแรงงานราคาถูกในพื้นที่ต่อไป และก็ยังเป็นระดับที่ทำให้แรงงานต่างด้าวรู้สึกว่าพวกเขายังได้รับความเป็นธรรมและอดทนตั้งใจทำงานในพื้นที่ได้อยู่ ไม่เป็นค่าจ้างแรงงานที่ต่ำจนแรงงานรู้สึกว่าคุณเอาเปรียบจนเกินไปและปฏิเสธที่จะเข้ามาในพื้นที่ ตัวอย่างเช่นในกรณีของปาที่เข้ามาทำงานล้างเครื่องในตอนแรกแล้วหนีไปหาจากการทำงานหนัก แต่เมื่อเปรียบเทียบค่าแรงที่ได้จากโรงงาน ปากลับเข้ามาทำงานล้างเครื่องอีกครั้งด้วยค่าจ้างรายวันวันละ 400 บาท ประกอบกับได้ทำงานล่วงเวลาในวันอาทิตย์ที่ได้เงินเพิ่มอีกเท่าตัว เป็น 800 บาท และสามารถทำได้ทุกอาทิตย์ แม้ปาจะไม่มีความสุขแต่ก็รู้สึกพอใจมากกับค่าแรงที่ได้ ในขณะที่ทำงานในโรงงานค่าล่วงเวลาที่ได้น้อยกว่านี้มานจึงคิดว่าการทำงานในเชียงใหม่เป็นงานที่ดีและคุ้มที่จะทำ แม้จะเป็นค่าแรงงานต่ำแต่แรงงานต่างด้าวในพื้นที่มองว่าค่าแรงที่พวกเขาได้รับเหมาะสม ไม่ได้คิดว่าถูก

เอาวัดเอาเปรียบจากพื้นที่ พวกเขาสามารถพัฒนาตัวเองหรือเปลี่ยนร้าน ย้ายร้านภายในพื้นที่ที่ได้หากมีปัญหากับนายจ้างหรือเพื่อนร่วมงาน จากการเก็บข้อมูลพบว่าพวกเขาพอใจกับค่าจ้างแรงงานที่ได้รับ เพียงแต่พวกเขาต้องขยันทำงานและประหยัดให้มากขึ้นหากเกิดภาวะเงินไม่พอใช้หรือส่งกลับบ้านได้น้อย ภาวะเศรษฐกิจที่ถดถอยในประเทศไทยแรงงานต่างรัฐดีเพราะบรรยากาศในเชียงใหม่สงบตอนภาพได้ชัดเจนจากจำนวนคนที่เข้ามา การทำงานมานานในพื้นที่จึงเป็นลักษณะของการเข้าใจสถานการณ์ของกันและกัน ดังนั้นในพื้นที่จึงไม่มีปัญหาการเรียกร้องค่าจ้างแรงงานของแรงงานต่างด้าวในพื้นที่

ปัญหาการไล่ลูกจ้างออกจากงานเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่เป็นประจำ หากลูกจ้างทำให้เกิดความเสียหายทางธุรกิจไม่ว่าจะเป็นไม่ทำตามคำสั่ง ขนส่งสินค้าเสียหาย หรือทำงานล่าช้า แต่ด้วยพื้นที่ที่มีแรงงานต่างด้าวจำนวนมาก จึงทำให้อำนาจของร้านค้าที่มีต่อแรงงานมีสูงกว่าที่แรงงานจะสามารถต่อรองได้ ดังนั้นการย้ายหรือสลับร้านค้าไปมาของลูกจ้างจึงเกิดอยู่เสมอโดยเฉพาะแรงงานต่างด้าว อย่างไรก็ตามกรณีของจอนนี่ที่เข้ามาทำงานกว่า 4 ปี ย้ายร้านมาครบทุกซอยแล้ว แม้จะเป็นคำพูดติดตลก แต่ก็ก็เป็นสิ่งที่แรงงานต่างด้าวต้องเผชิญต่ออำนาจของร้านค้าในพื้นที่ การไม่สามารถต่อรองได้คือการแสดงออกด้วยการย้ายร้านไปเรื่อยๆ จนกว่าจะเจอร้านที่ตนพอใจหรือคิดว่าจะทำงานด้วยได้

สำหรับ “โครงการเมืองเชียงใหม่” และ “สมาคมผู้ค้าของเก่า” แม้จะมีผลประโยชน์ร่วมกันจากความพยายามและพัฒนาให้เชียงใหม่บางนาเป็นแหล่งค้าอะไหล่ยนต์และเครื่องยนต์มือสองที่ใหญ่ที่สุดในประเทศและได้ร่วมกันสร้างกลไกที่ปกป้องพื้นที่ไม่ให้เจ้าหน้าที่รัฐเข้ามายุ่งเกี่ยวกับธุรกิจ แต่ไม่ได้หมายความว่าทั้งสองส่วนจะประสานความร่วมมือกันอย่างลงรอยทุกเรื่องตัวอย่างเช่น การพัฒนาพื้นที่ ความขัดแย้งที่เห็นได้ชัดที่สุดคือการจัดการเรื่องการเดินรถและสถานที่จอดรถ แม้จะมีพื้นที่ที่ใหญ่กว่าชุมชนเชียงใหม่อื่นๆ ในประเทศ แต่ลักษณะความเป็นชุมชนที่เป็นอาคารพาณิชย์ที่มีสินค้าถูกจัดวางนอกร้านค้าล้าถนบกีดขวางทางจราจร ทำให้การเดินรถภายในเชียงใหม่เป็นได้อย่างลำบาก บริเวณที่จอดรถที่ไม่เพียงพอ การจอดรถขวางทางจราจร การค้นย้ายสินค้าที่ทำให้การจราจรติดขัดและเสี่ยงต่ออันตราย เหล่านี้เป็นสภาพปัญหาของชุมชนที่ทำให้เชียงใหม่บางนาแทบจะไม่แตกต่างจากเชียงใหม่อื่นๆ แม้โครงการเมืองเชียงใหม่จะพยายามแก้ไขปัญหามาโดยความพยายามออกกฎการจัดวางสินค้าหน้าร้านไม่ให้ล้ำพื้นที่การจราจร การประกาศใช้การเดินรถทางเดียวเพื่อเป็นการแก้ปัญหาที่ไม่สามารถจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ พื้นที่ที่เต็มและแออัดไปด้วยอะไหล่ยนต์ คราบน้ำมันเครื่อง ชิ้นส่วนอะไหล่ขนาดเล็กใหญ่ หัวตัดรถยนต์ขนาดต่างๆ ทั้งหมดนี้ทำให้ภาพของชุมชนเชียงใหม่คือ ความแออัด ความไม่เป็นระเบียบ ความสกปรก การจราจรที่ติดขัด และความไม่ปลอดภัยของการขนย้ายสินค้า ความต้องการจัดระเบียบพื้นที่ขัดแย้งกับความต้องการใช้สอยพื้นที่ของร้านค้าได้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ของภาพชุมชนเชียงใหม่ที่เห็นว่าแม้จะเป็นแหล่งซื้อขายอะไหล่ที่เปิดให้คนเข้ามาซื้อขายสินค้าได้ตลอด แต่ก็ไม่ใช่ชุมชนปกติที่จะเข้ามาเดินเล่นเหมือนห้างสรรพสินค้า

ทั่วไป ถ้าไม่มีธุรกิจหรือความจำเป็น ไม่มีใครอยากจะเข้ามา ด้วยความสกปรก ไร้ระเบียบ เติมนรยาคหาที่จอดรถยาก การไม่สามารถจัดการและจัดระเบียบพื้นที่ในส่วนของการเดินรถและจัดวางสินค้าของโครงการเมืองเชียงกงกับเจ้าของร้านค้าในพื้นที่ทำให้ชุมชนเชียงกงกลายเป็นพื้นที่พิเศษ ที่ได้กลายเป็นกลไกที่ทำให้พื้นที่แห่งนี้กลายเป็นพื้นที่ของความจำเป็นที่คนทั่วไปหากไม่จำเป็นไม่เข้ามาที่ทำให้แรงงานต่างด้าวสามารถอยู่อาศัยและทำงานได้อย่างสะดวก

“โครงการเมืองเชียงกง” และ “สมาคมผู้ค้าของเก่า” เป็นอำนาจในพื้นที่ที่มีความเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิดในลักษณะพึ่งพาอาศัยกันทางธุรกิจ โครงการเมืองเชียงกงใช้อำนาจผ่านการดูแลและบริหารจัดการพื้นที่ ในขณะที่สมาคมผู้ค้าของเก่าหรือร้านค้าต่างๆ ใช้อำนาจผ่านกิจกรรมการค้าขาย โครงการเมืองเชียงกงและร้านค้าต่างๆ เป็นผู้กำหนดกฎ (regulations) ภายในพื้นที่เพื่อให้เชียงกงบางนาสามารถอยู่รอดได้ กฎถูกสร้างขึ้นด้วยความตั้งใจส่งผลต่อชีวิตผู้คนอยู่อาศัยในพื้นที่ กฎที่ถูกสร้างขึ้นเป็นกลไกสำคัญหนึ่งที่ทำให้เกิดสภาวะยกเว้นเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ คือดึงเอาแรงงานต่างด้าวเข้ามาเป็นแรงงานไร้ฝีมือราคาถูกและแม้จะเป็นแรงงานที่ผิดกฎหมายแต่ก็ยังอยู่อาศัยและทำงานในพื้นที่ได้ แต่จากความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกิดขึ้นจะเห็นได้ว่ายังมีความไม่ตั้งใจที่ถูกสร้างขึ้นและได้แปลสภาพเป็นกลไกหนึ่งที่ทำให้เกิดสภาวะยกเว้นด้วยเช่นกัน เช่นในกรณีของความไม่ลงรอยในการบริการจัดการพื้นที่หรืออาจจะมองว่าเป็นความขัดแย้งของอำนาจในพื้นที่ ที่โครงการเมืองเชียงกงไม่สามารถบังคับให้ร้านค้าต่างๆ รักษาระเบียบการจราจรภายในพื้นที่และส่งผลให้เชียงกงบางนากลายเป็นพื้นที่ของความจำเป็นที่ทำให้แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายไม่ได้เปิดเผยตัวเองอย่างชัดเจนและสามารถใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่ได้อย่างอิสระ อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกิดขึ้นไม่สามารถที่จะทำให้เกิดสภาวะยกเว้นในพื้นที่ได้อย่างสมบูรณ์หากปราศจากเงื่อนไขที่มาจากตัวแรงงานต่างด้าวเอง ในพื้นที่ที่เปรียบเสมือนค่ายของเชียงกงบางนานั้นไม่ได้มีเฉพาะแรงงานต่างด้าวยังมีผู้คนอีกมากมายที่อาศัยอยู่ กฎต่างๆ ที่ถูกสร้างขึ้นจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจถูกใช้กับทุกคนในพื้นที่แต่ไม่ใช่ทุกคนในพื้นที่จะมีสภาพเป็นชีวิตที่เปลือยเปล่าดังนั้นเพียงแค่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีอยู่ในพื้นที่ไม่เพียงพอต่อการสร้างสภาวะยกเว้นและทำให้แรงงานต่างด้าวกลายเป็นชีวิตที่เปลือยเปล่าหากปราศจากเงื่อนไขที่เกิดจากตัวแรงงานต่างด้าวเองหรือสถานภาพของแรงงานต่างด้าวที่ทำให้แรงงานเลือกที่จะเข้ามาและอยู่ในเชียงกงบางนาต่อไป

4.2 สถานภาพของแรงงานต่างด้าว

สถานภาพของแรงงานต่างด้าวกลายเป็นกลไกที่สำคัญที่ทำให้เกิดสภาวะยกเว้นขึ้นในพื้นที่เชียงกงบางนา เชียงกงบางนาไม่ได้มีลักษณะของการเป็นค่ายปิดที่กักกันหรือรวบรวมคนในพื้นที่

เอาไว้ เชียงกงบางนาเป็นพื้นที่พาณิชย์กรรมที่เปิดให้ผู้คนเข้าออกเพื่อทำการค้าขายได้อย่างเสรี ซึ่งใน ส่วนของแรงงานที่เข้ามาในพื้นที่ก็เช่นกัน ด้วยการเป็นพื้นที่เปิด ผู้คนเข้าออกได้อย่างสะดวกเพื่อทำ กิจกรรมการค้าขายดังนั้น เชียงกงบางนาจึงไม่ได้มีลักษณะของค่ายผู้อพยพหรือผู้ลี้ภัยหรือค่ายกักกัน ของนาซีที่มีลักษณะของการบังคับให้อยู่ด้วยกำลังหรือมีกฎเกณฑ์ในการเข้าออกอย่างชัดเจน หากแต่ การเข้ามาอยู่ในพื้นที่ได้นั้นเกิดจากตัวแรงงานต่างด้าวเองที่มีเงื่อนไขของสถานภาพทางกฎหมายและ สถานภาพทางเศรษฐกิจเป็นตัวกำกับให้พวกเขาเลือกที่จะเข้ามาทำงานและอาศัยอยู่ การเลือกที่เข้า มาอยู่ด้วยสถานภาพดังกล่าวกลายเป็นกลไกหนึ่งที่ทำให้เกิดสภาวะยึกยวน และทำให้แรงงานต่างด้าว กลายเป็นชีวิตที่เปลี่ยนแปลง

จากการเก็บข้อมูลของแรงงานต่างด้าวในพื้นที่พบว่าสถานภาพทางกฎหมาย (เป็น แรงงานผิดกฎหมาย) และสถานภาพทางเศรษฐกิจ (เป็นคนยากจน) คือปัจจัยหลักที่ทำให้แรงงานต่าง ด้าวเลือกที่จะเข้ามาอยู่ในเชียงกงบางนา

“สถานภาพผิดกฎหมาย” รัฐสมัยใหม่ที่มีแนวคิดการปกครองอยู่บนการบริหารจัดการ อาณาเขต (territory) และ ทรัพยากร (resource) ทำให้เกิดความพยายามควบคุม จัดการและกีด กันคนเหล่านี้ เริ่มต้นตั้งแต่การคัดกรองที่ด่านหรือพรมแดน ผ่านระบบตรวจคนเข้าเมืองและวีซ่า แรงงานต่างด้าวเป็นคนยากจนที่ต้องการเข้ามาหางานทำในประเทศที่มีโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า แสวงหาโอกาสที่จะมีชีวิตที่ดีกว่าเนื่องจากบ้านเกิดที่ไม่สามารถหางานทำหรือมีค่าจ้างแรงงานที่ต่ำ มากจนไม่สามารถที่จะมีชีวิตอยู่ได้ แต่ด้วยระบบการคัดกรองคนเลือกรับแต่คนที่เป็นที่ต้องการ เช่น แรงงานที่มีฝีมือ นักธุรกิจ นักลงทุนและนักท่องเที่ยว ส่วนคนที่ไม่ต้องการ เช่น แรงงานไร้ฝีมือและคน ยากจน จึงทำให้แรงงานไร้ฝีมือและคนยากจนจากประเทศที่มีอัตราค่าแรงต่ำและต้องการค่าจ้าง แรงงานที่สูงกว่าบ้านเกิดตนไม่สามารถเข้าประเทศได้ง่าย คนยากจนเหล่านี้จึงต้องเลือกที่จะลักลอบ เข้าสู่ประเทศที่มีอัตราค่าจ้างแรงงานที่สูงกว่าอย่างผิดกฎหมาย แรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้าเมืองมา อย่างผิดกฎหมายนั้นถูกกีดกันด้วยกฎหมายอยู่แล้ว ประกอบกับการเป็นคนต่างด้าวที่ไม่มีสถานะเป็น พลเมืองรัฐทำให้คนกลุ่มนี้ถูกเพิกเฉยในสิทธิต่างๆ ที่จะได้รับคุ้มครองทางกฎหมายจากรัฐ เมื่อไม่ มีสิทธิพลเมืองการเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายหรืออยู่อย่างผิดกฎหมายนั้น นอกจากที่จะไม่ได้รับความ คุ้มครองแล้วยังเป็นสิ่งที่รัฐไม่ต้องการและต้องการจะผลักดันให้ออกนอกประเทศหรือไม่รับผิดชอบ เมื่อประเทศที่อพยพไปไม่ใช่บ้านเกิดและต้องอยู่แบบผิดกฎหมายพวกเขาจึงเหมือนเป็นคนชั้นสอง สำหรับประเทศไทยแล้วแรงงานที่ลักลอบเข้ามาอย่างผิดกฎหมายเป็นแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน เมียนมา ลาวและกัมพูชา ด้วยจำนวนแรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้ามาในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก

และเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ² (สืบค้นจาก http://www.mol.go.th/academician/content/Reportstatic_labour, วันที่ 20 เมษายน 2560) ความหวาดกลัวต่อคนต่างถิ่น (aliens) และบนฐานคิดของการบริหารจัดการทรัพยากรของรัฐจึงนำมาซึ่งความกังวลของรัฐต่อแรงงานต่างด้าวในประเทศ เรื่องความมั่นคงของประเทศ สังคมและวัฒนธรรม สาธารณสุข เศรษฐกิจและแรงงานในประเทศเอง ซึ่งหนึ่งในข้อถกเถียงที่สำคัญ คือ ประเด็นเรื่องแรงงานต่างด้าวที่จะเข้ามาแย่งงานคนในประเทศ ผลกระทบของแรงงานต่างด้าวไร้ฝีมือราคาถูกที่ส่งผลต่อตลาดแรงงานในประเทศ ดังนั้น สถานภาพที่แรงงานต่างด้าวจะได้รับในประเทศที่เข้ามาทำงานคือชนชั้นสองที่อยู่เพื่อขายแรงงานราคาถูก ไม่มีสถานะเป็นพลเมือง และต้องถูกควบคุมด้วยสถานะผิดกฎหมายหรือด้วยบัตรเอกสารชนิดต่าง ๆ³ ที่จำกัดและควบคุมแรงงานต่างด้าวเหล่านี้ไว้ในพื้นที่ที่จำกัดและไม่สามารถเคลื่อนย้ายตนเองได้สะดวกเหมือนพลเมืองหรือแรงงานในประเทศ จึงเป็นการควบคุมและกีดกันอย่างหนึ่งต่อคนต่างถิ่นกลุ่มนี้ แต่อย่างไรก็ดีในกรณีของแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายลักลอบเข้ามาในประเทศในฐานะแรงงานไร้ฝีมือราคาถูกกลับเป็นที่ต้องการภาคธุรกิจในประเทศ จากงานศึกษาเกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวในประเทศไทยพบว่าแรงงานต่างด้าวมีความจำเป็นต่อเศรษฐกิจของประเทศ ด้วยค่าแรงต่ำและแรงงานต่างด้าวที่เข้ามามักจะอยู่ในช่วงวัยทำงานที่แข็งแรง แรงงานต่างด้าวจึงเป็นทางเลือกของตลาดงานทั้งในระบบและนอกระบบ (อานันท์ กาญจนพันธุ์และชัยพงษ์ สำเนียง, 2558) แม้จะเป็นที่ต้องการแต่ด้วยสถานะผิดกฎหมายที่นอกจากจะไม่ได้รับความคุ้มครองและยังต้องรับโทษจากการทำ

² จากสถิติแรงงานต่างด้าวของกระทรวงแรงงานประจำเดือนกุมภาพันธ์ 2560 พบว่าแรงงานที่ผ่านการพิสูจน์สัญชาติแล้วมี จำนวน 908,625 คน คือเป็นแรงงานที่มีบัตรสีชมพู (ได้รับการผ่อนผันให้ทำงานและอยู่ในประเทศได้) และยังมีแรงงานต่างด้าวอีกเป็นจำนวนมากที่ยังไม่ได้รับการพิสูจน์สัญชาติ.

³ ชนิดของเอกสาร บัตรสีชมพู พาสปอร์ต บัตรชมพู (บัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย) คือ ใบอนุญาตทำงานของแรงงานต่างด้าว ที่ยังไม่ได้พิสูจน์สัญชาติ (ไม่มีพาสปอร์ต) บัตรเขียว (work permit) คือ ใบอนุญาตทำงานของแรงงานต่างด้าวที่ พิสูจน์สัญชาติเสร็จแล้ว (มีพาสปอร์ตแล้ว)

การขอบัตร บัตรชมพู : นายจ้างต้องติดต่อกรมการจัดหางานเขต (สำหรับพื้นที่กรุงเทพฯ) / สำนักงานจัดหางานจังหวัด บัตรเขียว : นายจ้างต้องติดต่อกระทรวงแรงงาน (สำหรับพื้นที่กรุงเทพฯ) / สำนักงานจัดหางานจังหวัด ระยะเวลาการอนุญาตสูงสุด : บัตรชมพู = 1 ปีบัตรเขียว = 2 ปี สิทธิที่ได้รับ: บัตรชมพู – ลูกจ้างต้องอาศัย/ทำงานกับเจ้านาย และสถานที่ ที่ขออนุญาตไว้เท่านั้น ห้ามออกนอกเขตเด็ดขาด บัตรเขียว – ลูกจ้างสามารถเดินทางไปไหนก็ได้ทั่วประเทศไทย แต่จะทำงานได้เฉพาะกับเจ้านายและสถานที่ทำงานที่มีระบุไว้ในใบอนุญาตทำงานเท่านั้น

ผิดกฎหมาย ความจำเป็นที่พวกเขาต้องการมีงานทำและมีรายได้ทำให้คนกลุ่มนี้ต้องเผชิญกับลักษณะของการละเมิดสิทธิมนุษยชนรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น 1) การถูกขูดรีดจากนายหน้าในระหว่างการขนย้ายแรงงานข้ามประเทศ 2) ต้องเผชิญกับสภาพการทำงานที่เลวร้าย เพราะลักษณะงานที่แรงงานข้ามชาติเข้ามารับจ้างทำงานส่วนใหญ่ ถูกจัดให้อยู่ในประเภท 3 ส คือ สุดเลวร้าย แสนลำบาก และสกปรก ในขณะที่เดียวกันต้องทำงานหนักและได้รับค่าแรงที่ไม่เป็นธรรม 3) การถูกทำร้ายร่างกายและล่วงละเมิดทางเพศ 4) ความรุนแรงจากเจ้าหน้าที่รัฐ เนื่องจากแรงงานข้ามชาติส่วนใหญ่เป็นคนเข้าเมืองผิดกฎหมาย ไม่มีบัตรอนุญาตทำงานจึงหวาดกลัวต่อการถูกจับกุม ทำให้แรงงานส่วนใหญ่ใช้วิธีจ่ายเงินให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็น "ค่าคุ้มครอง" เพื่อไม่ให้ตนเองถูกจับกุม ประกอบกับที่ผ่านมา แม้รัฐบาลมีนโยบายให้แรงงานข้ามชาติจดทะเบียนเพื่อขออนุญาตทำงานแต่นายจ้างมักจะยึดบัตรอนุญาตของแรงงานเอาไว้ ทำให้แรงงานข้ามชาติเหล่านี้ไม่รอดพ้นจากการถูกจับกุมของเจ้าหน้าที่ และ 5) ความรุนแรงเชิงอคติทางชาติพันธุ์ ซึ่งปัญหาอคติทางชาติพันธุ์ที่มีต่อแรงงานข้ามชาติ มีการสร้างและผลิตซ้ำผ่านสื่อหรือกลไกต่างๆ ในสังคมเพื่อตอกย้ำให้เห็นว่าแรงงานข้ามชาติเหล่านี้เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐต้องทำการควบคุมอย่างจริงจัง (อดิสร เกิดมงคล, 2007)

ทาแรงงานชาวพม่าที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยเป็นเวลานานแล้วเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับความพยายามที่จะเป็นแรงงานที่ถูกกฎหมายในช่วงแรกที่ลักลอบเข้ามาว่า

เข้ามาครั้งแรกเมื่อ 22 ปีที่แล้ว ไม่มีบัตรอะไรเลย ลำบากมากต้องหลบๆ ซ่อนๆ ทำงานในพื้นที่ก่อสร้างที่เชียงใหม่ซึ่งลำบากมาก ได้ค่าแรงวันละ 50 บาท กว่าจะทำบัตรได้ก็ใช้เวลาหลายปี ต้องทำบัตรผ่านนายหน้าเพราะทำเองไม่เป็น บัตรหมดอายุบ้าง ตอนแรกๆ ไม่มีเงินค่าทำบัตรก็ต้องหลบบ้าง เคยโดนจับบ้าง ถูกส่งไปที่ชายแดนแล้วก็เข้ามาใหม่ เป็นแบบนี้อยู่หลายครั้ง จนได้มาทำงานที่เชียงใหม่เจ้านายทำบัตรให้ มีพาสปอร์ตก็ไม่มีอะไรต้องกลัวแล้ว แต่ถ้าพาสปอร์ตหมดอายุก็ไปไหนไม่ได้ เดินทางไม่ได้ ถ้ามีพาสปอร์ตไปได้หมดทั่วประเทศ แต่ตอนนี้ค่าใช้จ่ายแพง ค่าบัตรสีชมพูกับค่าพาสปอร์ตสองอันนี้ก็ราคา 12,000 บาท สองปีต้องทำใหม่แพงมาก (ทา, สัมภาษณ์, 23 มีนาคม 2560)

ประสบการณ์ในอดีตของทาทำให้เราเห็นว่าการที่ต้องเป็นคนผิดกฎหมายจากการลักลอบเข้าประเทศมานั้น แรงงานต่างดาวไม่ได้นั่งนอนใจ พวกเขาอยากเป็นแรงงานที่ถูกกฎหมายและทำงานในประเทศได้อย่างสะดวกไม่ต้องโดนจับ แต่ด้วยค่าจ้างแรงงานที่ต่ำมากในช่วงแรกของการเข้ามาทำงานทำให้พวกเขาไม่มีเงินมากพอที่จะทำให้ตัวเองเป็นคนถูกกฎหมาย ประกอบกับขั้นตอนในการทำให้ถูกกฎหมายนั้นซับซ้อนและยุ่งยากทำให้ต้องยอมจ่ายค่านายหน้าในการช่วยให้ถูกกฎหมายทำให้แรงงานต่างดาวต้องยอมเป็นเหยื่อของธุรกิจนายหน้าจัดทำบัตร สำหรับแรงงานต่าง

ตัวที่ได้ค่าจ้างแรงงานต่ำนั้นการที่จะทำตัวเองให้เป็นคนถูกกฎหมายมีต้นทุนค่าใช้จ่ายที่สูงมาก ในขณะที่ขอแรงงานชาวพม่าและจอนนี่แรงงานชาวกระเหรี่ยงแม้จะอยากเป็นคนถูกกฎหมายแต่ไม่สามารถทำได้เพราะค่าใช้จ่ายที่สูงและนายจ้างไม่เห็นความสำคัญของการเป็นคนถูกกฎหมายของพวกเขา สิ่งที่พวกเขาแก้ปัญหาของการเป็นคนผิดกฎหมายคือ การเข้ามาทำงานในเชียงใหม่และอยู่ในที่ๆ คิดว่าปลอดภัยจากเจ้าหน้าที่รัฐ

ขอไม่มีเคยไม่พาสปอร์ตและตอนนี้บัตรสีชมพูจากโรงงานเก่าหมดอายุไปแล้ว เอ็ดเล่าว่าถึงไม่มีบัตรก็ไปไหนได้ตามปกติ ไปเที่ยวกับเพื่อนได้ แต่ต้องไปเป็นกลุ่มใหญ่ กลัวเจ้าหน้าที่เหมือนกันแต่คิดว่าไม่เป็นไรไปกับเพื่อนคิดว่าปลอดภัย ก็อยู่แถวๆ นี้ไม่ไปไหนไกล ชื่อของทีโลตัส แมคโครได้ตามปกติ (ขอ, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2560) เหมือนกันกับจอนนี่ที่ไม่เคยมีพาสปอร์ตและบัตรสีชมพูหมดอายุไปนานแล้ว อยากทำเหมือนกันแต่เจ้านายไม่พูดอะไร แต่ถึงไม่มีก็ไม่เป็นไร ไม่กลัวตำรวจเพราะไม่ได้ไปไหนทำงานเสร็จก็กลับห้อง ไปซื้อของทีโลตัสกับแมคโครบ้าง (จอนนี่, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2560)

แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายในเชียงใหม่แก้ปัญหาการไม่มีบัตรด้วยการไม่ไปไหน ไม่ออกจากพื้นที่ หรืออาศัยการอยู่ในกลุ่มในชุมชนใกล้เคียงที่มีแรงงานต่างด้าวจำนวนมากอยู่โดยใช้การป้องกันทางสังคมเป็นด่านป้องกันตัวเองจากเจ้าหน้าที่รัฐและอยู่ในชุมชนที่คุ้นเคยแหล่งที่อยู่อาศัยเฉพาะของเขาเอง ตัวอย่างเช่น หลงแรงงานต่างด้าวชาวพม่าที่อยู่มานานกว่า 17 ปี และสามารถพูดภาษาไทยได้คล่องแคล่ว ได้แนะนำการใช้ชีวิตของแรงงานต่างด้าวที่ไม่มีบัตรและการเอาตัวรอดจากเจ้าหน้าที่รัฐว่า

บัตรสีชมพูถ้าหมดอายุแล้วไม่ต้องมีความผิดมากกว่าไปขอทำบัตรใหม่เสียอีก เราจะโดนข้อหาไม่รักษาบัตร ทั้ๆ ที่ความจริงค่าต่อไม่ได้แพงมาก แต่แค่เราพูดและอ่านภาษาไทยไม่ได้ คุณย่ที่จะไปบัตรหรือต่ออายุบัตรก็ไกล ต้องมีนายจ้างพาไปทำด้วย ไม่มีนายจ้างก็ทำไม่ได้ แค่มิบัตรสีชมพูก็คือได้ทำงานแต่ไปไหนไกลก็ไม่ได้ต้องอยู่กับนายจ้าง ถ้าอยากจะเดินทางต้องมีพาสปอร์ต ถ้าไม่มีทั้งบัตรสีชมพูและพาสปอร์ตก็ต้องหลบๆ นิดนึ่ง แต่ถ้าไม่ได้ทำผิดกฎหมายอะไรก็ไม่ต้องกลัว อยู่รวมกลุ่มไว้ ก็อยู่แค่ที่ทำงานที่ห้องพัก ชื่อของแถวๆ นี้ไม่ไปไหนไกล แต่ปกติก็ไม่ไปไหนอยู่แล้ว หลงอยู่บางแก้ว มา 15 ปีแล้ว ที่บางแก้วมีคนพม่า คนกัมพูชา และคนลาวเยอะ อยู่รวมกันก็ไม่เห็นจะมีอะไร ขอแค่ไม่ทำผิดกฎหมายร้ายแรง (หลง, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2560)

สถานะทางกฎหมายที่อ้างอิงกับระบบบัตรจึงกลายเป็นการจำกัดเคลื่อนย้ายของแรงงานต่างด้าวให้อยู่ในพื้นที่เฉพาะ ไม่ว่าจะเป็นแรงงานที่ถูกกฎหมายหรือไม่ถูกกฎหมายพวกเขาถูกจำกัดพื้นที่ด้วยระบบดังกล่าว

การคัดกรองคนต่างถิ่นของรัฐ ผ่านระบบตรวจคนเข้าเมืองและวีซ่าที่กลายเป็นนโยบายของรัฐสมัยใหม่ ทำให้แรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้าเมืองมามีสถานะเป็นคนผิดกฎหมาย และถึงแม้ว่ารัฐจะไม่สามารถควบคุมการลักลอบเข้ามาของแรงงานเหล่านี้ได้ เอกสารหรือบัตรประเภทต่างๆ (บัตรสีชมพู ใบอนุญาตทำงานและพาสปอร์ต) คือมาตรการที่รัฐใช้ควบคุมและจัดการคนเหล่านี้ในประเทศ จัดการและควบคุมผ่านระบบบัตรทำให้แรงงานต้องอยู่ในความดูแลของนายจ้างเท่านั้น หรือไม่กี่คือไม่สามารถเคลื่อนย้ายตัวเองได้อย่างสะดวก ต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่มในย่านที่มีแรงงานต่างด้าวอยู่รวมตัวกันและเป็นแหล่งงานที่ต้องการแรงงานไร้ฝีมือราคาถูก จะมีบัตรหรือไม่มีบัตรภายใต้นโยบายควบคุมและจัดการแรงงานต่างด้าวด้วยเอกสาร (บัตร) ได้ทำให้แรงงานต่างด้าวกลายเป็นคนชนชั้นสองที่ไม่มีอำนาจต่อรองกับนายจ้าง ไม่สามารถเคลื่อนย้ายตัวเองได้อย่างอิสระภายในประเทศ ต้องอยู่รวมตัวกันในพื้นที่เฉพาะที่แรงงานคิดว่าเป็นที่ปลอดภัยสำหรับตัวเอง นโยบายควบคุมแรงงานผ่านบัตรจึงเป็นการกีดกันอย่างหนึ่งของรัฐที่ใช้จัดการกับคนยากจนจากต่างถิ่น เป็นการกีดกันในลักษณะกีดกันแบบนับรวมเข้ามา (inclusive exclusion) ซึ่งการกีดกันจากสถานภาพผิดกฎหมายนี้ส่งผลต่อทางเลือกในการทำงานของแรงงาน งานในระบบปฏิเสธที่จะรับแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายเข้าทำงาน เนื่องจากไร้สถานะพลเมืองไทยจึงทำให้แรงงานเหล่านี้มีรายได้เฉลี่ยเพียงประมาณ 4,000 บาทต่อเดือน แรงงานต่างด้าวในฐานะแรงงานนอกระบบจึงมักต้องเผชิญกับ 3 ปัญหา คือ ปัญหาค่าตอบแทนต่ำ ไม่มีความมั่นคงในการทำงาน และต้องทำงานหนัก ซึ่งยังไม่นับรวมปัญหาอื่นๆ อีก เช่น การไม่มีสวัสดิการ ไม่มีวันลา ไม่มีวันหยุดพักผ่อนและไม่ปลอดภัยในการทำงาน (อานันท์ กาญจนพันธุ์ และชัยพงษ์ สำเนียง, 2558) ดังนั้นด้วยสถานภาพผิดกฎหมายที่มีการเลือกเข้ามาทำงานในเชียงใหม่บางนาหรือในพื้นที่ยึดหยุ่นต่อสถานะทางกฎหมาย ประกอบกับรายได้ที่ไม่ต่ำจนเกินไป นับเป็นทางเลือกที่ดีกว่าของพวกเขา ดังนั้นสถานภาพทางกฎหมายจึงเป็นกลไกหนึ่งรวบรวมให้แรงงานต่างด้าวเข้ามาในเชียงใหม่บางนาจำนวนมาก กลายเป็นพื้นที่เปรียบเสมือนค่ายที่รวบรวมชีวิตที่อยู่อย่างผิดกฎหมายเอาไว้

นอกจากการถูกกีดกันจากนโยบายรัฐด้วยการมีสถานะผิดกฎหมายแล้วและสถานภาพกฎหมายได้กลายมาเป็นกลไกหนึ่งที่ทำให้แรงงานต่างด้าวเข้ามาเป็นชีวิตที่เปลี่ยวเปล่าในเชียงใหม่บางนา นอกจากการเป็นคนผิดกฎหมายเรื่องราวชีวิตแรงงานต่างด้าวในเชียงใหม่บางนาได้สะท้อนให้เห็นว่าสถานภาพทางเศรษฐกิจที่เป็นคนยากจนจากการถูกกีดกันหรือลู่ทางเศรษฐกิจ เป็นอีก

ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้แรงงานต่างด้าวต้องเข้ามาอยู่ในเชียงกงบางนาและถูกทำให้เป็นชีวิตที่เปลี่ยวเปล่า

“คนยากจน” สถานภาพทางเศรษฐกิจของแรงงานต่างด้าวที่เป็นคนยากจนเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ทำให้แรงงานต่างด้าวเลือกไม่ได้และต้องเข้ามาอยู่ในเชียงกงบางนา

แรงงานต่างด้าวที่อยู่ในเชียงกงบางนาส่วนใหญ่เป็นคนยากจนที่เป็นชนชั้นระดับล่างสุดในประเทศบ้านเกิด ในการเดินทางเข้ามาในประเทศไทยพวกเขามีต้นทุนจากการที่ต้องหยิบยืมเงินหรือกู้หนี้ยืมสินมาเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทาง เรื่องเล่าเรื่องราวชีวิตการเดินทางลักลอบเข้ามาในประเทศไทยของพวกเขาจึงมีเรื่องการกู้หนี้ยืมสินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายให้นายหน้าพาเข้ามาในประเทศไทยดังในกรณีของอ้อยแรงงานสาวชาวกระเหรี่ยง หรือดำและเขามีแรงงานชายชาวพม่า

หลังจากที่แม่เสียไปและไม่เหลือใครในครอบครัวแล้ว อ้อยต้องอยู่ด้วยตัวเอง อ้อยเล่าว่าชายสมบัติทุกอย่างที่มีแล้วก็ไปทำไร่กับญาติแต่การทำไร่ไม่ได้ช่วยให้ อ้อยอยู่รอดได้ เงินจากชายสมบัติหมดไปในเวลาไม่นานนัก พอได้ยินว่าที่กรุงเทพฯ มีงานทำ อ้อยจึงตัดสินใจมาด้วยการยืมเงินของคนรู้จัก และเดินทางลักลอบเข้าประเทศไทยโดยไม่มีเงินติดตัว (อ้อย, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560)

ในขณะที่ดำต้องกู้เงินจากนายหน้าที่พามา เริ่มทำงานก่อสร้างในเช้าวันใหม่หลังจากที่เดินทางมาถึงเพื่อเริ่มใช้หนี้สินที่หยิบยืมมา (ดำ, สัมภาษณ์, 19 เมษายน 2560)

ทาเล่าว่าเมื่อ 20 ปีที่แล้ว คนที่เข้ามาต้องเป็นหนี้ทุกคน มาถึงก็ต้องทำงานเลย งานอะไรก็ได้ให้มีเงินใช้หนี้กับเงินที่ต้องใช้กินและก็สามารถส่งกลับบ้านสมัยก่อนลำบากมาก แต่ก็ยังดีกว่าอยู่ที่พม่า (ทา, สัมภาษณ์, 23 มีนาคม 2560)

กรณีของอ้อย ดำและทานั้นเป็นเรื่องราวของแรงงานที่เข้ามารุ่นแรก พวกเขาไม่มีญาติพี่น้องที่อยู่ในเมืองไทยมาก่อนที่พอจะช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในการเดินทาง หรือค่าครองชีพของการเข้ามาอยู่อาศัยหรือหางานทำในช่วงแรก ดังนั้นสถานการณ์ของแรงงานรุ่นแรกจึงยากลำบากกว่าแรงงานรุ่นถัดมา แต่อย่างไรก็ตามแม้แรงงานรุ่นถัดมาบางส่วนได้รับการช่วยเหลือค่าเดินทางจากพ่อแม่หรือญาติพี่น้องที่ทำงานในเมืองไทยอยู่ก่อนแล้ว แต่ค่าใช้จ่ายการเดินทางยังคงเป็นต้นทุนในการเดินทางเข้ามาเป็นแรงงานต่างด้าวอยู่ดี เมื่อมาถึงพวกเขาต้องทำงานเพื่อให้ได้รายได้ที่เพียงพอและส่งกลับประเทศบ้านเกิด ด้วยต้นทุนการเดินทางเข้ามาทำให้พวกเขาไม่รอช้าที่จะทำงานและในหลายกรณีพวกเขาไม่สามารถเลือกงานได้หรือปฏิเสธงานที่มีตรงหน้าได้ แม้ว่าจะเป็นงานที่ได้ค่าจ้างแรงงานที่ต่ำมาก

มองอย่างผิวเผิน การจากบ้านมาของพวกเขาอาจจะเป็นเรื่องที่ง่ายในการตัดสินใจมาเมื่อรู้ว่าประเทศเพื่อนบ้านมีเศรษฐกิจที่ดีกว่า สามารถหารายได้ดีกว่าและเป็นรายได้ที่ได้สามารถช่วย

ในคนที่อยู่รอที่บ้านมีชีวิตที่ดีขึ้น แต่เรื่องเล่าชีวิตแรงงานต่างด้าวในเชียงใหม่บางนาบางส่วนการจากมาไม่ใช่เรื่องง่าย อย่างที่กล่าวไปแล้วว่าพวกเขาเริ่มต้นทุนค่าเดินทางที่ต้องจ่ายเป็นค่านายหน้าเพื่อลักลอบ ไม่ใช่เรื่องง่ายสำหรับคนยากจนอย่างพวกเขาในการหาเงินจำนวนนี้ นอกจากค่าใช้จ่ายในการเดินทางที่เขาต้องเสียไปแล้ว แรงงานหลายคนต้องทิ้งครอบครัวเพื่อมาตายเอาดาบหน้า ต้องทิ้งให้ครอบครัวดูแลตัวเองโดยที่เขาเองก็ไม่มั่นใจว่าจะต้องเผชิญอะไรในถิ่นที่ไม่ใช่บ้านสร้างความกังวลและทรมานใจให้แรงงานไม่น้อย ตาซัยต้องทิ้งให้ลูกชายสองคนอยู่กันเองที่บ้านเพื่อทั้งสองคนจะได้เรียนหนังสือ ในขณะที่เตชต้องทิ้งแม่ น้องเล็ก ๆ สองคน และตากับยายที่อายุมากแล้วไว้เมื่อนายหน้าเสนอโอกาสในการทำงานที่กรุงเทพฯ ให้ ไม่ต่างกับกับหลงที่เป็นลูกชายคนเดียวของครอบครัวที่ต้องทิ้งพ่อแม่มาเพื่อมาหางานทำในเชียงใหม่ อ้อยก็ต้องฝากลูกชายวัยห้าขวบไว้กับคนรู้จักที่เมียวดีและลูกชายคนเล็กขบกว่าไว้ที่แม่สอดซึ่งตั้งแต่จากมาอ้อยยังไม่เคยได้กลับไปหาลูกเลย ม่องเองก็ต้องทิ้งพ่อที่กำลังป่วยให้ญาติช่วยดูแลและคอยส่งเงินกลับไปรักษาอาการของพ่อเหมือนกัน การจากมาของพวกเขาไม่ได้มีแค่ต้นทุนของค่าเดินทางเท่านั้นแต่ยังมีต้นทุนทางสังคมที่ต้องจ่ายไป ลูกที่ไม่ได้อยู่ใกล้ชิดพ่อกับแม่ พ่อแม่ที่ไม่มีโอกาสดูแลลูก คนป่วยที่ต้องการการดูแล การที่เลือกมาเป็นแรงงานต่างด้าวพวกเขาต้องทิ้งคนที่รักและผูกพันมาและพวกเขาก็รู้ว่าในระยะเวลาอันสั้นพวกเขาไม่สามารถกลับไปได้ หลงบอกว่าอยู่เมืองไทยมาสิบกว่าปีเพิ่งกับไปปีที่แล้ว แต่ครั้งเดียว ทาบบอกว่า 20 ปี ที่อยู่มากกลับไปแค่ 2 ครั้ง ทั้งๆ ที่ก็บอกกับผู้วิจัยว่าถ้าอยากจะกลับก็นั่งรถไฟที่หมอชิตแบบเดียวก็ถึงบ้านแล้ว แรงงานมักจะบอกกับผู้วิจัยว่าถ้าอยากจะกลับบ้านก็ง่ายนิดเดียว แต่พวกเขาบางคนตั้งแต่เข้ามาแทบจะไม่ได้กลับไปหรือใช้เวลาหลายปีกว่าจะกลับไปได้ พวกเขาถูกขบไล่และผลักด้วยฐานทางเศรษฐกิจจากบ้านเกิดและเป็นเพราะฐานะทางเศรษฐกิจเดียวกันนี้เองที่ทำให้พวกเขาไม่สามารถกลับไปบ้านได้ด้วยเช่นกัน ไม่ว่าจะเงินที่มีอยู่ไม่มากพอ การกลัวที่จะตกงาน หรือสถานภาพทางกฎหมายของพวกเขา

จากการพูดคุยกับแรงงานต่างด้าวในเชียงใหม่พบว่า นอกจากเหตุผลของการส่งเงินกลับไปดูแลครอบครัวที่บ้านเกิดแล้ว แรงงานหนุ่มสาวจำนวนหนึ่งตั้งใจจะมาเริ่มต้นครอบครัวของพวกเขาที่นี่ อย่างในกรณีของซอ ซอเล่าว่า ตอนที่เข้ามาๆ กับแฟนสาว ตั้งใจมาหางานทำด้วยกันอยู่ด้วยกัน แต่สุดท้ายก็เลิกรากันไป ซอเลยเข้ามาทำงานในเชียงใหม่ (ซอ, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2560) แรงงานหนุ่มสาวรุ่นใหม่แบบเอ็ดมีเป้าหมายเพื่อดูแลครอบครัวของตัวเองและเพื่อสร้างครอบครัวใหม่ของพวกเขา มาช่วยกันทำมาหากิน ในขณะที่แรงงานส่วนหนึ่งมีครอบครัวที่ประเทศไทยภายหลังจากเข้ามา พวกเขาได้สร้างครอบครัวที่นี่และต้องดูแลครอบครัวที่ตัวเองสร้างขึ้นมา

อ้อยอยู่เมืองไทยได้หนึ่งปีกว่าก็มีสามี สามีอ้อยเป็นคนกระเหรี่ยงเหมือนกัน น้องท้องลูกชายคนแรกเป็นช่วงที่น้ำท่วมใหญ่กรุงเทพฯ ตอนนั้นแรงงานพม่ากลับบ้านเยอะมาก อ้อยกลับบ้านไปคลอดลูกชายคนแรกและฝากลูกชายคนแรกไว้

กับคนที่บ้าน ส่วนลูกชายคนเล็กน้อยฝากไว้ที่แม่สอด (อ้อย, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560)

ปิงมาเจอภรรยาที่เชียงใหม่บางนา ภรรยาปิงเป็นคนไทยใหญ่ แต่ตอนนี้ ภรรยาปิงออกไปทำงานโรงงานข้างนอกแล้ว ปิงฝากลูกชายไว้ที่บ้านให้ญาติช่วยเลี้ยง (ปิง, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2560)

ทาอยู่ประเทศไทยมานานมีภรรยาเป็นคนพม่าเหมือนกัน มีลูกสาว 2 คน ลูกสาวทั้งสองคนของทาเกิดที่นี่ ตอนนี้ทามีบ้านเล็กๆ อยู่แถวราม 2 (ทา, สัมภาษณ์, 23 มีนาคม 2560)

ชีวิตแรงงานต่างด้าวในเชียงใหม่บางนาทำให้เราเห็นว่านอกจากความต้องการที่จะให้ตัวเองและครอบครัวที่รอคอยอยู่ที่บ้านเกิดมีชีวิตที่ดีขึ้นทำให้พวกเขาอมที่จะเป็นชีวิตที่เปลือยเปล่าในเชียงใหม่ เมื่อพวกเขาเริ่มครอบครัวที่นี่พวกเขาก็ต้องการเงินมากยิ่งขึ้นเพื่อที่จะดูแลครอบครัวที่อยู่ที่นี่ด้วย หลายครอบครัวเลือกที่จะอยู่ที่ประเทศไทยเพื่อโอกาสที่ดีของลูกหรือรุ่นต่อไปที่มีสัญชาติไทย และได้เรียนภาษาไทย อย่างเช่นครอบครัวของเขามิ และครอบครัวของหลงซึ่งหลงภูมิใจมากกว่าลูกสาวสองขวบของเขามิสัญชาติไทยเชื้อชาติพม่า ทั้งเขามิและหลงจะอยู่ที่นี้ต่อไป แม้บ้านและครอบครัวที่บ้านเกิดจะมีชีวิตที่ดีขึ้นแล้ว พวกเขาจะต้องรับผิดชอบและดูแลครอบครัวที่อยู่ที่นี่ด้วยเหมือนกัน แม้จะต้องอยู่เป็นชีวิตที่เปลือยเปล่าพวกเขาเลือกที่จะยอมเป็น เพราะการกลับไปบ้านเกิดไม่สามารถสร้างความมั่นใจว่าสมาชิกในครอบครัวที่พวกเขาต้องดูแลจะมีชีวิตที่ดีได้

ด้วยสถานภาพทางกฎหมายและสถานภาพทางเศรษฐกิจของแรงงานต่างด้าวที่มี จึงทำให้แรงงานต่างด้าวที่เลือกเข้ามาทำงานในเชียงใหม่บางนามีทางเลือกจำกัดในการหางานทำ และสถานภาพของแรงงานต่างด้าวนี้อาจได้กลายเป็นกลไกหนึ่งดึงเอาแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายและมีสถานยากจนเข้ามาอยู่เชียงใหม่บางนาแต่จริงให้พวกเขาเหล่านี้ไม่สามารถปฏิเสธงานหรือรายได้ที่ร้านค้าต่างๆ ในเชียงใหม่บางนาเสนอให้

ความเฉพาะหรือความพิเศษของเชียงใหม่บางนาที่สามารถรวบรวมแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายเข้ามาอยู่ในพื้นที่และทำให้แรงงานต่างด้าวกลายเป็นชีวิตที่เปลือยเปล่าด้วยการเป็นแรงงานไร้ฝีมือราคาถูกเพื่อผลประโยชน์ของตัวเชียงใหม่บางนาเองนั้น เกิดจากการที่เชียงใหม่ทำให้แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายสามารถเข้ามาอาศัยและทำงานในพื้นที่ได้ทั้งที่ความเป็นจริงแล้วการมีอยู่ของแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายคือความผิดที่จะต้องถูกลงโทษตามกฎหมายรัฐ สภาวะยกเว้นที่เกิดขึ้นนอกจากจะงดเว้นกฎหมายที่มีอยู่ของรัฐแล้ว ยังสามารถกีดกันแรงงานต่างด้าวแบบนั้นบรมเข้ามาเพื่อผลประโยชน์ของตัวเองจากการทำงานของกลไกสองส่วนที่อยู่ในพื้นที่ ซึ่งกลไกทั้งสองส่วนที่ว่านี้ คือความสัมพันธ์เชิงอำนาจในเชียงใหม่บางนาและสถานภาพของแรงงานต่างด้าวเอง กฎต่างๆ ที่เกิดขึ้น

จากความสัมพันธ์เชิงอำนาจในพื้นที่แม้จะสามารถถ่วงดุลกฎหมายรัฐที่มีอยู่ได้จากการบริหารจัดการ แต่ไม่สามารถดึงเอาแรงงานต่างด้าวเข้ามาเพื่อจะเอารัศมีเอาเปรียบจากการเป็นแรงงานราคาถูกได้หากปราศจากสถานภาพของแรงงานต่างด้าวเองที่ทำให้พวกเขาไม่มีทางเลือก และยอมที่จะเข้ามาขายแรงงานในเชียงใหม่ ดังนั้นสภาวะยกเว้นที่เกิดขึ้นในเชียงใหม่จึงแตกต่างจากสภาวะยกเว้นที่เกิดขึ้นในค่ายกักกันนาซีหรือค่ายอพยพผู้ลี้ภัยต่างๆ ที่มีลักษณะปิด ที่ชีวิตที่เปลี่ยนแปลงในค่ายเหล่านั้นไม่สามารถเคลื่อนย้ายตัวเองถูกจำกัดให้อยู่ในพื้นที่จากสภาวะยกเว้นที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อควบคุมคนที่อยู่ในค่าย แต่สภาวะยกเว้นที่เกิดขึ้นในเชียงใหม่ไม่ได้ถูกบังคับด้วยกำลัง เป็นการถูกบังคับด้วยเงื่อนไขที่อยู่บนฐานของเศรษฐกิจ ที่ทำให้แรงงานต่างด้าวที่อยู่ในพื้นที่เลือกที่จะยอมเป็นชีวิตที่เปลี่ยนแปลงและอยู่ในพื้นที่ตลอดไป ในพื้นที่เชียงใหม่เวลานั้นแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายยังคงสามารถใช้ชีวิตได้อิสระภายใต้ข้อจำกัดของกฎที่ถูกสร้างขึ้นจากอำนาจในพื้นที่ ซึ่งข้อจำกัดดังกล่าวก็คือการต้องอยู่โดยเป็นแรงงานต่างด้าวไร้ฝีมือราคาถูกตลอดไป

บทที่ 5

การดำรงชีวิตและการปรับตัว

จากบทที่ 2 คือการทำความเข้าใจเชิงกงบางนาในฐานะพื้นที่ทางธุรกิจที่ถูกจัดตั้งขึ้นมา เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ ที่มีความสามารถในการสอดแทรกตัวเองเข้ากับนโยบายรัฐ ไม่ว่าจะเป็นนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาเมือง และการควบคุมแรงงานต่างด้าว ซึ่งการสอดแทรกตัวเองเข้ากับนโยบายที่เกิดขึ้นดังกล่าวเพื่อแสวงหาผลประโยชน์คือ การทำให้ตัวเองมีสภาพเป็นเหมือนค่ายหรือแหล่งรวมแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายเอาไว้เพื่อเอารัดเอาเปรียบแรงงานต่างด้าวกลุ่มนี้จากการเป็นแรงงานไร้ฝีมือราคาถูก บทที่ 3 คือการทำให้เห็นว่าชีวิตแรงงานต่างด้าวไร้ฝีมือราคาถูกในเชียงบางนานั้นมีลักษณะอย่างไรและต้องเผชิญกับอะไรบ้าง บทที่ 4 คือการทำความเข้าใจโลกที่เกิดขึ้นเฉพาะในเชียงกงบางนาที่สามารถรวบรวมแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายไว้ในพื้นที่และสามารถดึงดูดและตรึงแรงงานต่างด้าวกลุ่มนี้ให้เป็นแรงงานไร้ฝีมือราคาถูกเพื่อประโยชน์ของพื้นที่ได้ตลอดไป ส่วนในบทที่ 5 นี้ คือการทำให้เห็นว่าแม้แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายกลุ่มนี้จะต้องมีสภาพเป็นแรงงานไร้ฝีมือราคาถูกที่ไม่สามารถออกจากพื้นที่หรือเชียงกงบางนาได้ ภายในเชียงกงบางนาก็พวกเขาดำเนินและมีชีวิตอยู่อย่างไร

แม้การอยู่ในเชียงกงบางนาก็ แรงงานต่างด้าวจะถูกกีดกันให้เป็นเพียงแรงงานไร้ฝีมือราคาถูกโดยไม่มีอำนาจต่อรองใดๆ แต่พวกเขายังคงต้องมีชีวิตต่อไปเพื่อที่จะมีรายได้เลี้ยงดูตนเองและครอบครัวที่รอคอยอยู่ที่บ้านเกิด พวกเขายังคงใช้ชีวิตและมีชีวิตประจำวันอยู่ในเชียงกงบางนา ซึ่งชีวิตประจำวันที่สัมพันธ์กับพื้นที่และผู้คนต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นี้ได้ทำให้เห็นว่าแม้จะต้องมีชีวิตเป็นแรงงานไร้ฝีมือราคาถูกสำหรับพื้นที่นี้อย่างไม่สามารถปฏิเสธได้ แต่พวกเขาก็สามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตต่อไปได้

แรงงานต่างด้าวเป็นส่วนหนึ่งของเชียงกงบางนา แม้จะเป็นส่วนหนึ่งที่ถูกกีดกันให้เป็นเพียงแค่แรงงานไร้ฝีมือราคาถูกก็ตามที แรงงานต่างด้าวใช้ชีวิตและมีชีวิตประจำวันร่วมกับคนอื่นๆ ที่อยู่ในเชียงกงบางนาด้วย ไม่ว่าจะเป็นกับนายจ้าง แรงงานไทยในพื้นที่ ลูกค้า ผู้คนอื่นๆ และแรงงานต่างด้าวด้วยกันเอง ซึ่งชีวิตที่สัมพันธ์กับคนอื่นๆ ในพื้นที่หรือแม้แต่กับตัวพื้นที่เองนั้นทำให้ชีวิตที่เปลี่ยวเปล่าสามารถดำรงอยู่ได้ผ่านโอกาสและช่องทางต่างๆ

การทำงานในเชียงกงบางนาแรงงานต่างด้าวสามารถได้รับค่าตอบแทนพิเศษเพิ่มขึ้น นอกเหนือจากค่าแรงรายวันที่ได้รับจากนายจ้าง เช่น เงินพิเศษจากลูกค้าจากการช่วยยกของ ขนย้ายสินค้า หรือ เงินพิเศษจากการช่วยซื้อช่องทางหรือสินค้าที่ลูกค้าต้องการได้ ซึ่งเงินพิเศษที่ได้เกิดจากความโชคดีและความสามารถในการพัฒนาตนเองนี้มากกว่าค่าจ้างรายวันที่ได้รับตามปกติ

แรงงานต่างด้าวที่สามารถพัฒนาตัวเองทางด้านภาษาและเรียนรู้งานของตน รู้จักชนิด ประเภท รุ่น ของอะไหล่ ประกอบกับรู้จักพื้นที่ ร้านค้าต่างๆ ว่าร้านค้าใดมีสินค้าอะไรที่ต้องการ ก็สามารถหา รายได้พิเศษเพิ่มขึ้นได้ไม่ยากนัก แรงงานที่อยู่ในพื้นที่มานานเช่น อี๊ด ด้า อุและหวัง เรียนรู้ที่จะหา ช่องทางที่จะมีรายได้เพิ่ม จากการปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชนกลุ่มอื่น

อี๊ดเล่าว่า ก็เริ่มจากยกของ จัดเก็บสินค้าแล้วก็ช่วยเฝ้าหน้าร้าน ทำให้ เริ่มเรียนรู้สินค้าภายในร้าน ความต้องการของลูกค้า เมื่อเรียนรู้มากขึ้นก็จัดทำหน้าที่วิ่ง โป้ของตามร้านค้าต่างๆ ตามคำสั่งเจ้านาย ทำให้รู้ว่าร้านไหนมีอะไรบ้าง การซื้อช่องทาง ให้ลูกค้าหาของสะดวกขึ้น หาสินค้าตามที่ต้องการได้ในราคาถูกก็ได้รับรางวัลพิเศษจาก ลูกค้า ซึ่งส่วนใหญ่จะได้มากกว่าค่าจ้างรายวัน ในช่วงที่เศรษฐกิจดีหรือโชคเข้าข้าง มี รายได้เฉลี่ยวันละ 1,000 บาท มากกว่าค่าจ้างรายวันที่รับ (อี๊ด, สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2560)

ด้าบอกว่าบางทีได้เงินพิเศษจากลูกค้าที่ให้ช่วยยกของได้ครั้งละ 50-100 บาท วันนึงลูกค้าหลายเจ้าก็ได้เงินมาก เป็นรายได้ที่ช่วยเสริมที่มากกว่าค่าจ้างรายวันที่ ได้รับเสียอีก (ด้า, สัมภาษณ์, 22 เมษายน 2560)

ปังเล่าเมื่อเรียนรู้สินค้าและพื้นที่มากขึ้นก็จะรู้ว่าร้านไหนเปิดตู้วันไหน เมื่อไหร่ ปกติวิ่งโป้ของให้นายจ้างอยู่แล้ว ก็จะรู้ข่าวสารในพื้นที่ พอมีของมาใหม่ เรารู้ว่า เฮียร้านไหนต้องการของแบบไหน เราก็แค่ไปบอกเฮียร้านนั้นว่ามีของที่ร้านอีกชอยที่ เฮียต้องการ เราก็ได้ค่าตอบแทนจากการช่วยบอกของบางครั้งได้ครั้งละ 500-1000 บาท เป็นรายได้เสริมที่ดีมาก แต่ก็ไม่ใช่ว่าจะได้ทุกครั้ง แต่ก็ทำให้เฉลี่ยแล้วในแต่ละ เดือนมีรายได้พอมากพอที่จะส่งกลับบ้านและใช้จ่ายได้อย่างสบาย (ปัง, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2560)

อุเล่าว่า ช่วงที่เศรษฐกิจดี มีคนเข้ามาเยอะ ลูกค้าเข้ามาเยอะ พวกเงิน พิเศษที่ลูกค้าให้จะดีมาก ๆ มากกว่าค่าแรงรายวัน แต่พอเศรษฐกิจไม่ดี คนน้อยลง โอกาสที่จะได้ก็น้อยลงด้วย (อุ, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2560)

เงินหรือรายได้พิเศษที่ขึ้นอยู่กับความสามารถและความขยันขันแข็งนี้ นอกจากจะช่วย ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นยังกลายเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความสามารถ “เก่ง” ของแรงงานต่างด้าว เป็นความ ภาคภูมิใจในการทำงานและทำให้รู้สึกผูกพันกับพื้นที่มากยิ่งขึ้น

เทคโนโลยีอย่างเช่น โทรศัพท์มือถือ หรือโปรแกรมการพูดคุยผ่านเครือข่ายทางสังคม ต่างๆ ช่วยให้แรงงานต่างด้าวมีช่องทางในหารายได้เพิ่มมากขึ้น อย่างเช่นในกรณีของอี๊ดที่ติดต่อกับลูกค้าโดยตรงผ่านโปรแกรมไลน์ โดยที่ไม่ต้องผ่านนายจ้าง

อีกบอกว่าบางทีลูกค้าก็ฝากรูปสินค้าไว้ ถ้าเจอก็ให้เรียก ก็ส่งข้อมูลผ่านทางไลน์ เฟสบุ๊ค ถ้าลูกค้าพอใจ ก็จะทำให้รางวัลที่กลายเป็นรายได้พิเศษของเรา (อ้อด, สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2560)

ความสัมพันธ์ทางสังคมที่ถูกสร้างขึ้นในพื้นที่ทำให้แรงงานต่างด้าวไม่ได้รับรู้สึกว่าพวกเขาแปลกแยกมากนักและมีความสุขกับการทำงานได้แม้ว่าจะต้องเป็นแรงงานราคาถูกที่อยู่ระดับล่างสุดของพื้นที่ การมีเพื่อนหรือมีกิจกรรมทำนอกเวลาทำงาน การได้ช่วยเหลือคนอื่น ทำให้แรงงานปรับตัวเองให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ในเชียงใหม่ได้ การดำเนินชีวิตในเชียงใหม่บางนาแม้แรงงานต่างด้าวจะรู้ตัวว่าต้องเป็นแรงงานไร้ฝีมือราคาถูกและต้องเป็นตลอดไป แต่พวกเขายังสามารถสร้างความภูมิใจ สร้างเกราะป้องกันทางสังคมให้กับตัวเองได้อย่างเช่นในกรณีของหลงที่อยู่อาศัยในประเทศไทยมานานและสามารถใช้ความสามารถในการใช้ภาษาไทยได้ดีช่วยให้แรงงานต่างด้าวด้วยตัวเอง และสามารถสร้างสายสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่รัฐได้

ปากกับคนรู้จักกันและพักชุมชนเดียวกันที่บางปลา เวลามาทำงานก็จะมาด้วยกันด้วยการหารค่า taxi กับเพื่อน ไปกลับพร้อมกัน ปาเล่าว่าเพื่อนที่มาจากบางปลาเยอะ รู้จักหลายคน รวมเป็นกลุ่มที่มาจากบางปลา มีอะไรก็จะบอกกัน ส่วนใหญ่จะทำงานล้างเครื่องเพราะได้เงินดี เวลาไปกินข้าวไปเที่ยวก็จะไปด้วยกันเป็นกลุ่มไม่ไปไหนคนเดียว การไปเป็นกลุ่มทำให้รู้สึกปลอดภัยและสนุก คินที่บ้านพ่อแม่อยู่ที่รังสิตบอกว่าอยู่กับพ่อแม่ไม่สนุก ทำอะไรไม่ค่อยได้ มาอยู่ที่นี้ได้เงินส่งให้พ่อแม่ แล้วก็รู้สึกสนุกด้วยที่ได้อยู่กับเพื่อน (ปา, สัมภาษณ์, 18 เมษายน 2560)

หลงเล่าว่าอยู่ที่บางแก้วมานานมาก รู้จักคนเยอะทุกคนพม่า ลาว เขมร และคนไทยที่อยู่ในชุมชน เป็นเพื่อนที่ดีต่อเค้าช่วยเหลือเค้า ปกติไม่มีเรื่องทะเลาะกัน เพราะทุกคนก็อยากทำงานหาเงินมีความสุข ปกติก็จะช่วยดูแลกันมากกว่า หลงบอกว่าเพราะหลงอยู่เมืองไทยมากกว่า 15 ปี ทำให้พูดภาษาไทยได้ เวลาคนพม่าไปโรงพักก็จ้างหลงไปช่วยแปล ทำให้หลงมีคนรู้จักมาก ตำรวจที่โรงพักรู้จัก ทำให้หลงรู้จักคนเยอะและไม่กลัวตำรวจ หลงบอกว่าเราต้องรู้จักคนเยอะ การรู้จักคนเยอะดี เราก็ช่วยเค้า เค้าก็ช่วยเรา ตำรวจขอให้ช่วยเราก็คือช่วย เลยทำให้หลงไม่ค่อยกลัวถึงไม่มีบัตรก็ไปไหนมาได้ไม่กลัว (หลง, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2560)

กิจกรรมคลายเครียดนอกเวลางาน เช่น การเล่นกีฬา ออกกำลังกาย ด้วยการเตะฟุตบอล เตะตระกร้อกับแรงงานต่างด้าวด้วยตัวเอง หรือแรงงานไทยหรือแม้กระทั่งเจ้าของร้านค้า ทำให้แรงงานต่างด้าวรู้สึกพวกเขาเป็นส่วนหนึ่งของเชียงใหม่บางนา การได้พูดคุยกับกลุ่มนายจ้างนอกเวลางานในช่วงที่เล่นกีฬานอกจากจะเป็นการออกกำลังกายและคลายเครียดแล้วส่วนหนึ่งยังเป็น

ช่องทางที่ทำให้แรงงานต่างด้าวทำความรู้จัก สนับสนุนกับเจ้าของร้านค้าและหากต้องมีเหตุต้องการความช่วยเหลือ ความสนับสนุนจากการเล่นกีฬาและทำกิจกรรมร่วมกันเป็นช่องทางหนึ่งซึ่งช่วยให้แรงงานเอาตัวรอดได้ในเชียงใหม่

วันขอบเตะฟุตบอลมาก มีทีมประจำที่ไปเตะฟุตบอลสนามเช่า อาทิตย์ละสองวัน ออกเงินกันคนละ 100 บาทต่อครั้ง เราถามวันว่าไม่แพงไปหรือค่าเตะครั้งละ 100 บาท จอบอกว่าก็เอาทิปที่ลูกค้าให้ไปจ่าย ปกติก็ไม่ได้ไปเที่ยวไหนอยู่แล้ว การไปเตะฟุตบอลก็เหมือนไปเที่ยว พักผ่อน ไปเจอเพื่อนที่ทั้งในเชียงใหม่และนอกเชียงใหม่จะมีหลายทีม บางครั้งก็มีไปเตะเดิมนั้น สนุกดี ได้คุย ได้เพื่อนใหม่จากการเตะฟุตบอลเยอะ บางทีก็ไปเตะกับเฮียที่ร้านอยู่ซอย 4 (วัน, สัมภาษณ์, 5 เมษายน 2560)

แรงงานที่เข้าทำงานในเชียงใหม่ส่วนใหญ่เกิดจากการชักชวนของ เพื่อน ญาติ คนในครอบครัว ดังนั้นการเข้ามาทำงานในเชียงใหม่พวกเขาไม่ได้อยู่ตัวคนเดียว มีแรงงานจำนวนไม่น้อยที่อยู่เชียงใหม่เป็นเวลานานพอที่จะรู้จักผู้คนในพื้นที่และพื้นที่รอบๆ ใกล้เคียงเชียงใหม่ แรงงานมีความสัมพันธ์ที่ดีกับนายจ้าง กับแรงงานไทย และมีแรงงานจำนวนหนึ่งที่แต่งงานและมีลูกเป็นคนไทย

วันเล่าว่าพ่อและน้ำสองคนทำงานกับเจ้าแก้มมานาน หลังจากทีวันตามเข้ามาภายหลัง การมาทำงานที่เมืองไทยสำหรับวันไม่ได้ง่ายเพราะมีพ่อและญาติทำงานอยู่ที่นี่อยู่แล้ว วันบอกว่ามีกลัวบ้างตอนที่ล๊อบเข้ามาครั้งแรก ตื่นเต้น แต่พ่อก็บอกว่าไม่มีอะไร ไม่ต้องกลัว ตอนแรกที่เข้ามาพูดภาษาไทยไม่ค่อยได้ก็กลัว แต่เพราะช่วยกันอยู่กับเป็นครอบครัวก็ทำให้รู้สึกปลอดภัยไม่กังวลอะไรทำงานไป (วัน, สัมภาษณ์, 5 เมษายน 2560)

ทาบบอกว่าตอนนี้อยู่ที่เมืองไทยมีความสุขดี มีครอบครัวมีบ้านหลังเล็กๆ และเพิ่งจะผ่อนรถมอเตอร์ไซด์หมด ญาติก็มาอยู่ที่นี่กันเยอะทำให้รู้สึกปลอดภัยเหมือนกับอยู่ที่พม่า ตั้งแต่มากลับบ้านไปครั้งเดียว แต่ก็ไม่เป็นไร เพราะอยู่ที่นี่ก็รู้สึกเหมือนบ้านแล้วกลับไปก็ไม่มีงานทำ ลูกของทาบก็ได้เรียนหนังสือที่นี่แล้ว ไม่ต้องห่วงอะไรแล้วก็คิดว่าจะอยู่เมืองไทยไปเรื่อยๆ แต่ถ้าต้องกลับไปบ้านที่โน่นก็มีแล้ว ส่งเงินกลับไปให้ที่บ้านมีบ้านมีที่ดิน แต่ให้กลับตอนนี้ไม่กลับ พอเราถามว่าถ้ามีประเทศที่รายได้ดีกว่าจะไปรีเปล่า เขามีบอกว่าชอบที่ประเทศไทย ชอบที่นี้อยู่ใกล้บ้าน อยากจะกลับไปก็แค่ไปหมอบขีต นั่งรถกลับไปก็ได้เพราะเขามีบัตรมีพาสปอร์ต ไปไหนก็ได้ เดินทางได้สะดวก (ทาบ, สัมภาษณ์, 23 มีนาคม 2560)

รอนที่เป็นหลายชายของทาก็บอกว่าตอนนี้พ่อกลับไปอยู่ที่พม่าแล้ว เพราะป่วยเป็นโรคเบาหวาน แต่อยู่ที่นี้ไม่มีพ่อก็ไม่เหงาเพราะมีเพื่อนมีญาติๆ อยู่เยอะ ได้เงินใช้ ส่งเงินกลับบ้านได้ ถ้าโรติกลับมาขายดีก็จะกลับมาขายโรตียีก ที่ตอนนี้ไม่ขายโรตีเพราะเศรษฐกิจไม่ค่อยดี รายได้จากโรตีเริ่มน้อยลง เลยให้ญาติคนอื่นเข้ามาขายแทน แล้วรอนก็มาทำงานซื้อข้าวอะไหล่ในเชียงกงแทนซึ่งรายได้ดีกว่า (รอน, สัมภาษณ์, 23 มีนาคม 2560)

ความสามารถในการใช้ภาษา พัฒนาตนเองในการทำงาน รู้จักคนในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็
 เจ้าของร้านหรือแรงงานด้วยตัวเอง สามารถเป็นช่องทางและโอกาสที่ทำให้แรงงานต่างด้าวสามารถ
 ขยับสถานะของตนเองได้แม้จะมีแรงงานไม่กี่คนในพื้นที่ที่จะสามารถทำได้ แต่อย่างไรก็ดีแรงงานที่
 สามารถขยับสถานะของตนเองได้ทำให้แรงงานในพื้นที่รู้สึกถึงการมีโอกาและความหวัง เช่น จาก
 แรงงานธรรมดาสามารถเป็นพ่อค้ารายย่อยขายสินค้าในชุมชนออนไลน์ที่ต้องการอะไหล่เครื่องยนต์มือ
 สอง ในกรณีของอดีตแรงงานชายชาวกัมพูชา

อดีตทำงานในเชียงกงมานานกว่า 7 ปีแล้ว แต่อยู่เมืองไทยมา 10 กว่าปี
 พูดไทยชัดเหมือนคนไทย ต่อมมีโอกาสดีกว่าคนอื่น ต่อมได้ค่าแรงวันละ 500 บาท
 เพราะสามารถเรียกลูกค้าและวิ่งของได้ ลูกค้าในเชียงกงที่หาง่ายที่สุดก็คือพ่อค้า
 เจ้าของร้านต่างๆ ในพื้นที่ เวลาที่ร้านเก่าแก่เปิดตู้ อดีตจะรู้ว่าสินค้าชิ้นไหนควรจะ
 ขายให้กับใคร ขายให้ใครราคาดี ทำให้นายจ้างพอใจต่อมมาก แต่ช่วงหลังเนื่องจาก
 เศรษฐกิจไม่ค่อยดี หน้าที่อดีตที่ต้องวิ่งของให้ร้าน แต่ต่อมกลับวิ่งให้กับตัวเองจึงโดน
 นายจ้างไล่ออก เพราะไม่อยู่ร้านไปวิ่งของที่ไม่เข้าร้าน ถือว่าเอาเวลางานไปทำเรื่อง
 ส่วนตัว แต่อดีตที่เพื่อนที่รู้จักในเชียงกง และนอกเชียงกง การโดนไล่ออกจึงไม่มีผลกับอ
 อดีตนานัก แต่สิ่งที่ต่อมต้องทำคือการลงทุนซื้อมาขายไปเอง ซึ่งหากขายได้ก็ได้กำไร
 ดีกว่าค่าจ้างรายวันที่อดีตได้รับ อดีตบอกว่า รายได้ส่วนใหญ่ของอดีตคือกำไรที่ได้แบ่ง
 จากการวิ่งของให้นายจ้าง และแอบทำให้ตัวเองบ้าง ที่มากกว่าค่าจ้างตามปกติที่ได้รับ
 อดีตรสามารถมีรถเก๋งคันเล็กใช้ส่วนตัว โดยให้ใช้ชื่อที่รู้จักซื้อให้ อดีตถือว่าเป็นแรงงาน
 อีกคนหนึ่งที่ได้แก่และประสบความสำเร็จในเชียงกง อดีตบอกว่าถ้าขยันก็ไม่อดตายเพราะ
 รู้จักคนในนี้และลูกค้าข้างนอกเยอะ ขายในเว็บก็ได้ อย่างน้อยก็มีรายได้เข้ามา แต่ก็ต้อง
 ลงทุนเอง ซื้อมาขายไปทีละไม่กี่ชิ้น แต่ต้องมั่นใจว่าจะขายได้ในเวลาไม่นาน เพราะไม่
 มีทุนมาก อดีตหวังว่าวันหนึ่งจะมีร้านค้าในเชียงกงเป็นของตนเองเหมือนอดีต (อดีต,
 สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2560)

นอกจากกรณีของอ้อแล้ว ยังมีกรณีของแอ๊ด แรงงานชาวลาวที่ทำงานเป็นลูกจ้างอยู่ในเชียงใหม่มาเป็นเวลานานกว่า 13 ปี และสามารถหาช่องทางโอกาสที่มีอยู่น้อยนิดในเชียงใหม่สามารถมีร้านค้าในพื้นที่เป็นของตนเองได้ และกลายเป็นตำนานหนึ่งของแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายในเชียงใหม่ การขยับฐานะของแอ๊ดได้นั้นเกิดจากความสัมพันธ์ทางสังคมที่สร้างขึ้นในพื้นที่ที่ช่วยให้แอ๊ดกลายเป็นเจ้าแก่ได้

แอ๊ดได้กลายเป็นเจ้าแก่ร้านใหญ่และสามารถทำตัวมาจากญี่ปุ่นเองได้ โดยเริ่มจากการเป็นลูกจ้าง แอ๊ดเล่าว่าอยู่ในเชียงใหม่กว่า 13 ปี เป็นลูกจ้างเกือบ 10 ปี ก่อนหน้านี้ทำอยู่ที่ปทุมวันกับเฮียแล้วย้ายมา น้องสาวแอ๊ดก็ทำงานด้วยกัน ตอนที่อยู่ที่ปทุมวันก็รู้จักกับเฮียหน้ทเจ้าของร้านอะไหล่หน้าเขาเครื่องยนต์รายใหญ่ ด้วยความขยันและสนิทสนมทำให้เฮียหน้ทช่วยสนับสนุนให้แอ๊ดมีทุนเปิดร้านอะไหล่เป็นของตัวเองได้ ช่วยกันกับน้องสาว น้องสาวแอ๊ดแต่งงานกับคนไทย ทำให้การเปิดร้านในเชียงใหม่ไม่ใช่เรื่องยาก แอ๊ดบอกว่าทำแบบธุรกิจครอบครัว ตอนนั้นก็สบายขึ้นมาก แต่ก็ยังต้องดิ้นรนกับสภาพเศรษฐกิจ แอ๊ดมีบ้านมีรถ และกลายเป็นลูกจ้างต่างด้าวเพียงคนเดียวที่มีร้านเป็นของตัวเองในเชียงใหม่ แอ๊ดก็แต่งงานกับคนไทยมีลูกชบกว่า ตอนนั้นก็ขยายกิจการไปเปิดร้านอะไหล่เชียงใหม่ที่หนองคายด้วย มีพ่อแม่คอยดูอยู่ ย้ายกันเข้ามาอยู่ที่เมืองไทย แอ๊ดบอกว่าช่วงนี้หาเงินยาก ค่าขายเชียงใหม่ไม่ค่อยดี ก็คิดจะทำธุรกิจเพิ่ม เปิดร้านส้มตำ ร้านกาแฟ หารายได้เพิ่มเพราะยังมีภาระผ่อนบ้าน ผ่อนรถ แอ๊ดบอกว่าตัวเองโชคดีเฮียหน้ทคอยช่วยเหลืออยู่ เป็นเพื่อนที่ดีต่อกัน เราก็ดูแลเฮียด้วย (แอ๊ด, สัมภาษณ์, 2 พฤษภาคม 2560)

ความร้นแค้นจากประเทศบ้านเกิดทำให้แรงงานต่างด้าวไม่มีทางเลือกที่จะต้องลักลอบเดินทางเข้ามาในประเทศไทย ต้องกลายมาเป็นแรงงานต่างด้าวไร้ฝีมือราคาถูกเป็นชีวิตที่เปลือยเปล่าในเชียงใหม่ แต่อย่างไรก็ดีแม้ว่าจะเป็นแรงงานต่างด้าวต้องกลายเป็นชีวิตที่เปลือยเปล่าที่ถูกเอารัดเอาเปรียบ ชีวิตที่เปลือยเปล่านี้อย่างคงต้องดำเนินชีวิตต่อไป การทำงานและมีชีวิตอยู่ในเชียงใหม่ทำให้แรงงานต่างด้าวปรับตัวเข้ากับทั้งผู้คนและพื้นที่ แม้จะเป็นชีวิตที่เปลือยเปล่าแต่พวกเขาก็ยังคงมีชีวิตอยู่ เรื่องเล่าเรื่องราวที่เป็นเรื่องของการทำงาน การเข้ามาทำงาน การมีสังคม การรวมกลุ่ม การทำกิจกรรม ล้วนทำให้เห็นว่าชีวิตเปลือยเปล่านั้นยังคงเป็นสิ่งมีชีวิตที่สามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตต่อไปได้แม้เงื่อนไขการใช้ชีวิตของพวกเขาจะอยากลำบากจากการมีสถานะเป็นคนผิดกฎหมาย

บทที่ 6

บทสรุป

เซียงกงบางนาเป็นกลุ่มทุน (capitalist unit) ที่สร้างตัวเองจากการมองเห็นช่องทางในการทำธุรกิจหรือสะสมทุน เซียงกงบางนาไม่ได้ตั้งอยู่ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษที่เกิดขึ้นจากมาตรการพิเศษของรัฐหรือได้รับการสนับสนุนจากรัฐโดยตรง แต่เซียงกงบางนาสามารถสอดแทรกตัวเองเข้ากับการนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและการพัฒนาเมืองที่เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง เซียงกงบางนาเลือกแหล่งที่ตั้งเพื่อสร้างผลประโยชน์สูงสุดให้กับตนเองจากความสามารถในการสอดแทรกตัวเองเข้ากับนโยบายรัฐ ผลพวงที่เกิดจากนโยบายรัฐที่ทำให้พื้นที่จังหวัดสมุทรปราการกลายเป็นเมืองที่มีศักยภาพและมีแรงงานจำนวนมากเข้ามาในพื้นที่ โดยเฉพาะแรงงานต่างด้าวที่มีจำนวนมากในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ ระบบบัตรที่ใช้ควบคุมแรงงานต่างด้าว แรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้าเมืองมาอย่างผิดกฎหมายจำนวนมากในพื้นที่ และความต้องการแรงงานไร้ฝีมือราคา ทำให้เซียงกงบางนาสามารถเปลี่ยนตัวเองให้เปรียบเสมือนเป็น “ค่าย” ตามแนวคิดของอเกมเบน ที่ได้รวบรวมแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายให้เข้ามาอยู่ในพื้นที่ได้โดยการสร้างสภาวะยกเว้นขึ้นในพื้นที่ และเปลี่ยนให้แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายที่เข้ามากลายเป็นชีวิตที่เปลือยเปล่า เป็นแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายไร้ฝีมือราคาถูก ที่ไม่ต้องให้สวัสดิการ และไม่มีอำนาจต่อรองเพื่อผลประโยชน์ของเซียงกงเอง

ความเป็นคนยากจนทำให้แรงงานต่างด้าวต้องเลือกที่จะลักลอบเข้ามาในประเทศไทยเพื่อแสวงหาโอกาสและช่องทางที่จะมีชีวิตที่ดีกว่าให้กับตนเองและครอบครัว การมีสถานะผิดกฎหมายจากการลักลอบเข้าประเทศ เป็นแรงงานไร้ฝีมือ และไม่สามารถพูดหรือสื่อสารด้วยภาษาไทยได้ ทำให้คนกลุ่มนี้มีทางเลือกในการทำงานน้อยมากและถูกจำกัดหรือถูกผลักให้ไปอยู่ในงานชั้นเลว คือเป็นงานประเภท 3 ส (เสี่ยงอันตราย สูดลำบากและสกปรก) และยังเป็นงานที่ได้ค่าแรงต่ำมากและไม่มีสวัสดิการใดๆ การถูกผลักหรือถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขของสถานภาพที่มีอยู่ทำให้พวกเขาไม่มีทางเลือกที่จะต้องเข้ามาทำงานภายใต้ความคุ้มครองของกลุ่มธุรกิจ (เซียงกงบางนา) ที่หาผลประโยชน์จากการเป็นแรงงานไร้ฝีมือราคาถูกของพวกเขา การถูกทำให้เป็นชีวิตที่เปลือยเปล่าและยอมเป็นชีวิตที่เปลือยเปล่าจึงเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดของแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายกลุ่มนี้

จากเรื่องราวของชีวิตแรงงานต่างด้าวในเซียงกงบางนาทำให้เห็นว่าการเลือกเข้ามาเป็นแรงงานในเซียงกงบางนานั้นสิ่งที่พวกเขาต้องเผชิญคือ การถูกทำให้เป็น “ชีวิตที่เปลือยเปล่า” ที่มีลักษณะเป็นแรงงานไร้ฝีมือราคาถูกให้กับพื้นที่นี้ตลอดไป เป็นแรงงานที่ไม่ได้รับสวัสดิการใดๆ นอกจากค่าจ้างแรงงาน พวกเขาต้องใช้ชีวิตอย่างไม่มีแก่นสารด้วยการที่ต้องทำงานต่อไปเรื่อยๆ หารายได้ต่อไปเรื่อยๆ ด้วยหวังว่าจะทำให้ชีวิตของตนเองและครอบครัวดีขึ้น แต่ด้วยค่าแรงต่ำที่ได้รับไม่

สามารถทำให้ชีวิตที่เปลี่ยนแปลงเหล่านี้มีคุณภาพชีวิตที่ดีหรือหลุดไปจากการเป็นคนอยากจนหรือหลุดออกไปจากเชียงใหม่ได้ แม้เชียงใหม่มีกลไกพิเศษที่ทำให้แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายอาศัยและทำงานได้ แต่ก็ถูกกีดกันหรือจำกัดด้วยกฎของพื้นที่ที่ต้องการเอาเปรียบและหาประโยชน์จากการเป็นแรงงานไร้ฝีมือราคาถูกได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากชีวิตที่เปลี่ยนแปลงนี้ถูกสร้างจากสถานภาพผิดกฎหมายและสถานภาพทางเศรษฐกิจที่เป็นคนอยากจน ด้วยสถานภาพที่มีพวกเขาจึงไม่ได้ได้รับความคุ้มครองใดๆ กลายเป็นสิ่งที่ถูกมองไม่เห็น ราวกับเป็นชีวิตที่ฆ่าได้โดยที่คนฆ่าไม่ต้องรับผิดชอบ

ความเฉพาะหรือความพิเศษของเชียงใหม่ที่สามารถรวบรวมแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายเข้ามาอยู่ในพื้นที่และทำให้แรงงานต่างด้าวกลายเป็นชีวิตที่เปลี่ยนแปลงด้วยการเป็นแรงงานไร้ฝีมือราคาถูกเพื่อผลประโยชน์ของตัวเชียงใหม่เองนั้น เกิดกลไกที่อยู่ภายในเชียงใหม่สองส่วนคือ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในเชียงใหม่และสถานภาพของแรงงานต่างด้าวเอง กฎต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจในพื้นที่แม้จะสามารถดเว้นกฎหมายรัฐที่มีอยู่ได้จากการบริหารจัดการแต่ไม่สามารถดึงเอาแรงงานต่างด้าวเข้ามาเพื่อจะเอาเปรียบจากการเป็นแรงงานราคาถูกได้หากปราศจากสถานภาพของแรงงานต่างด้าวเองที่ทำให้พวกเขาไม่มีทางเลือก และยอมที่จะเข้ามาขายแรงงานในเชียงใหม่ ดังนั้นสภาวะยกเว้นที่เกิดขึ้นในเชียงใหม่จึงแตกต่างจากสภาวะยกเว้นที่เกิดขึ้นในค่ายกักกันนาซีหรือค่ายอพยพผู้ลี้ภัยต่างๆ ที่มีลักษณะปิด ที่ชีวิตที่เปลี่ยนแปลงในค่ายเหล่านั้นไม่สามารถเคลื่อนย้ายตัวเองถูกจำกัดให้อยู่ในพื้นที่จากสภาวะยกเว้นที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อควบคุมคนที่อยู่ในค่าย แต่สภาวะยกเว้นที่เกิดขึ้นในเชียงใหม่ไม่ได้ถูกบังคับด้วยกำลัง ในพื้นที่เชียงใหม่เวลานั้นแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายยังคงสามารถใช้ชีวิตได้อิสระภายใต้ข้อจำกัดของกฎที่ถูกสร้างขึ้นจากอำนาจในพื้นที่ ซึ่งข้อจำกัดดังกล่าวก็คือการต้องอยู่โดยเป็นแรงงานต่างด้าวไร้ฝีมือราคาถูกตลอดไปเป็นการถูกบังคับด้วยเงื่อนไขที่อยู่บนฐานของเศรษฐกิจและสถานภาพทางกฎหมาย ที่ทำให้แรงงานต่างด้าวที่อยู่ในพื้นที่เลือกที่จะยอมเป็นชีวิตที่เปลี่ยนแปลงและอยู่ในพื้นที่ตลอดไป

รายการอ้างอิง

หนังสือ

- กฤตยา อาชวนิจกุล, วรรณภา จารุสมบัติ และ อัญชลี วรวัชรรัตน์. (2540). *ความซับซ้อนและความลับสนธิสัญญาของชนข้ามชาติในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- โกสุมภ์ สายจันทร์. (2554). *บทสังเคราะห์ชุดโครงการวิจัยเรื่อง สถานะและปัญหาของทายาทรุ่นที่ 2 ของผู้ย้ายถิ่นจากประเทศพม่า : รายงานฉบับสมบูรณ์*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธีรนาถ กาญจนอักษร. (2542). *ยุทธศาสตร์ทางเลือกของแรงงานสตรีข้ามชาติ ใน วรรณคดี เจริญเลิศ (บรรณาธิการ). ทู่น รัฐ แรงงาน วิถีชีวิตและการต่อสู้ (น. 143-216)*. กรุงเทพฯ: บริษัท เอ็ดดิสันเพรส โปรดักส์.
- พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร. (2540). *การเข้ามาในประเทศไทยของคนต่างด้าวเพื่อทำงาน: ข้อสำรวจกฎหมายปัญหาและทางเลือกนโยบาย*. จัดโดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
- วรรณคดี เจริญเลิศ และ บัณฑิตย์ ธนชัยเศรษฐวุฒิ. (2540). *นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมของรัฐกับการจัดการแรงงานข้ามชาติ*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์ และ ชัยพงษ์ สำเนียง. (2558). *แรงงานข้ามชาติอัตลักษณ์และลัทธิความเป็นพลเมือง*. เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

บทความ

- สุธาริน คุณผล. (2550). *เรื่องของชีวิตประจำวัน. รัฐศาสตร์สาร, ปีที่ 28 ฉบับที่ 2*. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. น. 113-146

วิทยานิพนธ์

- กิตติมา รุ่งกระจ่าง. (2552). *แนวทางแก้ไขปัญหาอาคารเหล็ก่อสร้างในโครงการบ้านเอื้ออาทร: กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรสมุทรปราการ 1. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

- พรรคชนะ นิยมประเสริฐผล. (2543). *ผลกระทบทางสังคมของนโยบายจัดระบบ เพื่อควบคุมการทำงาน* ของแรงงานต่างชาติผิดกฎหมาย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, คณะรัฐศาสตร์.
- ชัยฐวัฒน์ ธรรมบุษดี. (2555). *เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยสวัสดิการสำหรับแรงงานข้ามชาติ: กรณีศึกษาแรงงานพม่าในจังหวัดสมุทรปราการ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะรัฐศาสตร์.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- กรมธนารักษ์. *สรุปราคาประเมินทุนทรัพย์ที่ดินในปริมาณทลและภูมิภาค*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2560, จาก http://www.treasury.go.th/main.php?filename=price_thing
- กระทรวงอุตสาหกรรม, กรมโรงงานอุตสาหกรรม. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2560, จาก <http://ecocenter.diw.go.th>
- เก่งกิจ กิติเรียงลาภ. (2549). *ความคิดทางการเมืองของ Giorgio Agamben: ตอน 1 ว่าด้วย ชีวิตที่เปลือยเปล่า องค์กรอับอายในสภาวะสมัยใหม่ และการเดินทางที่ไม่มีวันสิ้นสุด*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2560, จาก <http://v1.midnightuniv.org/midnight2544/0009999947.html>
- ไทยพับลิก้า. *นายกฯ ลุย EEC พร้อมพัฒนา 6,500 ไร่อยู่ตะเภา เมืองการบินตะวันออก เข้ม 3 สนามบิน กนอ.- เอกชนชานรับ ระบุนโยบายต้องชัดต่อเนื่อง*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2560, จาก <http://thaipublica.org/2017/04/eec1-5-4-2560/>
- แนวหน้าออนไลน์. *เร่งประกาศใช้กฎหมาย EEC กระตุ้นอุตสาหกรรมใหม่ลงทุน*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2560, จาก <http://m.naewna.com/view/business/>
- ประชาชาติธุรกิจ. *โสภณพนิช ผนึกเดอะมอลล์บุกแยกบางนา ซื่อที่ดินเพอร์เฟค 17 ไร่ ต่อยอดมิกซ์ยูส แบงค็อกมอลล์ 3 หมื่นล้าน*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2560, จาก http://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1462120362
- ผู้จัดการ 360. *'บางนา' ใต้รับ 'ผังเมืองใหม่' รายใหญ่-รายเล็ก ร่วมแจมปักหมุด*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2560, จาก <http://gotomanager.com>
- ผู้จัดการออนไลน์. *'เมกาบางนา' ทุ่ม 6.7 หมื่นล้านผุด 'เมกาซิตี' ดัน 'มิกซ์ยูส' ออฟฟิศ-เรสซิเดนส์-ชอปปีงครบวงจร*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2560, จาก

<http://www.manager.co.th/iBizChannel/ViewNews.aspx?NewsID=9600000010499>

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2560, จาก http://www.mtp.rmutt.ac.th/?page_id=171

วรรณิ เตโชโยธิน และ ผุสดี คล้ายมณี. (2558). *ผลกระทบของนโยบายรถคันแรกต่อการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตรถยนต์และอุตสาหกรรมต่อเนื่อง*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2560, จาก

<http://www.jap.tbs.tu.ac.th/files/Article/Jap30/Full/Jap30WanPus.pdf>

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5. (ม.ป.ป.)*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2560, จาก

http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3780

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6. (ม.ป.ป.)*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2560, จาก

http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3781

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. *โครงการวางแผนอุตสาหกรรม สมุทรปราการ*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2560, จาก

สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ. *แผนพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการ 4 ปี (2561-2564)*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2560, จาก <http://www.samutprakan.go.th>

สำนักงานปลัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2560, จาก https://www.m-society.go.th/article_attach/18712/20429.pdf

สำนักงานแรงงานจังหวัดสมุทรปราการ. *สถานการณ์แรงงานจังหวัดสมุทรปราการ ไตรมาสที่ 4*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2560, จาก <http://samutprakan.mol.go.th>

อดิสร เกิดมงคล. (2550). *รายงาน : รายงานข้ามชาติในสังคมไทย (1) : การย้ายถิ่นของผู้ลี้ภัย ความผูกพันกับสังคมไทย*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2560, จาก

<https://prachatai.com/journal/2007/10/14573>

VoiceTV21. *เดอะมอลล์ ยักษ์ตื่น สร้างห้างใหม่สุขุมวิท-บางนา*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2560, จาก <http://shows.voicetv.co.th/voice-market/104888.html>

สัมภาษณ์

- คิน (นามสมมติ). (วันที่ 20 เมษายน 2560). สัมภาษณ์.
- คำ (นามสมมติ). (วันที่ 22 เมษายน 2560). สัมภาษณ์.
- อ้อย (นามสมมติ). (วันที่ 8 เมษายน 2560). สัมภาษณ์.
- ปัง (นามสมมติ). (วันที่ 22 มีนาคม 2560). สัมภาษณ์.
- จอนนี่ (นามสมมติ). (วันที่ 3 เมษายน 2560). สัมภาษณ์.
- เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย 1 (นามสมมติ). (วันที่ 2 เมษายน 2560) สัมภาษณ์.
- เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย 2 (นามสมมติ). (วันที่ 2 เมษายน 2560) สัมภาษณ์.
- เสี้ยกร (นามสมมติ). (วันที่ 10 เมษายน 2560). สัมภาษณ์.
- เดช (นามสมมติ). (วันที่ 23 เมษายน 2560). สัมภาษณ์.
- หลง (นามสมมติ). (วันที่ 28 มีนาคม 2560). สัมภาษณ์.
- ทา (นามสมมติ). (วันที่ 23 มีนาคม 2560). สัมภาษณ์.
- ปา (นามสมมติ). (วันที่ 18 เมษายน 2560). สัมภาษณ์.
- แอ็ด (นามสมมติ). (วันที่ 2 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.
- อ้อด (นามสมมติ). (วันที่ 21 เมษายน 2560). สัมภาษณ์.
- ตาชัย (นามสมมติ). (วันที่ 3 เมษายน 2560). สัมภาษณ์.
- ซอ (นามสมมติ). (วันที่ 28 มีนาคม 2560). สัมภาษณ์.
- มิน (นามสมมติ). (วันที่ 28 เมษายน 2560). สัมภาษณ์.
- อู (นามสมมติ). (วันที่ 2 เมษายน 2560). สัมภาษณ์.
- รอน (นามสมมติ). (วันที่ 23 มีนาคม 2560). สัมภาษณ์.

Book

- Agamben, G. (1995). *Homo Sacer: Sovereignty Power and Bare Life*. California: Stanford University Press.

Articles

- Donato, K. M., & Massey, D. S. (2016). Twenty-First-Century Globalization and Illegal Migration. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 1(666), 7-26.
- Duran, J., Massey, S. D., & Pren, A. K. (2016). Double Disadvantage: Unauthorized Mexicans in the U.S. Labor Market. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 1(666), 78-90.
- Fernandez-Esquer, M. E., Agoff, M. C. & Leal, I. M. (2016). Living Sin Papeles: Undocumented Latino Workers Negotiating Life in “Illegality”. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 1(39), 3-18.
- Harvey, D. (2008). The Right to the City.’ *New Left Review*. 53 (Sept – Oct 2008), 23 – 40.
- Khosravi, S. (2010). An Ethnography of Migrant ‘Illegality’ in Sweden: Included Yet Expected?. *Journal of International Political Theory*, 1(6), 95-116.
- Kim, E. C. (2012). Call Me Mama: An Ethnographic Portrait of an Employer of Undocumented Workers. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 1(642), 170-185.
- Olvera, J. (2016). Managing the “Dirty Work” of Illegality. *Sociology of Race and Ethnicity*, 0(0).
- Schinkel, W. (2009). ‘Illegal Aliens’ and the State, or: Bare Bodies vs the Zombie. *International Sociology*, 6(24), 779-806.

Theses

- Pongsawat, P. (2007). *Border Partial Citizenship, Border Towns, and Thai-Myanmar Cross-Border Development: Case Studies at Thai Border Towns*. Berkeley. (Doctoral dissertation). University of California.

Tangseefa, D. (2003). *Imperceptible Naked-Lives & Astrocities: Forcibly Displaced People & The Thai-Burmese In-Between Spaces. Hawaii.* (Doctoral dissertation). University of Hawaii.

ภาคผนวก ก

ตารางข้อมูลสัมภาษณ์แรงงานต่างด้าว

	ชื่อ (นามสมมติ)	เพศ	อายุ	สัญชาติ/ ชาติพันธุ์	ประเภทบัตร	จำนวนปีที่อยู่ใน ในเชียงใหม่
1	หลง	ชาย	34	พม่า (อิสลาม)	ไม่มี	3
2	ซอ	ชาย	25	พม่า (พุทธ)	ไม่มี	1
3	จอนนี่	ชาย	24	กระเหรี่ยง	ไม่มี	4
4	ตาชัย	ชาย	45	ลาว	หนังสือเดินทาง	4
5	อ้อย	หญิง	29	กระเหรี่ยง	บัตรสีชมพู	3
6	พี่ลูกชิ้น	ชาย	48	มอญ	ไม่มี	15
7	ปัง	ชาย	37	กระเหรี่ยง	หนังสือเดินทาง	6
8	รอน	ชาย	22	พม่า (อิสลาม)	หนังสือเดินทาง+ ใบอนุญาตทำงาน	9
9	ทา	ชาย	40	พม่า (อิสลาม)	หนังสือเดินทาง+ ใบอนุญาตทำงาน	18
10	วัน	ชาย	22	กระเหรี่ยง	บัตรสีชมพู	7
11	ปา	ชาย	20	พม่า (อิสลาม)	ไม่มี	2
12	คิน	ชาย	18	พม่า (อิสลาม)	บัตรสีชมพู	1
13	ยู	หญิง		มอญ	หนังสือเดินทาง+ ใบอนุญาตทำงาน	2
14	อ้อด	ชาย	32	กัมพูชา	ไม่มีบัตร	5
15	แอ็ด	ชาย	36	ลาว	หนังสือเดินทาง	13

ตารางข้อมูลสัมภาษณ์แรงงานต่างด้าว (ต่อ)

	ชื่อ (นามสมมติ)	เพศ	อายุ	สัญชาติ/ ชาติพันธุ์	ประเภทบัตร	จำนวนปีที่อยู่ใน ในเชียงใหม่
16	อู๊ด	ชาย	27	ลาว	หนังสือเดินทาง	5
17	อู๊ด	หญิง	34	ลาว	หนังสือเดินทาง	13
18	ลา	ชาย	25	กระเหรี่ยง	ไม่มี	3
19	เดช	ชาย	27	กัมพูชา	ไม่มี	5
20	ดำ	ชาย	38	พม่า (อิสลาม)	หนังสือเดินทาง	15
21	อู	ชาย	21	กระเหรี่ยง	ไม่มี	2
22	มิน	ชาย	25	กระเหรี่ยง	ไม่มี	5
23	ม่อง	ชาย	20	กระเหรี่ยง	ไม่มี	3

ตารางข้อมูลสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับแรงงานต่างด้าวในพื้นที่

หมายเลขผู้ให้ ข้อมูล	อายุ	จำนวนปีที่อยู่ในเชียงใหม่	ความเกี่ยวข้องกับเชียงใหม่
1	40	10	เจ้าหน้าที่เชียงใหม่
2	55	15	เจ้าของร้านค้า
3	45	14	เจ้าของร้านค้า
4	40	8	เจ้าหน้าที่เชียงใหม่
5	27	3	เจ้าหน้าที่เชียงใหม่
6	42	10	แรงงานไทย
7	30	5	แรงงานไทย
8	62	25	อดีตลูกจ้าง ผู้อาวุโสในพื้นที่

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางสาวปาวดี สีหาราช
วันเดือนปีเกิด	15 กุมภาพันธ์ 2521
วุฒิการศึกษา	ปีการศึกษา 2553: ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สตรีศึกษา วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

